

—Людзьмі зваца!

Янкі Купалы

ГАЗЕТА ТВОРЧАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫІ БЕЛАРУСІ

ЛіМ

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ПЯТНІЦА

19

ЧЭРВЕНЯ

1992 г.

№ 25 (3643)

ВЫХОДЗІЦЬ
з 1932 г.

КОШТ — 50 кап.
(Па падпісцы —
10 кап.)

Ад Камітэта па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры

9 чэрвеня г. г. пад старшынствам народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча адбылося пленарнае пасяджэнне Камітэта па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры. Разгледзеўшы творы і работы, прадстаўленыя на атрыманае Дзяржаўных прэмій Рэспублікі Беларусь 1992 года, Камітэт вырашыў дапусціць да ўдзелу ў далейшым конкурсе:

У ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ НА ПРЭМІЮ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ:

1. Законнікаў Сяргей Іванавіч. Заклінанне. Кніга вершаў. Вылучана калектывам супрацоўнікаў Дзяржаўнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь, радай Саюза пісьменнікаў Беларусі і рэдакцыяй часопіса «Нёман».

2. Звонак Аляксандр (Звонак Пятро Барысавіч). Светлацені. Кніга паэзіі. Вылучана радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

3. Мятліцкі Мікалай Міхайлавіч. Палескі смутак. Кніга паэзіі. Вылучана Дзяржкамітэтам Рэспублікі Беларусь па праблемах ліквідацыі вынікаў аварыі на ЧАЭС і радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

НА ПРЭМІЮ ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА:

1. Грахоўскі Сяргей Іванавіч. Сповідзь. Аповесць і вершы. Вылучана радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

2. Жук Аляксандр Аляксандравіч. Праклятая любоў. Аповесць, аповяданні. Вылучана радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

3. Сёмуха Васіль Сяргеевіч. Пераклад з нямецкай мовы рамана Томаса Мана «Доктар Фаўстус». Вылучана радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

НА ПРЭМІЮ ІМЯ КАСТУСЯ КАЛІНОУСКАГА:

Ермаловіч Мікалай Іванавіч. Старажытная Беларусь. Полацкі і новагародскі перыяды. Вылучана радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

ТВОРЫ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І ЮНАЦТВА:

1. Пархута Яраслаў Сільвестравіч. Зямля бацькоў нашых. Падарожжа па родным краі. Вылучана радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

2. Чарняўскі Мікалай Мікалаевіч. Аб чым пье крынічка. Вершы і казкі. Вылучана радай Саюза пісьменнікаў Беларусі.

У ГАЛІНЕ ЖУРНАЛІСТЫКІ

Уліцёнак Аляксандр Леанідавіч. Іншадумцы (Мыслящие иначе). Вылучана сходам журналістаў выдавецтва «Беларусь» і падтрымана выканкомом Саюза журналістаў Беларусі.

У ГАЛІНЕ МУЗЫКІ
І КАНЦЭРТНА-
ВЫКАНАЛЬНІЦКАЙ
ДЗЕЙНАСЦІ

Гарэлава Галіна Канстанцінаўна. У год сусветнага пажару. Кантата. Прадстаўлена агульным сходам Саюза кампазітараў Беларусі.

У ГАЛІНЕ ТЭАТРА, КІНО, ТЭЛЕБАЧАННЯ І РАДЫЁВЯШЧАННЯ

1. Спектакль «Тузійшыя» па п'есе Янкі Купалы ў пастаноўцы Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы — рэжысёр-пастаноўшчык Пінгін Мікалай Мікалаевіч, кампазітар Кур'ян Уладзімір Мітрафанавіч, артысты: Кін-Камінскі Уладзімір Тадэвушавіч і Манеў Віктар Сяргеевіч — выканаўцы роляў.

Прадстаўлены мастацкай радай тэатра імя Янкі Купалы, падтрыманы калегіяй Міністэрства культуры Беларусі.

2. Документальны кінафільм «Вяртанне Міхася Забзіды-Суміцкага» (кінастудыя «Беларусь-фільм») — аўтары сцэнарыя Гедравічус Людгардас Вітаўтавіч, Марчук Георгій Васільевіч, Цішчанка Іван Кірылавіч, рэжысёр Ясініскі Рычард Здзіслававіч, аператар Пятроўскі Сяргей Уладзіміравіч.

Прадстаўлены прэзідыумам праўлення Саюза музычных дзеячаў Беларусі.

(Працяг на стар. 4).

**ВАШ ВЫХАД,
СПАДАРЫ
АРТЫСТЫ!**

Запомніце іх у твар, бо прозвішчы вам пакуль што нічога не скажуць. За выключэннем, вядома, абаяльнага чалавека ў чорных акуларах — рэжысёра Валерыя Маслюка. Але ён якраз і не галоўны на гэтым здымку. Галоўныя сёння — ягоныя выхаванцы, сёлетнія выпускнікі тэатральнага факультэта Беларускай акадэміі мастацтваў. Бліжэй пазнаёміцца з імі можна на наступным тыдні, у час паказу дыпломных спектакляў на сцэне Вучэбнага тэатра акадэміі.

Як складзецца іх творчы лёс! Колькі часу міне, пакуль ужо на прафесійнай сцэне мы ўбачым іх у ролях Ранеўскай, Лапахіна ці Епіходава! Што там наперадзе — «дваццаць два няшчасці» ці «неба ў алмазах»!

Будзем спадзявацца на лепшае і пажадаем ім удачы. Калі «на акцёра» вучаць, значыць, гэта некаму трэба!!

Фота У. ПАНАДЫ.

ВЫБІРАЙЦЕ ГІМН БЕЛАРУСІ!

Музычная рэдакцыя Беларускага радыё падрыхтавала да эфіру фанэаграмы сямі гімнаў, адзін з якіх павінен зрабіцца музычным сімвалам Рэспублікі Беларусь. Члены журы конкурсу на стварэнне гімна Беларусі разгледзелі 50 твораў, з якіх выbralі для далейшага абмеркавання старабеларускія песні «Магутны Божа» (М. Равенскі — Н. Арсеньева), «Пагоня» (М. Куліковіч Шчаглоў — М. Багдановіч), «Мы выйдзем шчыльнымі» (У. Тэрэўскі — М. Краўцоў) ды чатыры гімны (пад дэвізамі), напісаныя сучаснымі беларускімі кампазітарамі спецыяльна да конкурсу. У запісе Акадэмічнага хору пад кіраўніцтвам В. Роўды, Дзяржаўнага камернага хору пад кіраўніцтвам І. Мацюхова, а тансама Ансамбля песні і танца Узброеных Сіл Беларусі (дырыжор М. Снітко) усе гэтыя творы будуць перадавацца па радыё (з паяздзелка ў «Радыефакце») з тым, каб пры вызначэнні Дзяржаўнага гімна нашай рэспублікі было ўлічана і мернаванне яе народа. Сачыце за праграмай перадач!

Кола Дзён

На мінулым тыдні апублікаваны Зварот Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь да насельніцтва рэспублікі і пастанова ўрада ў сувязі з цяжкасцямі ў нарыхтоўцы кармоў. Мова і стыль зварота вельмі нагадваюць мову і стыль партыйна-савецкіх дакументаў нядаўніх яшчэ часоў. «Неадкладна прыняць неабходныя меры», «прыняць самы дзейсны ўдзел», «мабілізаваць працоўныя калектывы» і, канечне, «праяўляць дысцыплінаванасць і адказнасць»... І толькі пад канец зварота — аб эканамічных мерах: «рэкамендавана прымяняць на дагаворнай аснове натуральную аплату». У пастанове Саўміна канкрэтыкі больш. Але ж і тут — «разгледзець», «рэкамендаваць», «забяспечыць»... І ні слова пра фермерскія гаспадаркі, пра гаспадароў, якіх не трэба заклікаць, каб яны касілі сена, якім трэба толькі дапамагчы. Без гучных словаў, зразумела.

11
ЧЭРВЕНЯ

У Мінску пачалася нарада Міждзяржаўнага пенсійнага фонду СНД і Пенсійнага фонду Беларусі па пытанні забеспячэння мігрантаў рэспублік былога СССР, якія ў пажылым узросце засталіся без сродкаў існавання.

12
ЧЭРВЕНЯ

Прэм'ер-міністр Беларусі В. Кебіч сустрэўся з кіраўнікамі некаторых прадпрыемстваў ваенна-прамысловага комплексу. Размова ішла аб стварэнні ўласнай абароннай прамысловасці, а таксама аб праблемах канверсіі. У сустрэчы прымаў удзел міністр абароны Беларусі П. Казлоўскі.

Намеснік Старшыні СМ Беларусі А. Бокач прыняў амерыканскага сенатара ад штата Гаваі С. Коба, які прыехаў з азнаямленым візітам у рэспубліку разам з прадстаўнікамі буйной карпарацыі «Біятэк Фудз».

13
ЧЭРВЕНЯ

Субота напярэдадні свята Сёмухі аказалася нешчаслівай для многіх пасажыраў беларускай чыгункі. Тыя, хто ехаў, да прыкладу, фірменным поездам «Беларусь» з Масквы, спазніліся ў Мінск на 6 гадзін, бо поезд ішоў у аб'езд праз... Магілёў. Іншыя саставы спазніліся яшчэ больш. А прычына ўсяму — аварыя на станцыі Харобрава пад Мінскам, дзе перакуліліся 29 вагонаў з угнаеннямі. Пашкодзаны ўчастак чыгункі быў адноўлены на працягу сутак. Галоўнае, абышлося без ахвяр.

14
ЧЭРВЕНЯ

У Рыа-дэ-Жанейра завяршылася міжнародная канферэнцыя ААН па пытаннях экалогіі планеты. Моцнае ўражанне на яе ўдзельнікаў зрабіла выступленне Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, прысвочанае наступствам Чарнобыля. Многія звесткі, вядомыя ў рэспубліцы, відаць, сталі адкрыццём для кіраўнікоў заходніх краін. На канферэнцыі быў прыняты так званы «экалагічны этыкет», вырашаны некаторыя фінансавыя пытанні.

15
ЧЭРВЕНЯ

Раніцай у панядзелак здарылася зацьменне Месяца. Як сцвярджаюць некаторыя вучоныя, зацьменні аказваюць кепскі ўплыў на псіхалогію і эмацыянальны стан чалавека. Верагодна, асабліва адчувальныя да ўздзеяння нябесных святлаў некаторыя палітыкі. Усебеларускі хрысціянскі сабор спрабаваў у гэты дзень пікетаваць Міністэрства замежных спраў Беларусі з патрабаваннем прызнаць Прыднястроўскую рэспубліку і падтрымаць народы Сербіі і Чарнагорыі. Аднак кіраўнікі палітычнай акцыі забыліся перад гэтым атрымаць дазвол у Мінгарвыканкаме і мусілі перанесці пікетаванне на больш позні тэрмін.

16
ЧЭРВЕНЯ

Пачаўся візіт Старшыні СМ Беларусі В. Кебіча ў Швейцарыю, дзе ён прыме ўдзел у сесіі Міжнароднай арганізацыі працы (МАП) у Жэневе, а таксама ў сімпозіуме «Еўрапейскі дом». Народа ў Рыме па падрыхтоўцы мірнай канферэнцыі ў Мінску па Нагорным Карабаху была прыпынена на некалькі дзён. Прычына — чарговая ўспышка баявых дзеянняў у рэгіёне канфлікту.

17
ЧЭРВЕНЯ

Адразу пасля вяртання з Бразіліі Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі С. Шушкевіч накіраваўся ў Гродна. Тут ён сустрэўся з загадчыкамі адзелаў культуры выканкамаў, рэктарамі вышэйшых навучальных устаноў. Тэмай размовы былі стварэнне нацыянальнай сістэмы адукацыі ў рэспубліцы, сучасная культурная палітыка.

ДАВАЙНАЯ МІСІЯ

была ў народных дэпутатаў Беларусі, якія наведалі Азербайджан

Як вядома, 7 чэрвеня ў Азербайджане адбыліся выбары прэзідэнта. Ім стаў лідэр Народнага фронту рэспублікі Абульфаз Эльчыбей. У якасці назіральнікаў на выбарах (а яны прыбылі сюды з розных краін свету) прысутнічалі і народныя дэпутаты Рэспублікі Беларусь — сакратар Камісіі Вярхоўнага Савета па галаснасці і сродках масавай інфармацыі С. Навумчык і сакратар падкамісіі па справах моладзі В. Кучынскі. Па словах дэпутатаў, якія днямі правялі ў Мінску прэс-канферэнцыю па выніках паездкі, выбары прайшлі дэмакратычна, без істотных парушэнняў. Наогул, паводле іх ацэнкі, нягледзячы на тое, што рэспубліка знаходзіцца ў стане вайны, палітычнае жыццё тут ідзе ў нармальным дэмакратычным рэчышчы.

Акрамя ролі назіральнікаў, у дэпутатаў была і яшчэ адна місія. Справа ў тым, што афіцэры і салдаты — выхадцы з Беларусі, якія служылі ў Савецкай Арміі на тэрыторыі Азербайджана, апынуліся ў цяжкім становішчы. Узброеныя сілы СНД часткова перайшлі пад юрысдыкцыю Азербайджана, часткова — Расіі. А інтарэсы вайскоўцаў, якія хацелі б служыць на Беларусі, сёння ігнаруюцца. У гэтым дэпутаты змаглі пераканацца ў Нахічэванскай аўтаномнай рэспубліцы (дзе яны былі прыняты старшынёй меджліса Г. Аліевым). 37 афіцэраў перадалі праз дэпутатаў зварот да Вярхоўнага Савета Беларусі, у

якім просяць даць магчымасць ім і іх сем'ям, якія апынуліся сёння фактычна ў стане заложніку, вярнуцца на радзіму. На думку В. Кучынскага і С. Навумчыка, трэба неадкладна вырашыць не толькі гэтае канкрэтнае пытанне, але і ўвогуле вярнуць на Беларусь афіцэраў з усіх «гарачых кропак» на тэрыторыі былога Саюза. Закраналася на прэс-канферэнцыі і пытанне аб правядзенні ў Мінску міжнароднай сустрэчы па ўрэгуляванні канфлікту ў Нагорным Карабаху, якая намечана на наступны тыдзень. Наколькі рэальна яе правядзенне ў названы тэрмін? Атрымаць дакладны адказ не ўдалося. Інфармацыя на гэты конт вельмі супярэчлівая.

Наш кар.

САЦЫЯЛ-ДЭМАКРАТЫ СКАЛІКАЮЦЬ З'ЕЗД

Цэнтральная рада Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады вырашыла склікаць II з'езд партыі ў канцы кастрычніка 1992 года.

Мяркуюцца, што на з'ездзе будзе заслуханы палітычны даклад старшыні цэнтральнай рады М. Ткачова, будучы зацверджаны праграма БСДГ, а таксама ўнесены папраўкі і дапаўненні ў статут партыі. Адбудуцца выбары кіруючых структур грамады.

Спачатку меркавалася, што з'езд сацыял-дэмакратаў пройдзе ў Берасці, але фінансавыя абставіны прымуслі абраць месцам яго правядзення Мінск. Ні чым іншым, як фінансавымі абставінамі, тлумачыцца й тое, што восем пунк-

таў парадку дня з'езда яго арганізатары прапаноўваюць разгледзець за два дні.

Партыя выйшла з пэўнага крызісу пасля ўдару, які нанесла ёй у студзені 1992 года сваім «паведамленнем» у друку ўправа Беларускага народнага фронту. Цэнтральная рада БСДГ прызнала, што дзеячы грамады зрабілі правільна, не ўступішы ў публічную палеміку з БНФ. Цяпер, калі грамадскасць стала ясна, што ў «паведамленні» ўправы БНФ была змешчана дэзінфармацыя, шэрагі партыі пашыраюць

ца, ствараюцца суполкі БСДГ у тых гарадах, дзе іх не было. Важна і тое, што ніхто не заявіў аб выхадзе з партыі. БСДГ мае маральнае права чакаць, калі ўправа БНФ публічна прызнае сваю памылку і папросіць прабачэння не толькі ў грамады.

Цэнтральная рада ўхваляла канцэпцыю Праграмы БСДГ. Мэтаю беларускіх сацыял-дэмакратаў будзе салідарнае грамадства. Гатовы тэкст праекта праграмы чакаецца не пазней 10 верасня. З 15 верасня па 15 кастрычніка пройдучы сходы суполак і канферэнцыі філій грамады.

С. А.

ФРОНТ ШУКАЕ НІШУ

Увагу назіральнікаў прыцягнула стварэнне блока НХС — нацыянальных дэмакратаў, хрысціянскіх дэмакратаў і Сялянскай партыі. Яшчэ большую ўвагу прыцягнула заява НХС пра тое, што БНФ дэстабілізуе дэмакратычны рух. Гэта, здаецца, першая публічная крытыка фронту з боку неаб'яўчаных арганізацый.

Тыя, хто ведае беларускую палітычную кухню, сцвярджаюць, што гней НХС выклікала жаданне кіраўнікоў фронту знайсці сабе, як кажа З. Пазняк, палітычную нішу за кошт гэтых партый.

У першай палавіне чэрвеня З. Пазняк і Ю. Хадыка правялі некалькі свансаў «выкручвання рукі» кіраўніцтва Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай злучнасці. Яны хочучы, каб хадзілі ўсе разам увайшлі ў склад фронту. Гэтае жаданне тлумачыцца вельмі проста. Першае, лідэры БНФ разумеюць, што большасць у Вярхоў-

ным Саўце пры зацвярджэнні закона аб выбарах права вылучэння кандыдатаў у дэпутаты прадаставіць толькі партыям. Значыць, БНФ павінен стаць партыяй. Па-другое, лідэрам БНФ, хоць яны разважаюць аб сваім цэнтрызме, аніж не ўдаецца схваць сваёй правай або (у лепшым разе) правацэнтральнай арыентацыі. Больш дакладна кажучы — арыентацыі дэмакратычна-сялянскай. На мінулым тыдні З. Пазняк нарэшце публічна (у газеце «Добры вечар») афішаваў свае кантакты з Хрысціянска-Дэмакратычным Інтэрнацыяна-

лам (ХДІ). Але хрысціянска-дэмакратычная партыя ў Беларусі ўжо ёсць. Паводле правілаў ХДІ новай партыі дэмакратычна-сялянскай арыентацыі не можа быць прынятая ў Інтэрнацыянал без згоды партыі, якая заснавана раней. Вось чаму З. Пазняк і Ю. Хадыка «выкручваюць рукі» лідэрам БХДЗ.

Пра тое, што ХДІ сімпатызуе больш знакамітым кіраўнікам БНФ і салідарызуюцца з імі, кажа той факт, што Інтэрнацыянал прантычна спыніў свае кантакты з БХДЗ і з блізкімі да яе Сялянскай ды. Нацыянальна-дэмакратычнай партыямі.

Ці можа БНФ ператварыцца ў партыю? Трэба ўспомніць, што ў Малдове Народны фронт стаў Хрысціянска-дэмакратычным народным фронтам. Але перад гэтым расклаўся. Сацыяльна-палітычная дыферэнцыяцыя немінуць і ў БНФ, які так і не стаў блокам раўнапраўных партый.

Ч. ч.

ЧАС І МЫ

Станіслаў ДУБЯНЕЦКІ

Нашчадкі Шавэна

Распад былога СССР паказваў, што прага народаў да свабоды і незалежнасці неадольна, а пабудова сапраўднага дзяржаўнасці можна толькі на аснове поўнага суверэнітэту і самавызначэння нацыі, яе раўнапраўнага супрацоўніцтва з іншымі членамі сусветнай супольнасці. Пераканаўчым доказам аб'ектыўнасці і непазбежнасці гэтага працэсу сталі няздольнасць былога імперскага Цэнтра задумчыць свабодалюбівыя памкненні літоўскага, эстонскага і латышскага народаў, поўны крах спроб рэфармаваць Саюз. Нацыянальная самасядомасць, праз якую кожны народ і прыходзіць да ўсведамлення сваіх інтарэсаў, становіцца ця-

пер дзейным фактарам самаарганізацыі, незапашвання стваральна-творчага патэнцыялу і адраджэння нацыі. Вось чаму ідэя развіцця і ўмацавання такой свядомасці, павага нацыянальнай годнасці грамадзян, недапушчэнне любых дзеянняў супраць суверэнных правоў народаў абвешчваюцца ў якасці асноўных прынцыпаў нацыянальнай палітыкі любой самастойнай дзяржавы. Тым большае значэнне набывае рэалізацыя гэтых ідэй у Рэспубліцы Беларусь, якая перажывае вельмі важны гістарычны этап свайго нацыянальнага адраджэння, пераадолюе цяжкія вынікі мэтанакіраванай палітыкі крамлёўскіх і мясцовых звышінтэрнацыяналістаў па дэ-

нацыяналізацыі ўсіх сфер жыццядзейнасці грамадства.

Хто прагне рэваншу

Чым шырэй разгортваюцца працэсы суверэнізацыі і радыкальных пераўтварэнняў у новай Садружнасці, тым большае супраціўленне сустракаюць яны з боку кансерватыўных і прагучых рэваншу сіл. Што толькі ні робяць іх арганізатары, каб скампраметваць ініцыятароў беларужскіх пагадненняў, зганьбіць саму ідэю самастойнага, незалежнага развіцця народаў. І што, маўляў, распад Савецкага Саюза — гэта вынік нейкай міжнароднай змовы, мэтанакіраванай падкопаў ЦРУ і іншых спецслужбаў, агентура якіх пранікла аж да

ЗАЯВА БЕЛАРУСКІХ ВАЙСКОЎЦАЎ

Каардынацыйная рада Беларускага згуртавання вайскоўцаў звярнулася дзямі да грамадскасці рэспублікі ў сувязі з праблемамі, якія ўзніклі апошнім часам у ходзе стварэння беларускага войска. БЗВ, як сазана ў прынятай радай заяве, лічыць неабходным:

«Неадкладна прывесці да прысягі на вернасць Рэспубліцы Беларусь увесь афіцэрскі корпус нашай краіны, як афіцэраў кадрвай службы, так і запасы.

Распрацаваць дзяржаўную праграму вяртання беларускіх афіцэраў на Радзіму.

Спыніць вывад з Германіі злучэнняў расійскай арміі на тэрыторыю Беларусі.

Разгарнуць у беларускім войску шырокую патрыятычную працу па выхаванні афіцэраў і жаўнераў у духу вернасці і адданасці Беларусі».

БЗВ звярнуў увагу парламента і ўрада на тое, што ляс 40 000 афіцэраў на чужыне закрэпае паўмільёна людзей на Беларусі. Вяртанне гэтых людзей адпавядае інтарэсам Беларускай дзяржавы і павінна быць вырашана на дзяржаўным узроўні.

АБАРОНІМ НАШУ ДЗІЦЯЧУЮ КНІГУ!

Над нацыянальным адрэжэннем сёння занесены дамоклаў меч. Баль паўсюдна правіць спадар прыбытак. Непамерна высокія цэны на паперу, паліграфічныя матэрыялы і паслугі ў сваю чаргу выклікалі значны рост цен на дзіцячыя кнігі. Сабекошт аднаго экзэмпляра даходзіць ужо па брашуры — да 25—50 рублёў, па кнізе ў пераплёце — да 70—120 рублёў. Не вырчае і дзяржаўная датацыя, якая паабяцана ў памеры 50 працэнтаў выдаткаў.

Многія кнігі не выходзяць, і гэта ў той час, калі беларускамоўную літаратуру чакаюць у садках і школах, калі патрэбна нарашваць працэс нацыянальнага адрэжэння, вяртаць родную мову да жыцця.

Выдавецтва «Юнацтва» імкнецца захаваць выпуск нацыянальнай дзіцячай кнігі, пакуль яшчэ перакрываючы вялізныя страты за кошт прыбыткавай рускамоўнай літаратуры павышанага попыту. Аднак перашкод нямае. І адна з іх — нежаданне кіраўнікоў дзяржаўнага кніжнага гандлю клаціцца аб беларускамоўнай кнізе, пачынаючы ад збору заказу на кнігі і завяршаючы арганізацыяй продажы.

Асобныя кнігі ў розных прыступках чыноўніцкай лесевіцы проста ігнаруюцца, заказы на многія рэзка знікаюцца. І гэта ў той час, калі ў раёнах адсутнічае ў кнігарнях дзіцячая кніга. Кіраўнікі кнігагандлёвых арганізацый не ўлічваюць, што пры зніжэнні тыражу кнігі рэзка ўзрастае яе цена, а пры павышэнні цаны адмаўляюцца ад беларускамоўнай кнігі ўвогуле.

Дарчы, беларускі кніжны рынак па-ранейшаму не абаронены, сюды плыве шмат літаратуры з розных дзяржаў, а варта было абкласці гэтую замежную літаратуру падаткам на карысць беларуска-

моўнага друку.

На Беларусі жыве звыш 2-х мільёнаў дзяцей, працуе 4,5 тысячы дашкольных устаноў, звыш 5 тысяч агульнаадукацыйных школ, а беларускамоўнай кнізе патрэбна прабівацца да іх праз чыноўніцкія кабінеты абыякавасці да (у рэчце рэшт!) дзяржаўнай справы. Дзяржаўная ж мова ў нас — беларуская, дзяржаўная называецца — Беларусь.

А што атрымліваецца? «Юнацтва», напрыклад, выдае адзіны ў рэспубліцы рэпертуарны зборнік для школьнай самадзейнасці. У канцы мая выйшла чарговая кніга «Драўляны рыцар», у якой народны артыст Анатоль Ляляўскі расказвае пра лялечны тэатр, як арганізаваць работу яго ў школе, друкуецца шэраг новых п'ес і г. д. Мала таго, што тыраж кнігі быў зніжаны да 6 тысяч экзэмпляраў, дык і з гэтага тыражу 550 экзэмпляраў чыноўнікі-кнігагандляры адмаўляюцца браць у продаж нават на камісійных асновах.

Дыктат уларта працягваецца. Так, у серыі «Школьная бібліятэка» выйшла кніга некалі рэпрэсаванага сталінскага рэжымам Платона Галавача «Праз гады», тыражом 21 тыс. экзэмпляраў. Кнігагандлёвыя чыноўнікі «забаранілі» пусціць у продаж 2 тыс. экзэмпляраў. Здавалася б, пры вывучэнні беларускай мовы ў садках, з першага класа ў школах патрэбна больш літаратуры для самых маленькіх чытачоў. Аднак і тут кіраўнікі кнігагандлю дзейнічаюць насуперак логіцы, амаль скасоўваюць рэнейшыя заказы.

І гэта толькі пачатак падобных адносін да беларускамоўнай кнігі. «Юнацтва» нясе вялікія страты, гэтак і да банкруцтва не далёк.

Міхась ПАЗНЯКОУ,
галоўны рэдактар
выдавецтва «Юнацтва».

Віскулёў, урадавых кабінетаў і парламенцкіх ложкаў ва ўсіх без выключэння рэспубліках. І што тосьці збіраецца нас каланізаваць, пазбавіць роднай зямлі-карміцелькі і загнаць у вечнае рабства ўсё да тых жа ненавісных капіталістаў.

Паколькі з дапамогаю старых ідэалагічных клішэ ажывіць састарэлы арганізм немагчыма, на паверхню выцягнулі зусім было забытую «рускую ідэю», а дакладней, яе вялікадзяржаўна-шавіністычную інтэрпрэтацыю. Нараджалася гэтая ідэя ў свой час як абгрунтаванне справядлівага імкнення рускага народа да духоўнага і маральнага ўдасканалення, як сродак узбагачэння лепшых нацыянальных традыцый і рыс характару. Ды і тыя філосафы-ідэалісты (Бярдзюлеў, Ільін, Фядотаў і іншыя), якіх так палюбілі цяпер маскоўскія і мінскія матэрыялісты, называлі выношваемую ў Расіі рускую ідэю ідэяй братэрства людзей і народаў, лічылі яе не насілле

над другімі, а намаганнем над сабой.

Пошуку цывілізаваных шляхоў адрэжэння новай Расіі, прымірэння рускіх паміж сабой і ўсімі «блізкімі і далёкімі братамі» прысвячаюць сёння свае намаганні вядомыя дзяржаўны культуры гэтай краіны і замежжа, прагрэсіўныя палітыкі. Усе яны зыходзяць з разумення таго, што сам па сабе рускі народ не мае дачынення да таго чалавеканенавісцкага нацыяналізму і насілля, якое праявілася ў злоўжываннях дзяржаўнай улады ў мінулыя, асабліва ў гады сталінскага тэрору і дэпартацый народаў. Бо добрае і злое ў рускім характары, як правільна зазначыў акадэмік Д. Ліхачоў, зусім не ўраўнаважаны, добрае заўсёды ў шмат разоў каштоўнейшае і больш важнае за злое.

Зразумела, не гэтыя гуманістычныя пачаткі рускай нацыянальнай ідэі падмаюцца на шчыт сучаснымі «сынамі і патрыятамі Отчезтва». З яе (Працяг на стар. 14—15).

Пастанова Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь

Аб зацвярджэнні Палажэння аб Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры, Камітэце па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры і яго складзе

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь і Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь пастанаўляюць:

1. Зацвердзіць Палажэнне аб Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры (прыкладаецца).

2. Зацвердзіць Палажэнне аб Камітэце па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры (прыкладаецца).

3. Зацвердзіць склад Камітэта па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры (прыкладаецца).

Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь
С. ШУШКЕВІЧ.
Старшыня Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь
В. КЕБІЧ.

19 мая 1992 г.
г. Мінск.

Зацверджана пастановай Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 19 мая 1992 г. № 1671-ХІІ.

ПАЛАЖЭННЕ

Аб Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры

1. Дзяржаўная прэмія Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры прысуджаецца за таленавітыя, глыбокія па змесце і адметныя па форме творы літаратуры, музыкі, выяўленчага мастацтва, тэатра, кіно, архітэктуры, за выдатныя дасягненні выканальніцкага майстэрства, якія маюць эстэтычную вартасць, уносяць значны ўклад у беларускую нацыянальную культуру, развіваюць мастацкія традыцыі, узбагачаюць духоўнае жыццё народа, садзейнічаюць усталяванню агульначалавечых каштоўнасцей і ідэй гуманізму, узвышаюць сусветны аўтарытэт нацыянальнай культуры Рэспублікі Беларусь, а таксама за маштабныя публікацыі ў галіне журналістыкі, за выдатны даследчыя работы ў галіне літаратуразнаўства і мастацтвазнаўства, тэорыі і гісторыі мастацтва.

2. Дзяржаўная прэмія Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры прысуджаецца адзін раз у два гады (кожны цотны год) у наступнай колькасці:

за творы пэзіі і драматургіі — адна прэмія імя Янкі Купалы;

за творы прозы, работы ў галіне літаратуразнаўства і крытыкі — адна прэмія імя Якуба Коласа;

за творы літаратуры і мастацтва для дзяцей і юнацтва — адна прэмія;

за работы ў галіне мастацкай публіцыстыкі (літаратура, мастацтва) — адна прэмія імя Кастуся Каліноўскага;

за значныя работы ў галіне журналістыкі — адна прэмія; за музычныя творы буйных і малых форм, а таксама за канцэртнавыканальніцкую дзейнасць — адна прэмія;

за шырока прызнаныя работы рэжысёраў, дырыжораў, балетмайстраў, хормайстраў, артыстаў, мастакоў, сцэнарыстаў, кампазітараў і драматургаў, апэратараў у пастаноўках тэатра, кінастудыі, на тэлебачанні і радыёвяшчанні — дзве прэміі;

за творы жывапісу, скульптуры, графікі, манументальна-дэкаратыўнага і прыкладнага мастацтва — адна прэмія;

за арыгінальную архітэктуру грамадзянскіх, прамысловых і

жылых збудаванняў у горадзе і на вёсцы — адна прэмія; за даследаванні па тэорыі і гісторыі мастацтва і архітэктуры, а таксама падручнікі для спецыяльных навучальных устаноў па архітэктуры і мастацтвазнаўстве — адна прэмія.

Памер прэміі ўстанаўліваецца пры прыняцці рашэння аб яе прысуджэнні Прэзідыумам Вярхоўнага Савета і Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь.

3. Вылучэнне работ на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь праводзіцца міністэрствамі, дзяржаўнымі камітэтамі, ведамствамі, творчымі, грамадскімі аб'яднаннямі, установамі культуры, навуковымі і вышэйшымі навучальнымі ўстановамі, працоўнымі калектывамі, рэдакцыямі газет і часопісаў, выдавецтвамі. Работы вылучаюцца на пасяджэннях калегій, прэзідыумаў, сакратарыятаў праўленняў, мастацкіх, рэдакцыйна-выдавчых і вучоных саветаў, на сходах працоўных калектываў у абстаноўцы высокай патрабавальнасці да ацэнкі кожнага твора, творчага ўкладу кожнага аўтара пры шырокім удзеле грамадскасці і забеспячэнні поўнай галаснасці.

4. На атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь могуць вылучацца творы літаратуры і мастацтва, навуковыя працы і архітэктурныя збудаванні, апублікаваныя (публічна выкананыя, збудаваныя) не менш чым за год да заканчэння прыёму работ.

Творы літаратуры, журналістыкі, публіцыстыкі, выяўленчага мастацтва, архітэктуры, навуковыя працы павінны быць апублікаваны (выстаўлены для публічнага паказу, збудаваны) не больш чым за пяць гадоў, а кіна- і тэлефільмы, тэатральныя, радыё- і тэлеспектаклі, канцэртныя праграмы публічна выкананы (паступішыя ў пракат) не больш чым за тры гады да даты прысуджэння прэміі.

На атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь не дапускаецца вылучэнне работ, якія вылучаны на атрыманне прэміі Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, міжнародных прэміі, прэміі іншай дзяржавы, або якія атрымалі такія прэміі.

5. Калектывы, які вылучаецца

на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, павінен уключаць толькі асноўных аўтараў, чый творчы ўклад быў вызначальным. У склад калектыву не могуць быць вылучаны асобы толькі па прыкметах адміністрацыйнага, кансультацыйнага ці арганізацыйнага саўдзелу. Колькасць паборнікаў на атрыманне прэміі ў калектыве не павінна перавышаць 8 чалавек, у склад аўтарскага калектыву могуць быць уключаны і асобы, якія не з'яўляюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь.

6. Работы, якія вылучаюцца на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прымаюцца Камітэтам па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры на працягу двух гадоў да 1 лютага года, у якім яна прысуджаецца.

Парадак вылучэння і афармлення дакументаў вызначаецца інструкцыяй, якая зацвярджаецца прэзідыумам Камітэта.

7. Работы, вылучаныя на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, Камітэт разглядае ў два этапы: на першым этапе ідзе адбор работ для ўдзелу ў конкурсе, на другім — прымаецца рашэнне аб прысуджэнні прэміі.

Спіс дапушчаных да ўдзелу ў конкурсе работ публікуецца ў «Народнай газеце», газетах «Звязда», «Советская Белоруссия», «Рэспубліка», «Літаратура і мастацтва», «Культура» не пазней 1 мая.

8. Для ўсебаковага і прыкметнага абмеркавання вылучаных на конкурс работ скарыстаюцца сродкі масавай інфармацыі — друк, радыё, тэлебачанне, а таксама сходы працоўных калектываў і нарады творчых саюзаў, культурных фондаў і таварыстваў. Матэрыялы ўсіх абмеркаванняў, уключаючы і сродкі масавай інфармацыі, не пазней 1 лістапада прадстаўляюцца ў Камітэт той арганізацыяй ці ўстановай, якая вылучыла свае кандыдатуры на атрыманне прэміі. Тым самым забяспечваецца выкарыстанне гэтых матэрыялаў пры канчатковым вырашэнні пытання аб прысуджэнні прэміі.

* У далейшым — Камітэт.

(Працяг на стар. 4).

Арганізацыя праглядаў і праслухоўвання спектакляў, канцэртных праграм, кіна- і тэлефільмаў, выставак твораў выяўленчага мастацтва ў час правядзення секцыйных і пленарных пасяджэнняў Камітэта, а таксама аглядаў архітэктурных твораў у натуре ўскладаецца на Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Міністэрства ін-

фармацыі Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўны камітэт Рэспублікі Беларусь па архітэктурцы і будаўніцтве разам з Камітэтам па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктурцы.

9. Рашэнне Камітэта аб прысуджэнні Дзяржаўных прэмій прадстаўляецца ў Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь да 1 снежня і ўступае ў сілу пас-

ля зацвярджэння яго Прэзідыумам Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь. Пасанова аб прысуджэнні Дзяржаўных прэмій публікуецца ў друку да 1 студзеня.

10. Асобам, удастоеным Дзяржаўных прэмій Рэспублікі Беларусь, прысвойваецца званне «Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь», ва ўрачыстай абстаноўцы ўручаюцца дыплом і Ганаровы знак

лаўрэата. Пры прысуджэнні Дзяржаўнай прэміі калектыву аўтараў грашовая частка прэміі дзеліцца паміж імі парову.

11. Дыплом і Ганаровы знак памершага лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь і ўзнагароджанага пасмяротна ўручаюцца яго сям'і. Грашовая частка прэміі перадаецца па спадчыне ў парадку, прадугледжаным грамадзянскім заканадаўствам.

Зацверджана пастановай Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 19 мая 1992 г. № 1671-XII

ПАЛАЖЭННЕ

Аб Камітэце па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктурцы

1. Камітэт па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктурцы фарміруецца з ліку найбольш аўтарытэтных майстроў літаратуры, мастацтва і архітэктурцы, вучоных-літаратуразнаўцаў і мастацтвазнаўцаў, крытыкаў з улікам прапагані Міністэрстваў і ведамстваў, творчых саюзаў і аб'яднанняў рэспублікі і зацвярджаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь тэрмінам на 4 гады. Знаходжанне ў яго складзе дапускаецца не больш 8 гадоў.

Для кіраўніцтва работай Камітэта ствараецца прэзідыум у складзе старшыні Камітэта, яго намесніка, старшынь (кіраўнікоў) секцый і адказнага сакратара.

Спіс членаў Камітэта і інфармацыя аб змяненнях у ім публікуецца ў друку.

2. На Камітэт ускладаецца прысуджэнне Дзяржаўных прэмій Рэспублікі Беларусь у га-

ліне літаратуры, мастацтва і архітэктурцы.

3. У адпаведнасці з мэтай яго дзейнасці Камітэт:

прымае вылучаны на атрыманне Дзяржаўных прэмій творы і работы, устанаўлівае на падставе дакументаў захаванне парадку іх вылучэння, публікуе спіс прынятых работ у «Народнай газеце», газетх «Звязда», «Советская Белоруссия», «Рэспубліка», «Літаратура і мастацтва», «Культура»;

адбірае найбольш вартыя работы для ўдзелу ў конкурсе; наладжвае іх шырокае і актыўнае абмеркаванне, выяўляе ацэнкі шырокай грамадскасці; разглядае дапушчаныя да конкурсу работы, аналізуе меркаванні чытачоў ці глядачоў, наладжвае работу творчых секцый Камітэта, забяспечвае актыўны ўдзел іх членаў у дыскусіях, дабіваецца грунтоўнасці ўсіх вывадаў;

прымае рашэнні аб прысуджэнні прэміі і прапануе іх на зацвярджэнне Прэзідыуму Вярхоўнага Савета і Савету Міністраў Рэспублікі Беларусь;

афармляе дыпламы і Ганаровыя знакі лаўрэата Дзяржаў-

най прэміі Рэспублікі Беларусь і наладжвае іх уручэнне;

арганізуе выплаты лаўрэатам грашовай часткі прэміі; садзейнічае распаўсюджванню сродкамі масавай інфармацыі творчага вопыту і дасягненняў лаўрэатаў.

4. Камітэту надаецца права: утвараць секцыі і экспертныя камісіі па асобных галінах літаратуры, мастацтва і архітэктурцы, журналістыкі, тэорыі і гісторыі мастацкай творчасці для разгляду вылучаных на прэмію работ і падрыхтоўкі абгрунтаваных заключэнняў аб узорнай гэтых работ, а таксама рэкамендацый па іх;

накіроўваць на экспертны разгляд навукова-даследчым і вышэйшым навучальным установам, міністэрствам і ведамствам вылучаныя на атрыманне прэміі творы і работы; накіроўваць членаў Камітэта або экспертаў знаёміцца на месцы з манументальнымі творами і работамі;

запрашаць да рэцэнзавання вылучаных работ спецыялістаў у галіне літаратуры, мастацтва, архітэктурцы з аплатай са сродкаў Міністэрства культуры рэспублікі;

кантраляваць захаванне ўстаноўленага парадку вылучэння і экспертнага разгляду работ, прадстаўленых на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь.

5. Пасяджэнні Камітэта лічацца правоцымі пры наяўнасці не менш 2/3 яго складу. Рашэнні Камітэта аб адборы работ для далейшага абмеркавання прымаюцца тайным галасаваннем. Для вылучэння работ на конкурс яна павінна набраць не менш 1/2 галасоў, а для прысуджэння прэміі — не менш 3/4 галасоў ад ліку прысутных.

Калі на Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь вылучана работа члена Камітэта, аўтар яе не прымае ўдзелу ў рабоце секцый і пленумаў Камітэта, якія разглядаюць творы, вылучаныя на атрыманне прэміі.

6. Рашэнні Камітэта аб прысуджэнні Дзяржаўных прэмій Рэспублікі Беларусь уступаюць у сілу пасля іх зацвярджэння Прэзідыумам Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

7. Камітэт мае гербавую пятчатку са сваёй назвай.

Зацверджаны пастановай Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 19 мая 1992 г. № 1671-XII

СКЛАД

Камітэта па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктурцы

Гілевіч Н. С. — народны паэт Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь, прафесар (старшыня Камітэта).

Шаранговіч В. П. — графік, рэктар Беларускай акадэміі мастацтваў, народны мастак Беларусі (намеснік старшыні Камітэта).

Юрэвіч У. М. — празаік, крытык, заслужаны работнік культуры Беларусі (адказны сакратар Камітэта).

Адамчык В. У. — празаік, галоўны рэдактар часопіса «Бярозка».

Барадулін Р. І. — паэт, загадчык рэдакцыі выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Брыль І. А. — народны пісьменнік Беларусі.

Буралкін Г. В. — старшыня праўлення Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, скульптар.

Быкаў В. У. — народны пісьменнік Беларусі.

Бялянкі В. С. — архітэктар Белдзяржпраекта, заслужаны архітэктар Беларусі.

Вашчанка Г. Х. — прафесар Беларускай акадэміі мастацтваў, народны мастак Беларусі.

Вярцінскі А. І. — паэт, заслужаны работнік культуры Беларусі.

Казінец Ю. М. — піяніст, мастак кіраўнік Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Градаў Ю. М. — галоўны архітэктар праектаў інстытута «Мінскпраект», заслужаны архітэктар Беларусі.

Далідовіч Г. В. — пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса «Маладосць».

Дашук В. Н. — кінарэжысёр, народны артыст Беларусі.

Дрынеўскі М. Н. — хормайстар, старшыня праўлення Са-

юза музычных дзеячаў Рэспублікі Беларусь, народны артыст Беларусі.

Дудараў А. А. — драматург, галоўны рэдактар часопіса «Мастацтва Беларусі», старшыня праўлення Саюза тэатральных дзеячаў Рэспублікі Беларусі.

Еўдакімаў У. М. — намеснік дырэктара інстытута «Гродна-грамадзянпраект», заслужаны архітэктар Беларусі.

Жук А. А. — пісьменнік, член Рады Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь.

Заборскі Г. У. — галоўны архітэктар праектаў інстытута «Дзіпрасельбуд», народны архітэктар СССР.

Законнікаў С. І. — паэт, галоўны рэдактар часопіса «Полымя».

Захарэвіч М. Г. — артыстка Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы, народная артыстка Беларусі.

Зубнак В. В. — паэт, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь.

Кавалеўскі Я. М. — архітэктар, старшыня праўлення Саюза архітэктараў Рэспублікі Беларусі.

Казінец М. А. — рэктар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, народны артыст Беларусі.

Казько В. А. — пісьменнік, галоўны рэдактар сцэнарнай калегіі кінастудыі «Беларусьфільм».

Калеснік У. А. — літаратуразнавец, прафесар, прарэктар Брэсцкага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна, заслужаны дзеяч вышэйшай школы Беларусі.

Картэс С. А. — кампазітар,

дырэктар Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі.

Карачун Ю. А. — мастацтвазнавец, дырэктар Дзяржаўнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусі.

Кашкурэвіч А. М. — мастак-графік, народны мастак Беларусі.

Класкоўскі А. У. — намеснік галоўнага рэдактара «Народнай газеты».

Клебановіч М. І. — празаік, галоўны рэдактар сцэнарнай калегіі і творчага аб'яднання «Тэлефільм».

Красінскі А. В. — сустаршыня праўлення Саюза кінематаграфістаў Рэспублікі Беларусь, доктар мастацтвазнаўства.

Крыжановіч М. А. — аглядальнік абласной газеты «Віцебскі рабочы».

Кудравец А. Н. — пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса «Нёман».

Куліцкі А. В. — рэдактар «Настаўніцкай газеты».

Куляшоў У. А. — артыст Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Коласа, народны артыст Беларусі.

Куляшова Г. Р. — загадчык аддзела Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук Беларусі, доктар мастацтвазнаўства.

Лукашук А. М. — галоўны рэдактар выдавецтва «Беларусь».

Лучанок І. М. — кампазітар, старшыня праўлення Саюза кампазітараў Рэспублікі Беларусі, народны артыст СССР і Беларусі.

Літвавіч Ж. М. — галоўны рэдактар Галоўнай рэдакцыі вя-

шчання для моладзі Беларускага радыё.

Мяснікоў А. Ф. — палітычны аглядальнік газеты «Звязда».

Навуменка І. Я. — пісьменнік, акадэмік Акадэміі навук Беларусі.

Нікіфараў В. А. — кінарэжысёр, сустаршыня праўлення Саюза кінематаграфістаў Рэспублікі Беларусі.

Разанаў А. С. — паэт.

Рылатка У. П. — намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусі.

Савіч У. П. — мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі.

Савіцкі М. А. — жывапісец, народны мастак СССР і Беларусі.

Сачанка Б. І. — пісьменнік, загадчык рэдакцыі выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Скорабагатаў В. І. — саліст Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусі, заслужаны артыст Беларусі.

Смолюскі Д. Б. — кампазітар, народны артыст Беларусі.

Тураў В. Ч. — кінарэжысёр, народны артыст СССР.

Чыгрынаў І. Г. — пісьменнік, старшыня праўлення Беларускага фонду культуры, галоўны рэдактар часопіса «Спадчына».

Шамякін І. П. — народны пісьменнік Беларусі, член-карэспандэнт Акадэміі навук Беларусі.

Янкоўскі Р. І. — артыст Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага, народны артыст СССР.

Яроменка М. М. — прэзідэнт Канфедэрацыі творчых саюзаў і культурных фондаў Рэспублікі Беларусі, народны артыст СССР.

Ад Камітэта па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктурцы

(Пачатак на стар. 1).

3. Шматсерыйны мастацкі тэлефільм «Плач перапёлкі» вытворчасці кінастудыі «Беларусьфільм» — рэжысёр-пастаноўшчык Дабралоубаў Ігар Міхайлавіч, аўтар сцэнарыя Чыгрынаў Іван Гаўрылавіч, апэратар-пастаноўшчык Рудзь Аляксандр Феліксавіч, мастак-пастаноўшчык Мацвяйчук Алім, кампазітар Кандрусевіч Уладзімір Пятровіч, гукааператар Галаўніцкі Уладзімір Пятровіч, артысты: Гарачы Эдуард Мікалаевіч, Белавосцік Валандын Сяргеевіч, Мархель Тацяна Рыгораўна, Акружная Святлана Арцёмаўна, Шамаў Фёдар Іванавіч, Будлакоў Аляксей Іванавіч, Кармунін Павел Васільевіч, Дубашынскі Павел Піліпавіч — выканаўцы роляў.

Прадстаўлены нарадай работнікаў бібліятэчных сістэм Магілёўскай вобласці і абласной аб'яднанай бібліятэкай імя У. Леніна, падтрыманы мастацкім кіраўніцтвам Беларускага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа (Віцебск).

4. Шамякін Віктар Васільевіч — рэжысёр Беларускага тэлебачання за стварэнне аўтарскага цыкла дакументальна-публіцыстычных фільмаў «Давас, сучаснікі мае».

Вылучаны агульным сходам працоўнага калектыву галоўнай рэдакцыі па вытворчасці тэлефільмаў і калегіяй Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па тэлебачанні і радыёвяшчанні.

У ГАЛІНЕ ВЯЯУЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

1. Агуновіч Эдуард Канстанцінавіч — мастак, за распрацоўку і стварэнне экспазіцыі музея Максіма Багдановіча ў Мінску і музея партызанскай славы ў г. п. Ушачы на Віцебшчыне.

Вылучаны калегіяй Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі і падтрыманы праўленнем Беларускага фонду культуры.

2. Селяшчук Мікалай Міхайлавіч — мастак, за серыю графічных лістоў «Святы» («Каляды», «Гуканне вясны», «Вербніца»), аўтабіяграфічны цыкл жывапісных палотнаў і серыю жывапісных карцін «Мая Беларусь», ілюстрацыі да паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка», кнігі «Сказкі беларускіх пісателёў».

Вылучаны прэзідыумам праўлення Саюза мастакоў Беларусі.

Камітэт па Дзяржаўных прэміях Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктурцы просіць творчыя арганізацыі, установы культуры, аддзяленні Беларускага фонду культуры, шырокую грамадскасць наладзіць абмеркаванне твораў і работ, прадстаўленых на атрыманне Дзяржаўных прэмій Беларусі.

Водгукі, матэрыялы абмеркавання і асабістыя заўвагі просім дасылць да 1 лістапада 1992 г. на адрас Камітэта: 220600, Мінск, вул. Фрунзе, 5, Дом літаратара, пакой 305. Тэлефон: 36-12-04 (з 14 да 18 гадзін).

Старшыня Камітэта Ніл ГІЛЕВІЧ.

Летувіскі хутарок

«Няможна было пазнаць Монцю. Сляды мук, перажытага сораму і гвалту адбіліся... на твары...»
... — Калі будзе, то і твой гэта дзіцёнак.

Не хачу я яго, — залівалася слязамі Монця».
М. Гарэцкі. «Літоўскі хутарок» (1915 г.)

Чарот закалыханы Нярысам сонным, аўкштайцкія пеўні на жэрдках паснулі, калыска ля ложка маўчыць, на дарозе спакойна, — адчыні ж мне дзверы, самотная Монця, стаю ля варотаў у белай гудайскай*

кашулі, і пялёстак шыпшыны з гудайскага берэгу Віліі, мілая, б'еца ў шыбу твайго аконца.

Я не расейскі салдат, і дух прускі растаяў, на непрытульным Усходзе згібеў Гарэцкі, толькі ўздых твайго бацькі з пустой

летувіскае стайні лісце ліпы над полем задумна калыша, горка смяецца Ядвіска з травы ля рэчкі, і пра вашу слязу на тым берэзе Віліі, мілая, — Максімаў няма! — ніхто сёння не піша.

Не чуў твайго крыку ля прускіх акапаў і рускіх: мой конь капытамі не біў пад штандарам Пагоні, шчэ ён і зачаты не быў на лугах

беларускіх, шчэ гарадзішчы мае не згадалі Міндоўга, шчэ мае «Хутарком» не ўстрыжаныя скроні, — ды скамянелы твой крык я на берэзе Віліі,

мілая, * Летувіскі завучу беларусаў гудамі.

пачуў у нябёсах Вялікага Княства, крык доўгі.

Мой конь заблудзіўся ў Саюзе. Збоч Меднікаў на хутар ішоў праз лясныя нетры — разам з табою і слухаць, і бачыць, якая зорная ноч над разбітаю нашай дарогай, як гайдаюцца сосны балтыйскім ветрам. І хмарка з гудайскага берэгу Віліі, мілая, цёпла праліцца хоча над вашым парогам.

Світае. Шапчу: «Лаба дзена»*. Жалейка ў даліне плача і кліча — ці гэта прыгожа здаецца! Крываваць ля ганку сціхлыя гронкі каліны. Дзе ўздыхнула дзяўчынка далёкай вясною — калючая груша з-за плоту працягвае вецце.

Ты ўся тут, усюды. Над хатай — бяскрылая мілая! — журліва ўзмахнула прывіднай рукою. Ах, гэтых пакутаў і казак нам хопіць! Гайдалі калыску вятры між Масквой і Берлінам.

Інтэрпрах у калысцы. Высокі хлопец сячэ старажытным мячом літоўскім вярхоўкі тугія. Гляджу і маўчу. Я забыўся, што быў я ліцінам.

Нехта шэпча: «Су дзеў»*. І брыду на змялелую Вілію, мілая, брыду ў беларускія травы сухія, глухія.

2086 г.

Чарвяк я. Чырвонай халоднай вадою напоўнены клеткі майго пакручастага цела.

З падземнае цемры выпаўз наверх праз калючы пясоч у світанак золкі пад дубам струхлым. Не ведаю: восень! вясна! Навокал ні лісціка, ні травінкі. З чорных комінаў Калыбані белы чарнобыл-палын у жоўтае неба віецца.

Клеткамі чую і бачу, сказаць не магу нічога — таму я пішу-малюю згібамі цела на вострым пяску, ля канавы Прыпяці. Пясоч цела рэжа. Чырвоныя кроплі вады маёй камянеюць і коцяцца ў Прыпяць-канаву.

* Лаба дзена (лет.) — добры дзень.
* Су дзеў (лет.) — з богам.

Мне добра ў глыбінях зямлі — пад былою ракою, пад котлішчам — колішняй вёскай, пад Беларуссю, дзе некалі бегаў, хадзіў, і лятаў,

і плаваў, цалаваў у Нароўлі дзяўчынку ў лодцы на хвалях Прыпяці.

Хлопчыкам быў, юнаком, мужчынам — цяпер я чарвяк, халоднай вадою напоўнены.

Зноў шукаю мякчэйшай зямлі — прасачыцца ў глыбіні, дзе ў нас камендантам чарвяк акадэмік Лігасаў,

а прыбіральшчык — чарвяк адвакат Вульянаў.

Па дарозе ў глыбіні вітаюся моўчкі з паэтам — цяпер чарвяком Шклярэўскім, —

цярпліва шукае над Прыпяццю лес свой, які пасадзіў на Дзяржаўную прэмію.

Настрэчу — самы сумленны чарвяк Адамовіч, хоча крыкнуць — не можа, звываецца ў слова «Вандэя», адчайна крутнуўся кудысьці ў пошуках ісціны.

Скруціўся ў пакутах чарвяк Слюнькоў — былі Першы, цяжка прабіцца ў родную Гомельшчыну, хочацца плакаць,

няўтульна было і ў глыбінях маскоўскіх — пусціце яго на пакуты ў мёртвых палескіх тарфяніках, даруйце яму, быў сляпы і глухі,

пусціце.

Б'юць з нябёсаў званы беларускіх царкваў — толькі яны і жывыя, і ў іх апантаным звоне

я, чырвонай халоднай вадою напоўнены, чую крык маёй колішняй роднай мовы, чую ціхае ў звоне высокім маленне нашай вечнай Жанчыны Полацкай.

Дайце дарогу, браты-чарвякі, прапусціце, стаміўся — паўзу я спачыць у нетры пад роднае Ямнае.

Новы Цыклоп

У пачоры светла і цёпла. Волны з пачоры выхад. Цалуе Цыклоп мяне ў горла — аж не дае мне дыхаць.

У пачоры светла і цёпла. Волны з пачоры выхад. Цалуе Цыклоп мяне ў горла — аж не дае мне дыхаць.

У пачоры светла і цёпла. Волны з пачоры выхад. Цалуе Цыклоп мяне ў горла — аж не дае мне дыхаць.

У пачоры светла і цёпла. Волны з пачоры выхад. Цалуе Цыклоп мяне ў горла — аж не дае мне дыхаць.

У пачоры светла і цёпла. Волны з пачоры выхад. Цалуе Цыклоп мяне ў горла — аж не дае мне дыхаць.

І старажытна рагоча: «Папаўся — паэт! — у лапы, Гамеравай славы хочаш і няволі — да славы! Герояў было нямаля, за імі сачыў я зорка — Кабзары і Купалы, Мандэльштамы і Лоркі. Але ты хто, Мікола! Чога ты! Адкуль ты! Якое трасцы, з якое доли шукаў у мяне пакутаў! І — на дошцы па моры! Ах вы, новыя адысеі, сядзелі б сабе ў канторах, паціху паўнелі б, лыселі. Дзе меч! Дзе згубіў сваю здіду! Што мне твае санеты! Якую Ітаку-радзіму змяніў на пачору гату!»

Выпхнуў на волю. Круча над старажытным морам. Ляцць адысеі па хвалях грывучых і паэты ў вышынях зорных. Цыклоп камянямі крутымі заваліў уваход у пачору: «Не пушчу! Тыя былі святымі, яны — маё вечнае гора!» Да мяне ён схіліўся нізка, на ўсход павярнуў за плечы: «Там, на лугах альпійскіх, шукай і пасі мне авечак».

Самотны вянок

Т. ГАУРЫС

Хіснецца цень вечаровы. І нехта балюча ўсміхнецца пад асенняй чаромхай.

А хто — і не ведаю. Можна, у небе імя засвіціцца...

Спынілася ўспомніць — стаіць перад Летаю мая запыленая калясніца.

Алешына наша ля Начы... Згарэла ў Алесінай печы. Хмарка — дымок, няйначай, з алешынкі нашай нявечнай.

Счарнелая лодка на берэзе. Па дошцы трава парасла. У затоцы — паранены селязень... Ні ракі, ні цябе, ні вясла.

ДУМКА ЧЫТАЧА

Пошукі свайго «Я»

Сваю размову я хачу пачаць з таго, што ўсе мае словы і думкі з'яўляюцца маімі асабістымі, гэта мой погляд на праблему. Мне здаецца, што не дрэнна было б усім навучыцца браць адказнасць на сябе за свае словы і пачынаць выказванне так: «Я думаю, я разважаю...» На жаль, «яканне» ніколі не падтрымлівалася ў нашай культуры, дзе ўсё было наша і гаварылі «я» ад імя ўсіх, дзе існавала і была карыснай калектыўная, а не асабістая думка.

Апошнім часам мы часта разважаем аб сваёй нацыянальнай прыналежнасці. І гэта невыпадкова, бо зараз парушаны ўсе сувязі паміж чалавекам і грамадствам. А між іншым, кожнаму з нас трэба бачыць сябе ў нейкай сістэме чалавечых узаемаадносін. У сацыяльнай псіхалогіі ёсць такі тэрмін — рэфэрэнцная група. Ён азначае рэальныя ці ўмоўныя сацыяльныя групы, з якімі індывід параўноўвае сябе як з эталонам і на нормы якой ён арыентуецца ў сваіх паводзінах. Напрыклад, я з'яўляюся членам сям'і, я адношу сябе да кампаніі сваіх сяброў, я адчуваю сябе членам групы студэнтаў, якія вучацца разам са мною, але я таксама адношу сябе і да нейкай вялікай сацыяльнай групы, якая аб'ядноўвае шмат людзей па сацыяльнай прыкмеце (пол, узрост, нацыянальнасць, вера, палітычная прыналежнасць і г. д.). Пабачым, як атрымаем

еца ўсё на самай справе. З сям'ёй усё, дзякуй Богу, добра, з сябрамі — таксама, з калегамі-студэнтамі — так-сяк. А вось як быць з так званымі вялікімі сацыяльнымі групамі? Да апошняга моманту большая і лепшая частка з нас была камуністамі, астатнія рыхтаваліся да гэтага ганаровага звання ў камсамоле, у піянерыі ці ў краіне акцябрата. Была яшчэ маленькая частка тых, хто нікуды сябе не адносіў, але ўсе маглі з гонарам зваць сябе савецкімі людзьмі. Зараз са старонак усіх газет і часопісаў, з блакітных экранў тэлевізараў мы чуем і бачым толькі адно: 70 год нас выхоўвалі як «саўкоў», але сёння мы ўсё зразумелі і мы не саўкі, мы не бездухоўныя жывёліны, мы не часткі дзяржаўнай машыны, мы не, не і г. д.

А вось калі «не» ў адмоўнай форме, то хто мы? Саюз больш няма і савецкіх людзей таксама, мы разбегліся па розных краінах. Канечне, можна ўступіць у нейкую партыю і адчуваць сябе барацьбітом за незалежнасць і справядлівасць. Але, напрыклад, у маёй галаве ўсе партыі ўжо пераблыталіся разам са сваімі праграмамі і абяцаннямі. Так што са сваім палітычным выбарам я пакуль пачакаю.

Такім чынам, застаецца адна вялікая сацыяльная група, з якой я змагла б сябе параўнаць — гэта мая нацыя, мой народ. Нездарма пачуццё

навінна было знікнуць у працэсе «збліжэння» і аб'яднання ўсіх нацый у вялікі, магутны савецкі народ. Але нацыянальнасць — гэта тое, што нельга парушыць ці забараніць, яна ёсць аб'ектыўная з'ява і яна будзе існаваць без залежнасці ад нашых жаданняў. Пачуццё нацыянальнасці — магутная сіла, і карыстацца ёй трэба з вялікай асцярогай. Сёння людзі зразумелі, што кожны з іх увасабляе ў сабе частку сваёй нацыі, свайго народа.

Але не ўсе былі задаволены тым, што распалася «вялікая сям'я савецкіх народаў». Нейкая частка людзей (на мой погляд, гэта таі, што лічыць сябе сапраўдным савецкім народам неіснуючай краіны) зьяўляе так: ну, з каўказцамі ўсё зразумела, але вось вы, беларусы, чым вы адрозніваецеся ад рускіх? Украінцы хоць амаль што ўсе мову сваю ведаюць, а вы як? Калі мяне спыталі так першы раз, я разгубілася — што адказаць? І сапраўды, з мовай у нашай рэспубліцы становіцца вельмі цяжка.

І адкрыла літаратуру па этнапсіхалогіі (гэта галіна псіхалогіі, якая вывучае псіхалагічны бок жыцця розных народаў). І вось што я там прачытала: «Прыналежнасць чалавека да нацыянальнасці вызначаецца не тым, на якой мове ён гаворыць, ці месцам яго жыццарства, а тым, да каго ён сябе адносіць, з якой нацыянальнасцю

ён сябе ідэнтыфікуе». Значыць, я магу называць сябе беларусам нават калі і не ведаю беларускай мовы, але пры гэтым мая нацыянальная самасвядомасць дазваляе мне адчуваць духоўную блізкасць да беларускага народа. Я згодна з тым, што мову можна вывучыць, але любоў да народа, да яго традыцый, гісторыі з'яўляецца часткай асобы і выхоўваецца з маленства. Як жа было з намі? Маё нацыянальнае пачуццё асабліва абвастралася пасля чарнобыльскай катастрофы. Я як бы інстынктыўна адчула пэгрозу майму народу, яшчэ нічога не ведаючы са сродкаў масавай інфармацыі аб пеме-рах напатакуўшай нас бяды.

Таму я вучылася ў васьмым класе. Большасць дзяцей летам вывозілі з горада (я жыла ў Гомелі). Выехала і наша школа. Летам 1986 года мы адпачывалі ў Саратаўскай вобласці, а летам 1987 — у Краснадарскім краі. У Саратаве размясцілі нас добра, харчаванне было неапаго. Але калі мы наведзіліся ў суседнюю вёску, то былі здзіўлены не вельмі ветлівым прыёмам. Яшчэ больш нас здзівіла адсутнасць кветак, якіх так шмат у нашых беларускіх вёсках. Уразіла нас і тое, што гніюць у садах сельскіх гаспадароў яблыні, грушы, так мала гародніны на прысядзібных участках.

У наступным годзе мы вельмі радаваліся, калі даведзіліся, што паедзем у Краснадарскі край. Але і тут чакалі нас непрыемнасці. Нас высадзілі з цягніка пасярод поля; дзве гадзіны чакалі, каб хто-небудзь звярнуў на нас увагу. І вечару прывезлі ў лагер — былі лагер працоўнага перавышавання («ЛТП») з калючым дротам вакол тэрыторыі. Харчаваліся ў сталойцы, і атрымлівалася так, што хто быў першым, той быў пад'ёшы. На вінаградніках павезлі зранку на наступны дзень. Сонца пільно блізлісна. Норму выконвалі напалову, а калі і менш, таму і зарабілі за 3 тыдні па аднаму рублю і сорак капеек. Падольні ў сталойцы не заўсёды паспявалі першымі, то знайшлі поле з морквай. Калі мы з'ялі яе, то ўбачылі маленькую

шыльдачку: «Увага! Атрочана нитратамі! Есці забаронена!» Усё скончылася тым, што мы ўсе захварэлі. Тады я адчувала несправядлівасць у адносінах да нас, дзяцей, якім і так не вельмі пашанцавала ў жыцці. Я была ўпаўнёна ў тым, што ў нас на Беларусі сустрэлі б дзяцей па-іншаму.

Для чаго, скажаце вы, успомніла я падзеі пяцігадовай даўнасці? Я згодна, што гэта ўсе адзінаквыя выпадкі, з якіх нельга рабіць абагульняючых вывадаў. Але ці не на такіх прыкладах робяцца нацыянальныя стэрэатыпы, ад якіх ох як цяжка адмаўляцца з гадамі. І вось атрымаецца, што воб-раз свайго народа ўзнікае ў супрацьстаўленні з іншым народам: мы не такія, як яны. Можна падысці да гэтага пытання і з другога боку, і пачаць сваё нацыянальнае нараджэнне з таго, каб зазірнуць у глыбіню сябе і адшукаць там сваё «я». І нічога, што вы пакуль не ведаеце мовы, гісторыі і культуры свайго народа. Калі вы сапраўды адчуеце сябе духоўна звязаным са сваім народам, у вас з'явіцца патрэба і магчымасць вывучыць сваю мову, сваю гісторыю, сваю культуру. І гэта будзе не патрэба часу ці ўрада, а асабістая патрэба, асабістае жаданне. Толькі прапусціўшы яго праз сябе, перажыўшы, асэнсаваўшы і прыняўшы яго, вы зразумеете, што трэба вам рабіць.

І вось таму мне здаецца, што пошукі свайго нацыянальнай прыналежнасці — гэта не даніна модзе ці нейкае вар'яцтва, як гэта думаюць некаторыя, а неабходны працэс самавызначэння.

Ірэна БЕТАНАВА, студэнтка факультэта псіхалогіі Маскоўскага ўніверсітэта, сябра Згуртавання беларускай моладзі ў Маскве «Пагоня».

АСНОУНЫ пафас артыкулаў А. Лойкі «З настальгіяй па тэорыі» і Ю. Лявончыка «Правінцыя» злабадзённы: у іх гучыць заклік да неабходнасці пашырэння магчымасцей беларускага літаратуразнаўства, роздум аб неабходнасці яго інтэграцыі ў сусветны літаратурны працэс, а таксама робіцца спроба не толькі выявіць прычыны адставання нацыянальнай навукі аб літаратуры, але і намеціць шляхі да яе ўздыму. Гаворка на гэту тэму наспела: крытыка і літаратуразнаўства патрабуюць карэннай перабудовы, асэнсавання новых прынцыпаў, адпаведных новаму светапогляду.

У чым бачыць прычыны адставання нашага літаратуразнаўства А. Лойка?

1. Беларускае літаратуразнаўства зазнала ўрон ад рэпрэсій.

2. Бальшавіцкая дэмагогія і міфы заміналі навуцы аб літаратуры на шляхах да ісціны.

3. Беларускае літаратуразнаўства «ў цэлым было нарматыўна сплечана з эстэтыкай рэалізму і народнасці рускай літаратуры XX стагоддзя як з фактарам устарэлым, жывым сябе, рарытэтным». Прынцыпы крытычнага рэалізму і народнасці заміналі развіццё беларускай літаратуры і літаратуразнаўства і прывялі іх да аб'яскроўлівання.

4. Беларускае літаратуразнаўства аказалася адключаным ад развіцця літаратуразнаўства еўрапейскага і амерыканскага.

Выяўляецца ў артыкуле і асноўная сэннашая задача: канцэптуальна пераасэнсаваць развіццё беларускай літаратуры ў XX стагоддзі. Намячаюцца і шляхі да вырашэння гэтай задачы.

Назва ж артыкула Ю. Лявончыка «Правінцыя» сведчыць, што яе аўтар невысокай думкі пра дасягненні беларускай літаратуры, творы якой лічыць «пералёвамі» вядомага з іншых літаратур. Што датычыць літаратурных і крытычных прац, то яны ўяўляюцца яму проста «рэзацам».

Ю. Лявончык, як і А. Лойка, прапануе для ўздыму беларускага літаратуразнаўства наклаці ідэі сусветнавадомых літаратуразнаўцаў «на нашу літаратуру і паглядзець, што з гэтага атрымаецца».

Артыкулы напісаны з пазіцыі шчырай заклапочанасці станам роднай літаратуры, да-

лейшым лёсам беларускай крытыкі і літаратуразнаўства, жаданнем узняць іх на новыя прыступкі. Безумоўна, ніхто не стане прэчыць, што неабходна ўзняць праблемна-тэарэтычны ўзровень навукі аб літаратуры, што літаратуразнаўцам неабходна правесці ачышчальную работу, каб адмовіцца ад запанаваных «у савецкай шматнацыянальнай літаратуры, усталяваных культур, рэпрэсіямі,

бачыць уладара дум, настаўніка, калі не пророка, то хаця б чалавека, якому можна верыць, з якім можна параіцца ў цяжкі час, у творах якога можна адшукаць адказ на вострыя пытанні часу. Ды і сцвярджае А. Лойка, што літаратуры «ніяк нельга адмежавацца ж і ад гісторыі, ад перыпетый барацьбы народа за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне» (а хіба гэта пафас творчасці кожна-

ла смяротная пагроза знішчэння, — верш, у якім захапляецца б, у лепшым выпадку, шчабятаннем птушак ці журчаннем ручайка, або ў горшым — стварыў бы завумны верш з гукавых практыкаванняў, у якім словы б гучалі «загадкай бледной» (М. Мінскі). Ужо само такое ўяўленне здаецца кашчунствам! У складаных гістарычных абставінах (а калі яны бываюць простымі?) чалавек не

Цімох ЛЯКУМОВІЧ

Работы край непачаты

ідэалагічным прэсам, нарматыўнасці, ідэалізацыі, псеўдагерізацыі», што «выдавалася за праўду жыцця і мастацтва, за літаратуру найлепшую ў свеце — літаратуру сацыялістычнага рэалізму».

Вядома, трэба ўлічваць усё тое, што выявіў час. Надыйшла пара перагледзець стэрэатыпы, якія на паверку аказаліся памылковымі, надуманымі. Наша літаратуразнаўства мае магчымасць развівацца больш інтэнсіўна.

Што добра, тое добра. Але да асобных палажэнняў названых артыкулаў нам, здаецца, не перашкодзіць прыгледзецца ўважліва, паразважаць, наколькі яны бяспрэчныя.

Так, А. Лойка лічыць, што неабходна адмовіцца ад «дзялення літаратуры на перадавую, дэмакратычную, рэвалюцыйную і народную і нібыта ненародную элітарную, звязаную з так званым мастацтвам для мастацтва». Гэта палажэнне вымушае нагадаць, што літаратурная крытыка з'яўляецца відам літаратурнай творчасці, якая заклікана даць адзнаку і вытлумачыць мастацкі твор, а таксама тым з'яваў жыцця, якія ў ім адлюстраваны. З'яўляюцца жыццёвыя рэальнасці. Ёсць рэакцыя і прагрэс, ёсць зло і добра. А зло і цёмрашальства маюць сваіх трубадураў. Ці ж можна называць народнымі творы, у якіх прапаведваюцца антынародныя, антычалавечыя ідэі?

У асобе пісьменніка хочацца

га пісьменніка?», супярэчыць думцы, што да народнай літаратуры можна аднесці ўсё, што з'яўляецца з-пад пяра любога пісьменніка, без уліку яго светапогляду і своеасабіласці мастацкай манеры. Не, не ўсё ў літаратуры мае права прэтэндаваць на званне народнага!

Далей А. Лойка заклікае «цалкам рэабілітаваць форму як мастацкую каштоўнасць». Ды нельга забываць, што па значнасці змест і форма твора непарыўныя, нераздзельныя. Яны даюць уяўленні аб знешніх і ўнутраных баках твора: «Форма есть не что иное, как содержание в его непосредственно воспринимаемом бытии, а содержание есть не что иное, как внутренний смысл данной формы» («Лит. энциклопед. словарь»). Адсутнасць гармоніі паміж зместам і формай па сутнасці адно з першых сведчанняў таго, што твор не здзейсніўся як мастацкі.

Відаць, А. Лойка мае намер узняць значнасць твораў, у якіх змест не мае сваёй прадметнасці, абсалютызуецца форма. Але ўсё ж сорамна «в годину горя Красу долин, небес и моря, И ласку милой воспевать» (М. Някрасаў). Усяму свой час. Прынцып гістарызму нельга выпусціць з-пад увагі, калі размова ідзе пра літаратурны твор. Уявім сабе на міг, што Купала ў першыя цяжкія гады Вялікай Айчыннай вайны замест верша «Беларускім партызанам» стварыў бы твор далёкі ад тагачасных перажыванняў людзей, над якімі навіс-

можа заставацца «бесстрастным, уходящим, безучастным», бо на зямлі, паўтараем, суседнічаюць добро і зло, і яшчэ невядома, ці надыйдзе часіна, калі добро канчаткова пераможа зло. Дык ці можна бяззэмнае пляценне слоў і адмысловы падбор гукаў назваць народным мастацтвам? Слоўныя экзерсісы нельга выдаваць за высокія дасягненні літаратуры. Безумоўна, слоўныя выкрутасы, пляценне славеснай тканіны могуць выклікаць захапленне ў літаратурнага гурмана, але назваць такія практыкаванні (нават таленавітыя, геніяльныя) народнымі не ўяўляецца магчымым. Менавіта ж за яснасць і прастату, за гармонію пачуцця і слова, зместу і формы сусветна любімым пэтам зрабіўся Пушкін. А ці стаў любімым хаця б аднаго народа пэат, які толькі «гуляў» са словам?

Відаць, мае рацыю С. Дубавец (артыкул «Гадставы рацыянальнага нацыяналізму». «ЛіМ», 13.3.1992), калі адзначае тры ўзроўні стваральнікаў і спажываўцаў літаратуры ў сучаснай Беларусі: першы — «узровень Багушэвіча, народнага чытанья», які складаецца з твораў, напісаных натуральным жывым словам пра адвечнае, уяўляюць сабой уразлівы, дабротны і таленавіты расповяд пра сітуацыі жыцця; другі ўзровень (умоўна названы крытыкам «нашаніўскім») складаецца з твораў, у якіх ставяцца складаныя

праблемы жыцця; трэці ўзровень («інтэлектуальная эліта нацыі» — еўрапейскія мадэлі мыслення, «неба нацыянальнага жыцця») — перакладае нацыянальную культуру на мову агульначалавечых каштоўнасцяў. Каштоўнасцяў! Не ўлічваючы такі расклад пісьменнікаў і чытачоў нельга, каб не адравацца ад зямлі — ад тых, для каго прызначана літаратура.

Ды і А. Лойка прэчыць свайму заяўленню аб тым, што ўсякае мастацтва аднолькава народнае. Ён падкрэслівае, што неабходна ствараць сапраўднае мастацтва, а не наогул мастацтва, і яго азначэнне сапраўднага мастацтва ўбірае ў сябе адзінства формы і зместу (невывадкова аўтар выкарыстоўвае тэрмін «сапраўднае мастацтва»!): «Сапраўднае (разрадка тут і надалей мая.— Ц. Л.) мастацтва ў раўненні на ідэал, на прыгожае, вечнае. У мастацтве ўсё народнае, калі яно сапраўднае, калі прыкрасе і дабры. І ў цэлым мастацтва — штука элітарная, вынік высокага духу, інтэлекту, формы, красы. Не ў апусканні яго да «шырспажыву», да поп-арту, а ва ўзвышэнні». Хто ж, паўстае пытанне, супраць узвышэння мастацтва? Размова аб тым, што пад узвышэннем трэба разумець не толькі ўскладненне формы, але і ўзвышэнне значнасці зместу, жыццёвай вобразнасці, філасофскай насычанасці твора. Нельга не пагадацца з А. Твардоўскім, які лічыў сапраўдным вершам такі, які чытаюць людзі, што звычайна вершаў не чытаюць. Найвышэйшы крытэрыі патрабавальнасці да жыццёвага пазычнага твора!

Насцярожае думка А. Лойкі пра тое, што да мастацкага аб'яскроўлівання беларускай літаратуры прывялі прынцыпы крытычнага рэалізму і народнасці, запазычаныя ў рускай літаратуры. Ці ж гэта так?

Не выклікае сумненняў, што апалагізацыя рэалізму перашкаджала развіццю іншых літаратурных напрамкаў і гэта, зразумела, не было на карысць літаратурнаму працэсу ў рэспубліцы, як і ва ўсёй краіне. Сапраўды, абедухоўленыя дэмаралізаваныя, культура-панегірычныя, кан'юктурна-ілюстрацыйныя творы, сурагат, падробка і імітацыя выдаваліся за мастацтва вышэйшага гатунку. Адмоўна сказаліся на развіцці літаратуры партыйныя пастановы 1946 года. Усё гэта так. Але

«К^РЫЖ на зямлі і поўня ў небе» («Юнацтва», 1991) — адна з тых кніг, час нараджэння якой цяжка вызначыць, таму што асэнсаванне тэмы «мастак і жыццё» з'яўляецца пастаянным аспектам пісьменніцкай думкі.

Аповесць-эсэ В. Карамазова пабудавана на матэрыяле дзённіковых запісаў жывапісца і паляўнічага Бяльніцкага-Бірулі, земляка пражыўца. Ён жа з'яўляецца галоўным героем твора і сааўтарам апавядання. Абодва мастакі — мастак жывапісу і мастак слова — у пэўнай ступені падобны адзін на аднаго. Іх падабенства не столькі ў агульных інтарэсах (літаратура, жывапіс, паляванне), колькі ў самім падыходзе да новакальпака свету, у імкненні дайсці да разумення сутнасці жыцця чалавека на зямлі, яго прызначэння. Характэрна, што асэнсаванне гэтых пытанняў у Бяльніцкага-Бірулі ідзе ад асэнсавання сябе як мастака, як чалавека, нарошце, як быццё, які сябра, таму старонкі дзённіковых запісаў даюць уяўленне аб няспынных духоўных пошуках самога сябе. Яны сталі штуршком для далейшых разважанняў пісьменніка аб сапраўды таленавітым мастаку. В. Карамазаву вядзе апавяданне ў ключы, зададзеным яго сааўтарам, па гэтай прычыне няма рэзкага адрознення ў інтанацыйнай манеры абодвух апавядальнікаў: і

Апантанасць мастака

ў аднаго, і ў другога апавяданне носіць характар філасофскага роздуму, разважання; акцэнт пераносіцца з дзеяння, падзеі, факта на чалавека, паказанага «знутры», на псіхалагічны аналіз яго стану. Учынік, падзеі апісваюцца В. Карамазавым сцісла, гэта быццам радкі з біяграфіі мастака, з тое асэнсаванне іх падзеяў пісьменнікам шырока, доўгімі складанымі сказами. Ускосная перадача аўтарам думак, разважанняў героя, яго вечных пытанняў да сябе знаходзіць сваё выяўленне праз вялікую колькасць пытальных сказаў. В. Карамазаву напісана іх адзін на адзін, каб выявіць душэўны неспакой, разлад у душы героя. «І калі прачнуўся, доўга думаю, што б усё гэта значыла: вада, неба, лятнік з крывякам? Ні да чаго не дадумаўся, толькі адчуў, што трэба ехаць туды, куды душа гоніць, — цяпер ужо гнаў і сон. Ці не саслілася ягона вада, яго неба, ягоны крывяк? Раптам гэта — будучая карціна? Але ці можна быць карціна, каб ваду і неба аднаў адно крыж? Без зямлі! І наогул ці здолею ён напісаць іх пасля

таго, як гэтае сумежжа напісаў Левітан? Хто асмеліцца падумаць, што можна напісаць неба больш глыбока і неабсяжна, як у Левітана, што гэтак касмічна, з біблейскай магутнасцю можна ахапіць мастацкім развіццём зямлю і неба, зямлю і нябеснае? Левітан знойшоў і рэалізаваў ідэю ці не на мяжы магчымага і немагчымага, і як цяпер, пасля яго, пісаць зямлю, ваду і неба, не адчуваючы сябе ў яго палоне?»

Аналізуючы запісы Бяльніцкага-Бірулі, В. Карамазаву раскрывае вытокі мастака, вядзе гаворку пра перажытае ім, высвечвае кола яго інтарэсаў, сімптэі, захапленні. Асобныя старонкі аповесці прысвечаны тым людзям, якія ўвайшлі ў жыццё жывапісца, садзейнічалі ягонаму стануленню як мастака. Таму з такой дакладнасцю вылічвае В. Карамазаву партрэт Станіслава Жукоўскага, сябра па вучылішчу Маравая, сябра мастака-аніміліста Сцяпанавы, але на першым плане партрэт Левітана-настаўніка і куміра Вітольда Каятанавіча. Улада яго над мастаком была неабмежаванай, як і ўлада пры-

роды, якая «над усімі і ўсімі геніямі і рэвалюцыянерамі».

Вобраз Левітана быў для Бірулі меркай чалавечых якасцей і сапраўднага майстэрства, вось чаму дух Левітана вітае ў штодзённым жыцці Бірулі і вобраз яго займае так многа месца на старонках дзённіка. Майстэрства Левітана ні на хвіліну не дае спакою мастаку, які шукае «лад і гармонію свету ў вобразах, фарбах, контурах, перспектыве». Майстэрства Левітана стымулое пошукі нерэалізаваных магчымасцей, пошукі свайго мастацкай ісціны. «Нават у самым узросце пры поўнай радасці радасць не поўная, бо да ўсяго ахвота была дайсці, усё ўбачыць, зразумець», — піша В. Карамазаву пра свайго героя. Убачыць, зразумець і перадаць у фарбах, колерах праз сваё ўспрыманне.

Адзначаючы пошукі характар творчасці Бяльніцкага-Бірулі, В. Карамазаву як мастак не можа абысці пытанне аб ролі традыцыі ў развіцці мастацтва, таму аўтарскае апавяданне набывае яшчэ форму даследавання, прэзак быццам праяс-

няе шляхі станаўлення мастака, высвечвае яго творчыя арыенцыры. «Лашану да папярэднікаў, выдатных настаўнікаў, ён сам пранёс праз усё жыццё ў сэрцы і не ўяўляў, які можна працаваць, рабіць нешта вартэ, ігнаруючы мастацкія традыцыі».

Праз скупыя на словы, але дакладныя і выразныя запісы Вітольда Каятанавіча В. Карамазаву убачыў не толькі апантаннага мастака, але чалавека адкрытага і шчырага ў пачуццях. Гэта выклікала цікавасць да яго як да асобы, выклікала жаданне пазнаць таямніцу яго душы, як некалі хацеў знайсці разгадку Левітана сам Бяльніцкі-Біруля. В. Карамазаву добра разумее, што адсутнасць шчырасці ў дзённіковым жанры ёсць смерць яго. Разуменне гэтага ў спалучэнні з сапраўднай цікавасцю да жыцця і творчасці свайго земляка нарадзіла, у сваю чаргу, шчырасць апавядальніка. В. Карамазаву настолькі добра ведае жыццё Бірулі, што ствараецца ўражанне аб доволі бліжнім знаёмстве з мастаком, якое па часе магло адбыцца, але, на жаль, не адбылося. Ён як мастак разумее мастака, яго захапленне пэмаю, вобразам, пошукамі адзінага патрэбнага тону. В. Карамазаву жываецца ў абраную тэму настолькі, што апярэчуе палітрай колераў мастака, адчувае іх адценні ў апісанні прыроды так, як гэта

Бібліяграфічны летапіс Беларусі

Спрыяць адрэжэнню гістарычнай памяці заклікана беларуская бібліяграфія як частка нацыянальнай культуры. Нацыянальная (раней — Дзяржаўная) бібліятэка Рэспублікі Беларусь займаецца пытаннем бібліяграфічнага забеспячэння беларускага шляхам стварэння крыніц інфармацыі па гісторыі, мове, літаратуры, культуры, мастацтве Беларусі. Сярод бібліяграфічных выданняў, якія падрыхтаваны ў апошні час, звернем увагу чытачоў на паказальнік «НОВАЯ ЛІТАРАТУРА ПА ГІСТОРЫІ І ГІСТАРЫЧНЫХ НАВУКАХ БЕЛАРУСІ». Ён дае магчымасць арыентавацца ў бягучым дакументальным гістарычным патокі і атрымліваць звесткі ў нароткі тэрмін. Першы яго выпуск ахоплівае літаратуру за 1990 г., рыхтуецца другі выпуск за 1991 г. У далейшым ён будзе выходзіць 2 разы ў год.

Паказальнік адлюстроўвае развіццё гістарычнай навукі ў рэспубліцы на працягу года і сведчыць аб ступені вывучанасці асобных тэм і праблем. Для яго характэрна навукова-абгрунтаваная групоўка літаратуры, рознабаковыя спосабы раскрыцця зместу дакументаў, даволі шырокае кола крыніц выяўлення матэрыялаў.

Паказальнік уключае дакументы незалежна ад мовы іх напісання і месца выдання, якія датычацца гісторыі Беларусі агульнага характару, асобных гістарычных перыядаў, крыніцзнаўства, археаграфіі, дыпламатыкі, ханалогіі, сфрагістыкі, генеалогіі, геральдыкі, нумізматыкі, а таксама археалогіі, этнаграфіі, гістарыяграфіі. Асобна выдзелена літаратура па тапаніміцы, гісторыі краязнаўчага фруху на Беларусі, пра помнікі гісторыі і культуры, музеі і архівы. Тут адлюстравана літаратура аб паходжанні беларусаў, утварэнні БНР, рэпрэсіях, што мелі месца на Беларусі, аб беларускай эміграцыі, па гісторыі грамадскай думкі, права, навукі, медыцыны, асветы, друку і г. д.

Асобна выдзелены раздзелы аб навуковых канферэнцыях, сімпозіумах, святах, юбіляях. У выданні прадстаўлены кнігі, аўтарскія дысертацыі, тэзісы дакладаў канферэнцый, рэцэнзіі, раздзелы з кніг, зборнікаў, артыкулы з часопісаў, цэнтральных, рэспубліканскіх і абласных газет. У далейшых выпусках прадугледжваецца ўключэнне артыкулаў з раённых газет і неформальнага друку. Па магчымасці будуць адлюстраваны выданні беларускага замежжа.

Выданне забяспечана імённымі паказальнікамі. Яно разлічана на навуковых супрацоўнікаў, выкладчыкаў, студэнтаў, настаўнікаў, журналістаў, супрацоўнікаў музеяў, архіваў, экскурсаводаў, арганізатараў фальклорных і этнаграфічных свят і г. д. Ім могуць карыстацца і спецыялісты, якія вывучаюць гісторыю асобных галін народнай гаспадаркі і культуры Беларусі. Паказальнік азначае дапамогу бібліятэкам у рабоце з літаратурай па гісторыі рэспублікі і свайго роднага краіна.

На вялікі жаль, тыраж паказальніка ўсяго 300 копіяў, што, безумоўна, недастаткова, каб забяспечыць ім усіх жадаючых. Дзяржаўная бібліятэка не мае магчымасці павялічыць тыраж з-за недахопу паперы. Яна патрэбна і на іншыя бібліяграфічныя выданні, якія датычацца Беларусі. Шукаем спонсараў!

Р. ЧЫГІРАВА,
галоўны бібліяграф
Нацыянальнай бібліятэкі РБ.

ці вінавата ў гэтым руская класічная літаратура? За што такая няўдзячнасць? Менавіта ж жыццядзейны ўплыў рускай літаратуры, як украінскай і польскай, забяспечыў паскоранае развіццё беларускаму мастацкаму слову.

Нараджэнне беларускай літаратуры як новай мастацкай з'явы ў сусветнай культуры стала рэальнасцю, бо фарміравалася нацыянальная і духоўная самасвядомасць народа, выспявала ў ім неабходнасць расказаць свету аб сваім існаванні, падзяліцца з чалавецтвам сваімі нягодамі, радасцямі і набыткамі. Хаця маладая літаратура ў першую чаргу апладнялася сацыяльнымі і нацыянальнымі задачамі, якія неабходна было вырашаць беларускаму народу, чым у першую чаргу вызначыліся заканамернасці яе развіцця і спецыфічная структура мастацкіх вобразаў, яе самавызначэнне адбывалася не толькі пад уплывам нацыянальнага фальклору, але і пад прамым ідэйным і мастацкім уплывам рускай, украінскай і польскай літаратуры. Унутраным патрэбнасцям была прадкватана неабходнасць яе звароту да эстэтычных каштоўнасцей, да творчых дасягненняў іншых літаратур, бо «інтэнсіўнасць освоена інацональнага творчства аб'ясняецца естэстычным стремленнем кампенсаванне вызначаных праблем у поспадатэльнасці і в преемственнасці отечественного развития как в сфере идейных тенденций, в области литературных течений, так и в сфере жанров, системы художественных средств» (Д. Дзюрыйшы).

А ці можна лічыць асобым гераізмам (паводле думкі Він. Каваленкі) нападкі на Горкага за тое, што рускі пісьменнік адзначыў, што Купала і Колас «так прымітыўна-проста пішучы»? З вуснаў Горкага гэтае вызначэнне гучала як пахвала, гэтымі словамі ён вылучаў беларускіх паэтаў на самыя высокія месцы ў тагачаснай літаратуры як таленавітых, сур'ёзных і самабытных пісьменнікаў.

Дарэчы, чамусьці прыводзіцца першая частка выказвання, а забываецца яе другая частка, дзе Горкі адразу растлумачвае, што ён мае на ўвазе пад гэтым «прымітыўна-проста» — «так ласкава, сумна, шчыра». А потым яшчэ больш акрэслена: «Нашым бы трохі такіх якас-

цей. О, божа! Вось бы, добра было!» Нічога сабе — пагарджанне: узнімаў беларускіх песняроў вышэй рускіх паэтаў-сучаснікаў!

Увогуле для лепшых рускіх пісьменнікаў характэрны спадгаліваць, усечалавечнасць. А. Лойка шмат увагі ўдзяляе ў артыкуле Купалу і Коласу як ахвярам таталітарызму, як трагічным фігурам нацыянальнага мастацтва. Але лёс песняроў мог скласціся яшчэ больш трагічна, калі б не падтрымка з боку рускіх пісьменнікаў. Калі асобныя надзвычайныя творчыя дзеянні беларускай літаратуры — уяўныя абаронцы ідэйнай чысціні — накіраваліся на Купалу і абвінавачвалі яго ў смертных грахах адступніцтва ад сталінскай ідэалогіі, рускія пісьменнікі падтрымлівалі яго і абаранялі ад злысных нападкаў. Так, Л. Бэндз ў 1932 годзе ставіў Купалу ў віну «продолжительное блуждание на той стороне баррикад», бессаромна папракаў за «помощь своим творческим и продолжительным сочувствием врагам рабочего класса», М. Клімковіч на I з'ездзе савецкіх пісьменнікаў (1934) папракаў у прыхільнасці ідэалогіі кулацтва і буржуазнага нацыяналізму, а ў 1936 годзе на III пленуме праўлення СП СССР у Мінску ставіў яму ў папрок прапаганду нацыянальнай абмежаванасці, ідэалізацыю сярэднявечча. Рускія ж пісьменнікі абаранялі Купалу ад падобных наскокаў.

Вось толькі асобныя пацвярджэнні. У 1930 годзе (цяпер мы добра ведаем, што гэта за год быў у жыцці нашага класіка) А. Луначарскі выступіў з высокай адзнакай творчасці песняра, назваў яго «бачкам новай беларускай паэзіі», «буйнейшым нацыянальным паэтам», «выразнікам народных мас». Пад уздзеяннем рускіх пісьменнікаў Купала і Колас былі ўведзены ў склад аргкамітэта СП БССР, куды іх не абралі на I Усебеларускім пісьменніцкім з'ездзе. У падтрымку Купала быў арганізаваны творчы вечар у Маскве, на якім М. Ісакоўскі, С. Гардзееккі, М. Галодны, А. Суркоў, Ю. Сакалоў, Д. Гафштэйн казалі цёплае слова пра паэта. Б. Пастэрнак на III пленуме савецкіх пісьменнікаў адкрыта супрацьпаставіў паэзію Купала і Коласа «трескуе приподнятому и риторическому», што гучна заявіла аб сабе ў савецкай літаратуры і здавалася яму «неосновательным, бесполез-

ным, а иногда даже и морально подозрительным». Рускія пісьменнікі, якія шчыра абаранялі ітарэсы беларускай літаратуры і дапамагалі яе развіццю, унеслі значны ўклад у аб'ектыўную ацэнку паэзіі Купала, у цяжкія гадзіны яго жыцця працягнулі яму братэрскую руку дапамогі. Яны прынялі на сябе пэўную долю адказнасці за лёс непаўторнага майстра беларускага слова. І з іх думкамі даводзілася лічыцца ворагам песняра.

Увогуле ці магла б новая беларуская літаратура без уліку дасягненняў рускай літаратуры, як дарэчы і іншых, прайсці «за восем-дзевяць год свайго праўдзівага існавання... усе шляхі, а часткова і сцэжкі, каторыя паэзія еўрапейская пратоптвала болей ста год?» (М. Багдановіч). Чаму ж адмоўна трэба ставіцца сёння да рускай літаратуры, многія прадстаўнікі якой не толькі сваімі добразычлівымі водгукамі, але і перакладамі садзейнічалі яе шырокаму распаўсюджанню ў свеце? Хіба, кажучы словамі Пушкіна, «зубки прорезались»? Ці наступіў час, калі трэба разбураць «тиранию классицизма» (А. Геніс) і дзейнічаць па прынцыпе «развенчаванай увенчаннасцю»? Зноў будзем руйнаваць усё на сваім шляху, а потым у руінах пачнём адшукваць тое, ад чаго дарэмна адракліся?

Безумоўна, нявырашаных пытанняў і праблем у беларускай крытыцы шмат. І так будзе заўсёды. Бо жыццё не стаіць на месцы. Узнікаюць новыя праблемы і патрабуюць свайго вырашэння.

Але нараджаецца і боязь з'яўлення новай дэмагогіі, новай міфатворчасці, якая можа затармазіць развіццё літаратурнага працэсу. Такая небяспека адчуваецца. Яна бачыцца ў імкненні падвергнуць астракізму ўсё, што было раней, што прызнавалася раней, і ўзняць усё (вартае і нявартае), што раней не атрымлівала падтрымкі. Такі шлях здаецца бесперспектыўным. Можна затуманіць, затлуміць людзям галаву на нейкі час, але прасвятленне рана ці позна прыходзіць, і зноў тады павяртаюць-

АД РЭДАКЦЫІ

У артыкуле Ц. Лікумовіча, які ставіўся працягам лімаўскай гаворкі пра шляхі беларускага літаратурнага развіцця, упершыню прагучала слова «дыскусія». Дык што, сапраўды хопіць «пораху» на дыскусію! (А яны апошнім часам — з'ява нячастая.) Як сказаў паэт — будзем бачыць, што там будзе...

можа бачыць толькі пейзажыст («чырвоная, як цёмны крап-лак, зара, ад краёў аздоблена залатэйшай охай»; «кафейна-белы лягаш», «падобны на срабрыста-перламутравыя ракавіны, азёры»).

А колькі замільванасці ў пейзажных замалёўках В. Карамазав! У іх і паэтычны настрой, і лірычная ўзрушанасць, і душа паляўнічага. Становіцца зразумела, што толькі такія краявіды маглі нарадзіць феномен Бялыніцкага-Бірулі. Як адзначыў сам празаік на сустрэчы з чытачамі ў Доме літаратара, прысвечанай выхаду з друку яго кнігі, «разгадка мастака — у прыродзе». Становіцца зразумелым і радкі пісьменніка: жыццё і паляванне — «жыццё ў прыродзе», і назва твора «Эскізы, эцюды і споведзь Духу, альбо — Аповесць-эсэ жыцця жываціца і паляўнічага Бялыніцкага-Бірулі».

В. Карамазав у сваім апавяданні ідзе за саўтарам, які аналізуе жыццёвыя факты ў лістах да сваёй дачкі Любашы, да сяброў, перадае споведзь сваёй душы. Адзін-два сказы Вітольда Каятанавіча — і шэраг пытанняў, думак, разважанняў В. Карамазав, якія выяўляюць лад думак самога пісьменніка. У гэтым сэнсе, на мой погляд, можна разглядаць аповесць-эсэ В. Карамазав як люстра духоўнага свету яго аўтара.

Вітольд Каятанавіч: «Я працую радасна, шмат. Гэта — шчасце».

І аўтарскае: «А радасна і шмат працаваць усё жыццё! У апошнія гады, калі аслабела рука выводзіла радкі ліста да Лабанава, лавіла контуры будынкаў вучылішча, ён, цяжка хворы, напіса яшчэ і свой першы верш, які назвае «Шчасце». Шчасце здардзіла? Але калі здардзіла, значыць, было з ім! Здардзіла ў канцы жыцця — дык было з ім амаль усё жыццё! Гэта — не шчасце?»

Або радкі з пісьма Бірулі: «Яшчэ юнаком я пачаў паляваць адзін».

І разважанне В. Карамазав: «... гэта — ці не пачатак асэнсаванай дарогі да самога сябе як мастака. І больш таго як чалавека. Дарогі ў паэзію жыцця і прыроды. Праз паляванне, якое толькі і магло звесці найблэй, тварам у твар, з кожнай галінкай і птушкай, з кожным лясным голасам і зверам, з кожнай памянчай у прыродзе».

Дарэчы, словы «душа з маленства была сугучная з душой прыроды», сказаныя В. Карамазавым у адносінах да Бялыніцкага-Бірулі, хіба не аб самім пісьменніку? Або радкі: «Калі шукаў загадку Левітана, хіба не шукаў загадку самога сябе?» — не датычыцца самога аўтара? Хіба не сябе шукаў В. Карамазав?

заў, калі «адкрываў» Бірулю ў падарожжы па Пскоўшчыне, Пушкінскіх мясцінах, былой Цвярской губерні — мясцінах, звязаных з жыццём жываціца. В. Карамазав прызнаўся, што знаёмства з жыццём і творчасцю мастака дало яму многа як мастаку слова.

Змест раздзелаў падкрэслены выразнымі загалоўкамі. Яны ўтрымліваюць альбо кароткія вытрымкі з лістоў Вітольда Каятанавіча да сваёй сяброў, знаёмых, да дачкі (Гаўрылаў, Пётрыкаў, Апанасаў я любіў), «Яны вучылі жыць», «Павесі праўды, прастаты і свабоды», «Чайка. Вясна», «Стары гаршчок два разы жыў», альбо сведчачы аб этапах жыцця мастака («Дваццатыя, трыццатыя», «Год 1947. Дождж і хлеб адраджэння»). Жанр аповесці-эсэ не стрымлівае думкі пісьменніка. Аўтар вядзе апавяданне лёгка, няспешна, ён свабодна аперыруе дзённікавым матэрыялам, то адыходзіць ад запісу, то вяртаецца да яго зноў. Гэтую непаслядоўнасць заўважае сам пісьменнік, калі на нейкі час пакідае дзённікавыя запісы і звяртаецца да асэнсавання кампазіцыйнай будовы свайго твора. «Тут, відаць, не лішнім будзе пагадзіцца, што нашаму апавяданню часам не хатае і логікі, і стройнасці. То яно бяжыць па роўнай дарожцы, то кружыць-плятляе. В. Карамазав

ца ў прах чарговыя куміры, народжаныя кан'юнктурнымі абставінамі.

Самым вялікім дэфіцытам ва ўсе часы была праўда. Патрабуецца аб'ектыўнасць у вырашэнні складаных, нялёгкіх, заблытаных пытанняў. Без карпатлівага і скрупулёзнага следавання праўдзе любяць збудаванні аказваюцца нетрывалымі, існаванне іх недаўгавечным. А каб быць адданымі праўдзе, трэба ўзнімаць не толькі прафесійнае майстэрства навуковага асэнсавання літаратурнага працэсу, але і маральныя крытэрыі крытыкі і літаратурнага развіцця. Не хацелася, каб навука аб літаратуры зноў пайшла ў фальшывым кірунку.

Прызнацца, не вельмі імпаўнуюць мне і заклікі правесці беларускую літаратуру і навуку аб ёй праз еўрапейска-амерыканскі рэнтген: У першую чаргу неабходна абавірацца на тое, што набыла і назапасіла беларуская літаратура. М. Багдановіч яшчэ ў 1915 годзе заўважыў: «Было б горш, чым надбальства, нічога не ўзяць з таго, што соткі народаў праз тысячы год сабіралі ў скарбніцу светавой культуры. Але заносіць толькі чужое, не развіваючы свайго, — гэта яшчэ горш: гэта значна глуміць народную душу. Да таго ж адны жабракі могуць праз усё жыццё толькі браць. Трэба ж і нам, беручы чужое, калі-нікелі даць нешта сваё». Нельга штучна і механічна пераносіць на ніву беларускай літаратуры ўсё напрацаванае і назапашанае іншымі. Добра, што супраць гэтага адразу ж паўстаў Він. Каваленка, які першым уступіў у дыскусію.

Урэшце, якім бы ні прызнаваўся ўзровень беларускай літаратуры і навуцы пра яе, але нельга забываць, што яны выявілі духоўны свет свайго народа, спрыялі развіццю цэлай нацыі — і ўжо гэтым заслугоўваюць да сабе пільнай увагі і повагі таксама. І сказаць пра сваё роднае, блізкае, істотнае будзе не так ужо і лёгка, бо на шляху да рэальнай праўды гісторыі трэба будзе расчысціць завалы хлусні, дэмагогіі і няшчырасці.

падкрэслівае, што характар яго апавядання сугучны эмацыянальнаму стану героя аповесці-эсэ і хочацца дадаць, эмацыянальнай узрушанасці самога апавядальніка, аўтара «Крыж на зямлі і поўні ў небе».

Чытаем: «Тут — характар, тут — вобраз. І што значыць у параўнанні з гэтым нейкія тэм умоўнасці жанру? Тым больш, што, прадчуваючы эмацыянальнае адхіленні свайго героя, які, між іншым, яшчэ і саўтар нашага апавядання, мы і самі сябе не скавалі рамкамі пэўнага жанру, запрасіўшы ў свай твор і эскіз, і эцюд, і споведзь. А што такое аповесць-эсэ, як не разбурэнне жанравых канонаў?»

Бачна, што споведзь мастака, паляўнічага пад ярмом пісьменніка пераўтвараецца ў зацікаўленую размову з чытачом, В. Карамазав увесь час трымае яго ў полі зроку, з ім вядзе шчырую гаворку, не дыспут, а іменная гаворку. І пытанні, якія ставіць пісьменнік, — не зварот у нікуды, адрастваны яны, нам, таму меў рацыю пісьменнік Барыс Бур'ян, калі на прэм'еры кнігі ў Доме літаратара назваў аповесць «Крыж на зямлі і поўні ў небе» падручнікам духоўнага пошуку».

Наталля ДЗЯХЦЯР,
аспірантка Інстытута
літаратуры АНБ.

БАЦЬКАУШЧЫНА

ТРЫ ПЫТАННІ

Пасляслоўе да пастановы

Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь ПАСТАНОВА

ад 2 красавіка 1992 г. № 184

г. Мінск

ПЫТАННІ ЗГУРТАВАННЯ БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ «БАЦЬКАУШЧЫНА»

Незалежная міжнародная грамадская арганізацыя і... пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь. Можна ўзнікнуць пытанне: ці стасуецца адно з другім, ці няма тут неадпаведнасці? Каб адказаць, варта звярнуцца да тэксту дакумента, і мы ўбачым, што пункты пастановы скіраваны на стварэнне спрыяльнай атмасферы вакол дзейнасці згуртавання, якое імкнецца даць пра расцяжараных па свеце братоў-беларусаў. Але ж менавіта ў гэтым заключачацца і адзін з немалаважных маральных абавязкаў адноўленай дзяржавы — Рэспублікі Беларусь. Тое, што ўрад яе наважыў афіцыйна прызнаць і пэўным чынам падтрымаць згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» — па-свойму з'яўляецца пачынаючым крокам у афіцыйнай нацыянальнай палітыцы. Яшчэ два гады назад такое наўрад ці было магчыма. І гэта не тэарэтычнае далучэнне. Дастаткова сказаць пра тое, што ўстаноўчая канферэнцыя, на якой было ўтворана згуртаванне, прайшла без усякай падтрымкі ўрадавых колаў. Тое, што на ёй прысутнічалі два міністры — Я. Вайтовіч і П. Краўчанка, — хутчэй сведчыла пра асабістае стаўленне гэтых асоб, чым пра выяўленне афіцыйнай палітыкі. Мы самі стварыліся і самі дзейнічалі, не маючы ніякай падтрымкі. З аднаго боку, гэта нібыта і добра, бо сведчыць пра тое, што ёсць імпэт да бескарыснай грамадскай дзейнасці ў імя выкаранення ідэі. Але, з другога, становіцца ўсё больш відавочным, што на адным энтузіязме далёка не заедзеш. А ёсць сапраўды даводзіцца далёка: і ў Якуцію, і ў Карэлію, і ў Латвію, і ў Расію, і ў Польшчу, карацей кажучы, туды, дзе жывуць беларусы і дзе патрэбна прысутнасць беларускай як напамінак пра Бацькаўшчыну, якая мае багату культуру і гэтым самым (праз мастацкія калектывы, выставы і г. д.) нагадвае пра сябе, пра тое, што мы, беларусы, не бязродныя іваны на гэтай зямлі. У патрэбе гэтага наўрад ці хто адмовіцца. Але: пазія з'яўдзіцца натыкаецца на прозу жыцця, у гэтым выпадку на тое, дзе і адкуль браць сродкі на задавальненне патрэб беларускай дыяспары...

лім — нічога. Але ж мы знаходзімся на сваёй зямлі і нам дзейнічаць і жыць тут, пры ўсім пры тым, значна вальней і здатней. І не страчваем надзеі, што акрыяем настолькі, што здолеем па-сапраўднаму, па-належаўнаму падтрымаць, згуртаваць і актыўна паспрыяць павышэнню нацыянальнай свядомасці беларусаў на абшарах зямлі. Пры ўмове, калі тыя беларусы, якія ашчадзілі ў сваіх душах цяplo беларускасці, усвядоміўшы, што ніхто, апроч нас саміх, нам не дапаможа. Гэта сенат Рэспублікі Польшчы выдзяляе такой, як наша, арганізацыі — «Еднотце Польскай» — мільярды злотых на правядзенне яе палітыкі ў дачыненні да палякаў замежжа. Чакаць ад нашага ўрада альбо парламента такіх шчадрод пакуль што не даводзіцца, ды і наўрад ці патрэбна — усё ў нас у стадыі становлення, бурлення і таму лепш за ўсё ў такі час захоўваць незалежнасць, навучыцца саміх сябе ўтрымліваць і развіваць. Хочам мы ці не, але на нас наступае рынак і даводзіцца выкавыць з улікам гэтага, што, напрыклад, усвядомілі беларусы Казахстана, іншых месцаў, стараючыся арганізаваць гаспадарчую дзейнасць, за кошт якой можна будзе весці і культурную, духоўную працу. Але першая можа быць не толькі ў сваім рэгіёне, але і з Беларуссю, і з іншымі мясцінамі, бо менавіта сама ідэя згуртавання беларусаў свету дае магчымасць для вельмі плённага выкарыстання фактараў геаграфічнага, спалучанага з нацыянальным. У гэтым плане нам могуць добра дапамагчы беларусы, што жывуць у развітых капіталістычных краінах. Маю тут на ўвазе наладжванне кантактаў у розных абсягах дзейнасці, найперш у культуры і бізнесе, як між сабой і згуртаваннем «Бацькаўшчына», так і з арганізацыямі, фірмамі, устаноўамі тых краін, дзе яны жывуць і скантактавацца з якімі на месцы куды здатней, чым нам адсюль. Мы яшчэ і блізка не ўсвядомілі, якія магчымасці закладзены ў нашай арганізацыі, якая, дзякуючы нацыянальнаму фактару, мае магчымасць да самарэалізацыі ў шырокіх геаграфічных абсягах, карыстаючы з пераваг, што мае любы эканамічны рэгіён, любая краіна. Фактар эканамічна абавязкова пачне ўцягваць і далучаць да беларускай справы людзей, якія пакуль што да нацыянальнага жыцця не абудзіліся, лічацца беларусамі толькі па пашпартце ці інерцыі, а то і ўвогуле сваёй нацыі не ўсвядомляюць. Разам з гэтым, яны будуць працаваць не толькі ж на сябе, але і на беларускую справу, бо заробленыя грошы пойдучы на арганізацыю культурных цэнтраў, музеяў, наладжванне свят, прысылку з канцэртамі і прыём мастацкіх калектываў з Беларусі, наладжванне выстаў і г. д. Каб дасягнуць гэтага, патрэбна ўсвядомленне сябе адным на-

родам, роднаснымі душамі незалежна ад таго, дзе хто жыве: у Амерыцы ці Францыі, Казахстане ці Эстоніі. Менавіта дзеля ўвасаблення гэтай ідэі і створана згуртаванне «Бацькаўшчына» як духоўная, а ў пэўным сэнсе і эканамічная супольнасць беларусаў свету. Але калі адчуванне духоўнай лучнасці нібы само сабой закладзена ў самой сутнасці беларусаў, што здолелі на чужыне захаваць сваю нацыянальную самаіснасць, сваю глыбінную прыналежнасць да роднага народа, дык са з'яднанасцю па дзелавых якасцях справы цяжэй. Мо ад таго, што мы, беларусы, па сваім характары не надта ўвішныя за ўменні арганізаваць сваю справу і зарабляць грошы. Ды час і нас прымушае брацца за гэта, бо калі і надалей будзем спаць у шапку, дык, чаго добрага, апынемся з шапкай у руках...

Згуртаванне «Бацькаўшчына» толькі распачынае гаспадарчую, вытворчую дзейнасць, якая патрэбна не сама па сабе, а як сродак для здзяйснення статутных мэт, гэта значыць, для задавальнення патрэб беларускай дыяспары. Праблем, звязаных з самазахаваннем у іншанацыянальным асяроддзі, усюды многа, але асабліва яны абвастрыліся на абшарах былога Саюза, дзе ўтварэнне незалежных дзяржаў, вызначэнне статусу грамадзянскага паставіла нашых суродзічаў перад неабходнасцю вырашаць многія надзвычай важныя для іх пытанні. Ім патрэбна дапамога, але з тым патэнцыялам, які мы маем, з тымі магчымасцямі, якімі валодаем, істотна дапамагчы вельмі і вельмі нялёгка.

З гэтым, бадай, ніхто не будзе спрачацца: усякая міжнародная дзейнасць патрабуе дадатковых затрат. Апошнім часам выдаткі на яе ўзрастаюць дзе ў дзiesiąты, а дзе ў сотні разоў. Ды наша згуртаванне, у параўнанні з іншымі, што ўтварыліся на пару гадоў раней, знаходзіцца ў значна горшых умовах. Знешнія, вядома, пагоршыліся для ўсіх, але ж сталейшым удалося сякі-такі патэнцыял за гэты час нарастаць. Тым больш, што дзяржава спрыяла гэтаму. Так, напрыклад, Беларускаму фонду культуры, які тады лічыўся філіялам усесаюзнага, адразу ж былі выдзелены някспсія памішканні пад сядзібу, а ў дадатак прыдадзены дзве фабрыкі мастацкіх вырабаў, якія досыць спраўна жывяць гэтую арганізацыю і цяпер. Досыць істотную ўспамогу (памішканне і бюджэтнае фінансаванне газеты «Наша слова») атрымала Таварыства Беларускай мовы, фонд Рэчыца. Не менш адчувальным і спрыяльным для гэтых і іншых грамадскіх арганізацый было іх вызваленне ад падаткаабкладання. Сёння, як вядома, падаткі душаць усіх, пры іх нялёгка выжыць і таму, у каго пашырэнне вытворчасці і заробак з'яўляюцца самамэтэй. Ну а як быць і жыць та-

У мэтах актывізацыі і палепшэння дзейнасці згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына» па ўмацаванні культурных і эканамічных сувязей з суайчыннікамі, якія пражываюць за межамі рэспублікі, а таксама спрыяння ў далучэнні Рэспублікі Беларусь да міжнароднай супольнасці Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь пастанавіла:

1. Міністэрству замежных спраў, Міністэрству культуры, Міністэрству адукацыі, іншым міністэрствам і ведамствам Рэспублікі Беларусь, аблвыканкомам і Мінскаму гарвыканкому аказаць згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» пастаяннае садзейнічанне і канкрэтную дапамогу ў рэалізацыі яго гуманістычных задач і статутных мэт.
2. Міністэрству культуры дапамагчы згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» ў стварэнні ў г. Мінску культурнага цэнтру для забеспячэння духоўных патрэб беларускай дыяспары.
3. Мінскаму гарвыканкому забеспячыць выдзяленне памішканняў для размяшчэння ствараемага культурнага цэнтру і кіруючых органаў згуртавання.
4. Міністэрству адукацыі садзейнічаць згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» ў арганізацыі школ і клубаў па беларусказнаўстве для беларусаў, якія пражываюць за межамі Рэспублікі Беларусь, аказаць згуртаванню навукова-метадычную і арганізацыйную дапамогу.
5. Міністэрству рэсурсаў і Міністэрству гандлю аказаць дапамогу згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» і яго рэгіянальным арганізацыям у выдзяленні паперы, мэблі, аградары, іншых матэрыяльна-тэхнічных рэсурсаў.
6. Дзяржаўнаму камітэту па знешніх эканамічных сувязях спрыяць згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» пры правядзенні яго знешнеэканамічнай дзейнасці.
7. Устанавіць, што выдаткі, звязаныя з правядзеннем і транспартным абслугоўваннем замежных грамадзян, якія прыбываюць у рэспубліку па запрашэнні кіраўніцтва згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына» для ўдзелу ў мерапрыемствах згуртавання, падлягаюць аплата замежнымі грамадзянамі ў рублях па тарафах, устаноўленых для грамадзян Рэспублікі Беларусь.
8. Вынаймаючам абласных, гарадскіх і раённых Саветаў народных дэпутатаў аказаць дапамогу згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» і ствараемым ім арганізацыям у правядзенні гаспадарчай і фінансава-эканамічнай дзейнасці, а таксама ў выдзяленні неабходных памішканняў.
9. Міністэрству замежных спраў, Міністэрству ўнутраных спраў, Дзяржаўнаму камітэту па знешніх эканамічных сувязях ствараць згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» і яго рэгіянальным арганізацыям неабходныя ўмовы для правядзення міжнароднай дзейнасці, апартывна вырашаць пытанні афармлення ўвазных і вывазных дакументаў пры арганізацыі турыстычнай дзейнасці згуртавання.
10. Прадстаўніцтвам і консульствам Рэспублікі Беларусь за межамі аказаць згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» і яго замежным суполкам неабходную дапамогу і садзейнічанне ў рабоце.
11. Рэкамендаваць камерцыйным банкам Рэспублікі Беларусь ажыццяўляць і Kredyтаванне фінансава-эканамічнай дзейнасці згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына» і яго рэгіянальных арганізацый на льготных умовах.
12. Міністэрству інфармацыі аказаць дапамогу згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына» ў яго выдвечнай дзейнасці, а таксама прапанаваць сродкі масавай інфармацыі работу згуртавання.

Старшыня Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь
В. КЕБІЧ.
Кіраўнік Спраў Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь
М. КАУКО.

му, хто займаецца дабрачыннай дзейнасцю? Тут альбо пайсці пад дзяржаўную руку і страціць свой незалежны грамадскі статус, ці трапіць пад апеку зацікаўленых палітычных і камерцыйных структур. Захадзі падпарадкавання ў дачыненні да «Бацькаўшчыны» рабіліся з розных бакоў, але мы сваю незалежнасць адстаялі. Бо каб спакласіцца, дык сама б ідэя згуртавання беларусаў свету зміжарыла б, страціла б сваю прыцягальнасць і жыццёваць. У гэтым сэнсе статус «Бацькаўшчыны» адрозніваецца ад таварыства «Рэдзіма», якое ад часу свайго заснавання разам з газетай «Голас Рэдзімы» фінансуецца з пэўных дзяржаўных структур, выконваючы іх волю ў залежнасці ад палітычнай кан'юнктуры.

Зусім іншае — спрыянне і дапамога. Ад гэтага, калі яно надараецца — мы не адмаўляемся. І тут пры нагодзе добрае слова варта сказаць міністру культуры Я. Вайтовічу, які ахвотна падтрымліваў нашы задумы і мы ў згодзе праводзілі тыя ці іншыя мерапрыемствы. У такім супрацоўніцтве бачацца мне парасткі новага, калі міністэрства будзе не проста нейкім чыноўным апаратам, што валодзе манополіяй на культуру, а спрыяльнікам усяму, дзе гэтая культура ад-

раджаецца і выяўляецца. Заўсёды знаходзілі мы разуменне і спрыянне ў рэктара Беларускага тэхналагічнага інстытута І. Жарскага, у дырэктара выдавецтва «Беларусь» В. Дубоўскага — у людзей, якія даюць пра нацыянальнае адраджэнне. Такіх, зразумела, няма. Адчулі мы гэта напярэдадні ўстаноўчай канферэнцыі, калі на ўказаны намі рахунак і ў рэдакцыю «ЛіМа» паступалі паштовыя пераводы ад простых, нікому невядомых у асноўным людзей. Няхай сабе гэта былі невялікія сумы ад дзесяці да дваццаці пяці рублёў, але важны тут момант узрушэння і далучэння. І калі б гэтыя простыя людзі былі на садах, мелі значна большыя магчымасці, дык, напэўна, і справа нацыянальнага адраджэння рухалася б хутчэй. Мог бы тут прывесці не адзін прыклад чыноўнай абьяквасці, розных абьяцанак-цацанак, але гэтым сёння ўжо людзей не здзівіш — з падобным сустракаемся на кожным кроку. Мы, як у ліпках павуціне, забыліся ў пустых абьяцанках, гаварыліні. І дэфіцыт канкрэтных, абавязковых і дзелавых людзей на Беларусі, бадай, не менш востры, чым сыравіны. Дык мо хоць кантакты з замежжам паспрыяюць іх з'яўленню.

Стаўленне нашага згуртаван-

ня трымаецца на ўсведамленні, што не эміграцыя, а мы ёй павінны. Перш за ўсё ў сплыванні маральнай віны перад тымі беларусамі, якія, будучы адарванымі ад роднай зямлі, і там, на далёкай чужыне, свята захаваў вернасць сваім нацыянальным ідэалам, шанавалі звычаі, культуру, мову. Мы ж не толькі не падтрымлівалі іх у гэтым, а вельмі часта бясцілі і зневажалі. І найперш не руку туды трэба працягаць, а павярнуцца да нашых суродзічаў са шчырым і адкрытым сэрцам, адчуць сябе адным народам, які праз неймаверныя намаганні павінен выйсці з цяжкай бяды, у якую ён трапіў. Так, мы перш за ўсё за братнюю лучнасць і супрацоўніцтва, хоць, як і ў іншых выпадках, з удзячнасцю прымалі тыя, няхай сабе невялікія, ахвяраванні, якія нам перадавалі. Спісы, ці, дакладней, іменны ахвярадаўцаў друкаваліся на старонках «ЛіМа». Дапамога тая была для нас вельмі патрэбнай, без яе, напрыклад, мы не здолелі б завязаць дзелавога супрацоўніцтва з Беласточчынай, тым больш арганізоўваць там нейкія канкрэтныя мерапрыемствы. І грошы тыя мы растратвалі вельмі ашчадна, зусім не па тых мерках, як гэта робіцца па дзяржаўнай лініі, ці па лініі тых грамадскіх арганізацый, якія маюць вялікія валютныя паступленні.

І ўсё ж грошы, у тым ліку і валюту, трэба навучыцца зарабляць самім. Пастанова ўрада Рэспублікі Беларусь, за якую мы выказваем удзячнасць, якраз і скіравана на тое, каб стварыць спрыяльныя ўмовы для дзейнасці згуртавання, каб «Бацькаўшчына» ўзмацнела. Ды толькі ўсё будзе залежаць ад стаўлення канкрэтных людзей, ад таго, наколькі гэтае спрыянне будзе рэальным і дзейным.

Што нам найперш патрэбна, без чаго мы не здолеем паўнацэнна дзейнічаць?

У першую чаргу памяшканні пад сядзібу і культурны цэнтр, якія нам павінен падукаць і даць гарвыканком. Папярэднія размовы са старшынёй гарсавета А. Герасіменкам і некаторымі яго намеснікамі — абнавіліся, бо відаць, што ёсць у гэтых людзей і разуменне, і клопат. А ці будзе паслядоўнасць і рашучасць — пакажа час. Ды толькі, калі ўжо даваць, дык такое, каб не было брыдка перад людзьмі з сямейка, ды не дзесяці на выселках, а ў цэнтры горада.

Не менш значныя для нас і льготы ў падаткаабкладанні. Але гэта ўжо будзе залежаць ад пазіцыі і разумення народных дэпутатаў Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

Трэцяе, таксама істотнае для нас, пытанне звязана з магчымасцю мець перыядычны орган, у якім вызваленны прафесійны журналісты не толькі б асвятлялі тое, што звязана з дзейнасцю згуртавання «Бацькаўшчына» ў цэнтры, гэта значыць у Мінску, але па магчымасці і жыццё ўсёй беларускай эміграцыі, тое, як Рэспубліка Беларусь выходзіць на міжнародны абсяг. Нам патрэбна, карацей кажучы, салідная агульнанацыянальная беларуская газета. Яе заснавальнікамі маглі б стаць згуртаваныя беларусы свету «Бацькаўшчына» і Міністэрства замежных спраў. Вось тры важнейшыя пытанні.

Ну а дробных клопатаў, як тых пчол у звонкі вясновы дзень. Іх і вырашаць кожны дзень, не зважаючы на патырчакі, хібы і цяжкасці.

Таму, хто хоча далучыцца да нашага руху, падаём адрас: 220053, Рэспубліка Беларусь, Менск, Даўгінаўскі тракт, д. 52, кв. 9. т: 27-32-38 (сл.), 37-91-87 (х) — старшыня рады, 72-65-46 (х) — эканамічны дырэктар Барыс Стук.

Яўген ЛЕЦКА,
старшыня рады згуртавання
беларусаў свету «Бацькаўшчына».

Беларусы ўсіх краёў, яднайцеся!

Словы Рыгора БАРАДУЛІНА
Музыка Уладзіміра ДАВІДОВІЧА

Беларусы ўсіх краёў, яднайцеся!
Нас няшмат, а будзе менш яшчэ,
Як адступім, зломімся пад націскам,
Як ад нас рашучасць уцячэ.

Праз усе вякі нас толькі ціснулі
І хадзіць хацелі як па тлі.
Нас душылі волгамі і вісламі,
Кожны тужыў зашмаргу пятлі.

Нас палілі, катавалі, праталі,
Малацілі нас, нібы кулі,
Каралі, забойцы, імператары
І бацькі працоўных мас,
Калі
Беларусь, як палатніну, кроілі
На мундзіры ды на каптаны,
Каб магілы з нашымі героямі
Уціскалі валуны маны.

Над святынямі паруйнаванымі
Паклянемся дбаць пра карані.
Будзем Янкамі, а не Іванамі,
Што не ведаюць свае радні.

Працавалі мы на ўсе імперыі,
Папрацуем на сябе, браты.
Дык адродзімся душой і вераю.
З намі Бацька Бог
І дух святы!

СПАКОЙНА, ШЫРОКА $\text{♩} = 52$ У РЫТМЕ $\text{♩} = 1/2$

Беларусы ўсіх краёў, яднайцеся!
Нас няшмат, а будзе менш яшчэ,
Як адступім, зломімся пад націскам,
Як ад нас рашучасць уцячэ.

А-а...

Над святынямі паруйнаванымі
Паклянемся дбаць пра карані.
Будзем Янкамі, а не Іванамі,
Што не ведаюць свае радні.

Працавалі мы на ўсе імперыі,
Папрацуем на сябе, браты.
Дык адродзімся душой і вераю.
З намі Бацька Бог
І дух святы!

а А-а А-а А-а А-а А-а А-а А-а Жыве Беларусь!

Беларуская злучнасць

Каб перананацца, што межы этнічнага рассялення беларусаў сягаюць нашмат далей ад адміністрацыйных граніц Рэспублікі Беларусь, лёгка перананацца, узійшы ў рукі карту, складзеную ў свой час правамоцным членам імператарскай Расійскай Акадэміі Навук Яўхімам Карснім. Ды пры «роднай» савецкай уладзе цікавіцца гэтым было некалькі нязручна, нават небяспечна. Карта Карскага не перавыдавалася, пра беларусаў, што жылі па свеце, ніхто не клапаціўся. З імі нацыяны, што з'яўляліся асноўнымі ў той ці іншай краіне, было дазволена рабіць усё, што заўгодна — русіфікаваць, апальваць, летувізаваць і г. д. І ўсё ж, нягледзячы ні на што, беларусы за межамі Беларусі некалькі дзясяткі гадоў да нашых дзён. Каб перананацца ў гэтым, варта заглянуць на сумежныя землі — Віленшчыну, Смаленшчыну, Брашчынскую, Чарнігаўшчыну, Латгалію, дзе па вёсках людзі ў асноўным размаўляюць на той жа, што і ў нас, мове.

Такое ж адкрыццё зрабілі для сябе, а яно было для іх вельмі нечаканым, нават незразумелым, удзельнікі фальклорна-этнографічнага ансамбля «Жавароначкі» (кіраўнік Наталля Баяльская), трапіўшы на Беласточчыну, як яны меркавалі — у Польшчу. А такога шчырага прыёму, такіх гарахчых, з прывістам, воплескаў яны, бадай, не сустралі і на Беларусі. Юныя артысты выступілі перад навучэнцамі Гайнаўскага і Бельскага беларускамоўных ліцэяў, на аглядзе беларускіх фальклорных калектываў у Гайнаўскім Доме культуры. Праўда, як ні смешна і ні балюча (тут з янога боку глядзець, бо іншаму гэта здаецца проста натуральным), паміж сабою дзеці найчасцей размаўлялі на дзюво іншых мовах — рускай і польскай...

Пры выступленнях разгортваліся перасоўныя выставы народных вырабаў: саломкі (Алесь Грэсь) і керамікі (Сымон Саўрычкі).

І, напэўна, усе ўрэшце зразумелі, што свае прыехалі да сваіх. Выходзіць, такіх паездан трэба паболей. Але... У пазію ўрываецца штодзённая проза жыцця: усё патрабуе аплаты. Як заявілі нам, у беларускіх школ сродкаў на гэта няма, польская адміністрацыя іх на гэта не выдзяляе. Давялося «Бацькаўшчыне» ўсё ўцяць на слабе, а гэта, з улікам польскіх ноштаў,

не так і мала, бо правыванне ў гатэлях і харчаванне куды даражэй, чым у нас. Цяжка сказаць, калі ў наступны раз трапім мы з падобнай культурнай місіяй да сваіх братоў-беларусаў...

Пра тое, што ў Гайнаўцы на Беласточчыне будзеца Беларускі музей, ведаюць многія. І вось будоўля, трэба спадзявацца, падышла да завяршальнай рысы. Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына», будучы маладзейшым за новабудоўлю, падключылася да гэтага падзеі і, чым можна, імкнецца паспрыць. У будучай экспазіцыі музея, напэўна, знойдзецца месца макету, карцінам і народным вырабам, падараным ад «Бацькаўшчыны». Але ўсё ж найбольшую вартасць пакуль што ўяўляе абліцовачны мармур, якім будзе выкладзены парадны ўваход у музей. Здабыты ён у Каралі з дапамогай нашых суродзічаў, мае выдатны натуральны малюнак. Праўда, нялёгка было правезці такую каштоўнасць агульнай вагой каля дзесяці тон праз мытныя пераходы, але ўсё гэта варта было здзейсніць, каб у хуткім часе парадавалася беларускае вока і ўсцешылася наша душа ад усведамлення братаў злучнасці...

На Беларусі з дабрачыннай місіяй гасцявала прадстаўніцтва Беларускай эміграцыі ў ЗША Ірэна Калыда-Смірнова. Яна прывезла і перадала ў адзін з мініх сцірацкіх (дзіцячых дамоў) лекі і падарункі, а таксама ахвяраванні на пабудову царквы ў вёсцы Вязынь, што непадалёк ад Мінска. Шмат было розных сустрэч, менш часу на культурную праграму. Але наведанне Нясвіжскага касцёла, напэўна, запамінацца назаву сёды. Узнісла, нават захопленна распавёў прабаш, ксёндз Генрык Аналатовіч пра гісторыю храма, пра абразы і скульптуры. А калі спусціліся ў падземелле — нібы на некалькі стагоддзяў назад вярнуліся. Так, тут, у трунах, спачыла наша гісторыя, яе выдатныя дзечы з няйскага роду Радзівілаў. Ды не жонкі, бадай, паверыць, што сярод тых, што спачылі, на гэты раз была і іх жывая спадчынніца, Наталля Вярбоўская, якая лічыць сябе нашчадкам гэтага шляхецкага роду...

У Жыровічы набліжаліся з унёскам і своеасаблівым па-

чуццём — апрача ўсяго іншага, Ірэна ехала пакланіцца і везла паклон сюды ад беларусаў Царквы Жыровіцкай Божай Маці ў Кліўлендзе. Ехала як да святага беларускага месца. Але ёй было спачатку няўцяж, што Аўтакефальная беларуская царква на эміграцыі і Беларуска-праваслаўная царква на Беларусі, — гэта не адно і тое ж. Што гэта так, мы перананацілі адразу ж та прывяздзе. Найперш трэба было знайсці асобу, якая б нам распавяла пра Жыровіцкую святыню. Шукалі такога, хто б ведаў беларускую мову. Здавалася б, тут аб'яўлена беларуская семінарыя і таму ніякіх праблем быць не павінна. Як ні дзіўна, яны ўзніклі — ні сярод семінарыстаў, ні сярод выкладчыкаў, ні духоўных асоб так і не знайшлося чалавек з веданнем мовы. Вось тут і мяркую: наго мы ашукваем гэтай самай «беларускай» семінарыяй: Бога ці людзей?

Малады чалавек з улікам прывязданай гасці пачаў па-ангельску, але Ірэна запратавала, што зразумець такую мову вельмі цяжка, і ён перайшоў на рускую. Пагадзіліся. Ды цяжка было пагадзіцца з тым, як сазнаваць гаварылася пра уніяцтва, як ухваліліся спаванні беларускіх уніяцкіх кніг, ганенні на саміх уніяцтва. Затое рускія цары, якія неслі нашаму народу рабства, прыніжэнні і здэк, не проста ўсхваляліся, а паўставаў у арэале святасці.

Госпадзі, Святы Божа! Калі ж мы ўстанем з каленяў, набудзем уласныя прапаведнікаў, якія павядуць нас з цемры да святла, як выводзілі ў часы адраджэння хрысціянскія святары іншыя славянскія народы?!

Культурная праграма завяршылася наведаннем Музея старажытнага беларускага мастацтва. Пасля рабунка, калі быў украдзены самы стары на Беларусі абраз, музей зачынілі на рэканструкцыю, звязаную з тахнічнай бяспечнасцю. Але дырэктар музея Віктар Шматаў дазволіў наведваць частку экспазіцыі і фонды. Экскурсаводам быў Сяргей Чысіч, старанна і янога адрастураваны не адзін твор старажытнабеларускага мастацтва. Але гэта ўсяго толькі частка з таго, што давалося пачыць. Гасця ад убачанага была літаральна ашаломлена. Цяжка сказаць, што пры гэтым найбольш паўпывала: зпрувашчанае на невялікіх плошчах ба-

гацце, якому няма цаны, ці той стан занябдасці, у якім яно знаходзіцца?!

Калі ўсірэснем мы з руінаў і дом свой адбудуем!

На Беларусі пабылі масквіч, прафесар Яўген Шыраеў, аўтар кнігі «Русь Белая, Русь Чорная і Літва ў картаж», а таксама Галіна і Анатоль Качуры — амерыканскія беларусы, якія па кантракце працуюць у Маскве ад амерыканскай фірмы. У Мінску мелі сустрэчы з афіцыйнымі і дзелавымі асобамі, наведалі Беларускі драматычны тэатр імя Янкі Купалы і тэатр оперы і балета, было абмеркавана пытанне наконт выдання новага Беларуска-англамоўнага часопіса, прызначанага для Беларусі і замежжа, у якім мяркуецца шмат увагі надаваць праблемам беларускай эміграцыі, сувязі Беларусі са светам, а таксама беларускіх гісторыяў, найперш перыяду Вялікага княства Літоўскага, які найбольш спрыяльнай і прыдатнай для развіцця беларускага этнасу і яго культуры дзяржавы, адраджэнню колішніх традыцый, пашырэнню беларускасці ў свеце, сярод тых, чые продкі пачуваліся і колісь беларусамі, але потым зазналі дэнацыяналізацыю. Магчыма назва выдання «Ліцвіны-беларусы».

Сітуацыя ў Прыбалтыцы памынялася, і да канца невядома, чым закончыцца. Асабліва для некаторых нацый, сярод якіх беларусы складаюць значную долю. І калі вызначыцца агулам стан там нашых суродзічаў, дык, бадай, найбольш тыповым будзе слова трывога. Трывога пра свой лёс на чужой зямлі, сваіх дзяцей, пра свае правы, пра тое, нарэшце, як можна будзе трапіць у родную Беларусь.

І шмат каму з тых, хто выказаў жаданне вырвыцца з Нохтла-Ярэна на Бацькаўшчыну, гэтай вандруна ўспрымалася як развітанне. І не толькі таму, што неўзабаве могуць паўстаць на межы дратавыя загароды, а ў пашпарце трэба будзе мець візу з дазваленнем наведаць чужую краіну, але яшчэ і з прычыны матэрыяльных: кошт паліва, транспарту можа ўзрастаць настолькі, што заказваць аўтобус стане не па нішнім простым людзям. Сярод жа тых, хто і на чужыне пачуваецца беларусам, па сутнасці раней не было так званых партанатаў, а цяпер няма — намершчымых «магнатаў». Зрэшты, як і ў нас, на Беларусі...

Як бы ні было, а шчырыя людзі, беларусы з далёкага эстонскага Нохтла-Ярэна, арганізаваны ў Беларускае зямляцтва, нанялі аўтобус і меліся праехаць Беларусь з канца ў канец, спыняючыся на начлег у такіх гарадах, як Полацак, Менск, Баранавічы, Бярэсце, Горадзен, дзе імі павінны былі заапавацца актыўныя мясцовыя аддзяленні «Бацькаўшчыны»...

Але... так і не дачакаліся сваіх суродзічаў. Праза гвалтам перанрэсціла пазію: адміністрацыя аўтабазы адмовілася даць транспарт па загадаў дамоўленым кошце. Яшчэ адна права так званая «рыніну» ў (Працяг на стар. 10).

Мінск. Цяпер Саша — вядучы танцоўшчык Кіраўскага тэатра. Я з ім танцавала шэраг спектакляў. З ім жа ўдзельнічала ва Усесаюзным конкурсе артыстаў балета ў Маскве, дзе мы сталі лаўрэатамі. Шкада, што наша танцавальная пара распалася. Зрэшты, у кожнага свой лёс.

З тых, з кім танцюю цяпер, вылучу Уладзіміра Іванова. Гэта цудоўны партнёр і тонкі артыст, што надзвычай важна для ўзаемнай эмацыянальнай аддачы на сцэне. Наша натхненне перадаецца глядачам, спектакль набывае аб'ём і пераконаўчасць.

— Інеса, што вы маглі б сказаць пра прынцыпы харэаграфіі галоўнага балетмайстра вашага тэатра, Валянціна Елізар'ева? У чым сутнасць яго творчага метаду? Як ён дамагаецца адзінаццёва харэаграфіі і музыкі?

— Пастаноўкі Валянціна Мікалаевіча вядомыя, заўсёды драматычныя і кульмінацыйна трапна пабудаваныя і таму не могуць пакінуць абыякавай глядзельную залу. Зыходзячы са свайго вопыту (ды не толькі свайго!), адзначаю, што яго спектаклі вымагаюць ад артыстаў велізарнай эмацыянальнай аддачы, стараннай прадуманасці вобразу. Важная і тая акалічнасць, што Елізар'еў звяртаецца да самай разнастайнай музыкі. Ён вучыць любіць і разумець музыку Пракоф'ева, Стравінскага, Орфа, Равеля, Малера.

Спектаклі Валянціна Мікалаевіча захоплена прымаюцца за мяжой. Есць водку прысы, у якіх гаворыцца пра ўзрушальнае ўздзеянне іх на глядачоў. Гэта таму, што Елізар'еў дасягае арганічнай аднасці музыкі і харэаграфіі, асабліва месца адводзіць сцэнаграфіі.

— Тэатр шмат гастралюе...

— Гастрольнае жыццё — гэта жыццё, гранічна насычанае работай, уражаннямі, інфармацыяй, часта непрадбачанымі цяжкасцямі. Зрэшты, гэта заўсёды цікава — і з пазнавальнага пункту гледжання, і з пункту гледжання нечаканасцей. Абсалютна непрадказальныя сітуацыі ўзнікаюць значна часцей, чым дома. Пры ўсёй загрузанасці і напружаным рэжыме работы нам стараюцца паказаць тую альбо іншую краіну, наладзіць цікавыя экскурсіі. Часам глядзелі выступленні іншых балетных труп. Мы пазнаёмліліся з Іспанскім нацыянальным балетам, трупаў з Аўстраліі, школай індыйскага танца. Шкада, праўда, што спектаклі Бежара не даваліся ўбачыць. Аднак цяпер ёсць магчымасць глядзець розныя пастаноўкі па відэакасетах. Наша балетная трупа павывала ў Іспанію, Партугалію, Англію, Індыю, Егіпец, Грэцыю, Тайландзе, Ганконгу, Югаславію, Нарвегію. І гэта далёка не поўны пераліч краін, дзе мы выступалі. Беларускія глядачы таксама не забываем. Наведалі Віцебск, Гомель, Магілёў, Бабруйск, Брэст. Канечна, публіка ўсюды розная, але раўнаддушных няма.

— Вельмі ўдзячны вам за тое, што дорыце людзям прыгажосць і душэўнасць. Упэўнены, мастацтва балета будзе квітнець у рэспубліцы. Няма сумнення, што маладыя беларускія кампазітары створаць балеты, вартыя талента Душкевіча.

Віталь РАДЗІЕНАУ.

«Як пушчу стралу па ўсяму двару...» Гэтая песня дагэтуль гучыць штогод у пачатку чэрвеня на Гомельшчыне. Памяць пра каменную стралу — знак паганскага бога Перуна — ператрывала тысячу год хрысціянства на Беларусі...

Чацвёртага чэрвеня, раніца. Вёска Стаўбун Веткаўскага раёна Гомельскай вобласці. Мы сядзім ля стала ў хаце нашай гаспадыні, а за вакном ужо звініць песня — жанчыны завялі карагод, склікаючы вясцоўцаў на свята пахавання стралы. Па канцах вёскі пачынаюцца спевы, а потым жанчыны сходзяцца ў цэнтр. Бясконцы паўтараючыся, звініць у паветры матыў песні. Бясконцы карагод на плошчы ў цэнтры вёскі. І раптам кідаецца ў вочы: якія ж яны старыя, гэтыя спявачкі! Маладыя хлопцы і дзяўчаты хто з цікаўнасцю, хто абыякава глядзяць на іх. Новае пакаленне не ведае старых песень.

Каму патрэбны старыя песні? Хто паедзе запісаць іх у забытыя богам і засыпаныя радзінкамі вёскі Гомельшчыны? Адзіныя, хто нежак цікавіўся падзеямі, былі журналісты з відэагрупы расійскай тэлевізіі. Яны ды яшчэ маскоўскі фальклорны гурт «Народный праздник» прыехалі ў Стаўбун зняць сюжэт пра невядомы «расійскі» фальклор ды запісаць колькі песень, якія потым, магчыма, прагучаць на фальклорных фестывалях у Францыі ці Нямеччыне.

Пятая гадзіна таго ж дня. Мы ўжо ў суседняй Неглюбцы. Старая, адзіная з усіх апранутая ў славетную неглюбскую кашулю, кажэ: «Няма каму спяваць, няма каму насіць неглюбскія строі. Няма каму ткаць рушнікі, ды і няма з чаго». Жанчыны падхопліваюць: «Апрача таго ў строі цяпер толькі тады, калі да нас прыедзе тэлевізія. Усё больш з Масквы едуць, а з Мінска ці Гомеля — хоць бы хто нагой! А мы ж ужо старыя, паміраем...»

А моладзі проста не патрэбны ні абрады тысячагадовай даўніны, ні ўменне ткаць вядомыя на ўвесь свет неглюбскія рушнікі...

Які лёс чакае традыцыйную культуру Беларусі? Паміраюць людзі — яе носбіты, забываюцца старыя рамёствы. Паралельна ідзе яшчэ адзін працэс

Сёння яе мастацтва набывае рысы сталасці і дасканаласці. Артыстку цыняць у асяроддзі прафесіяналаў і любяць аматары балета. Яе таленту аддаюць належнае тут і захапляюцца ім за мяжой. Вось што пісала адна з англійскіх газет: «І. Душкевіч у ролі Кармэн літаральна ўзрушае. Яна магла б упрыгожыць любую трупу свету». І падобных водгукаў мноства!

У творчым стылі балерыны побач з агульнапрызнаным майстарствам заўсёды прысутнічае яе непаўторная індывідуальнасць. Ідучы да разумення вобраза ад музыкі, ад партытуры, яна пераламляе і свае асабістыя перажыван-

«Мастацтва — гэта штодзённая праца...»

Гутарка з народнай артысткай Беларусі Інесай ДУШКЕВІЧ

— Інеса, раскажыце, калі ласка, пра сябе. Што прывяло вас у харэаграфічнае вучылішча? Як прайшлі гады вучобы? Чым абавязаны сваім выкладчыкам?

— Нарадзілася я ў Мінску. Бацькі мае ніякіх адносін да балета не мелі. Бацька (медык па адукацыі) цікавіўся жывапісам, літаратурай, мама да самабыцця любіла тэатр. У дзяцінстве я, як відаць, і многія дзеці, спявала, танцавала. Пачуўшы музыку, не магла ўседець на месцы — трэба было неяк выказаць тое, што адчувала, што перапаўняла мяне. І гэта вылівалася альбо ў танцы, альбо ў песню. Прычым прысутнасць знаёмых ці незнаёмых людзей не бліжэла, няёмкасці не адчувала ні перад якой «аўдыторыяй» (гэта з'явілася пазней). Куды толькі ні раілі аддаць мяне вучылішча! Адным хацелася, каб я іграла на якім-небудзь інструменце, другім — спявала, трэцім — танцавала. Пазамаймушы тры гады ў балетнай студыі «Мара» пры Палацы прафсаюзаў, я паступіла ў Беларускае харэаграфічнае вучылішча.

Тут я зразумела, што аднаго вялікага жадання танцаваць мала, што мастацтва — гэта перш за ўсё штодзённая праца, і радасная, і бязрадасная... Першым маім педагогам па спецыяльнасці ў вучылішчы была Эліна Мікалаеўна Сінева. Яна так і засталася настаўнікам і сябрам на ўсё жыццё. Яе ўжо няма ў жывых, але ў нас, яе вучні, было столькі ўкладзе на любові, чалавечай спагаднасці, разумення свайго прафесіі, што гэта не сцерлася, а з часам лепш усвадомлялася і стала яшчэ больш дарагім. Апошнія тры гады я займалася ў заслужанай артысткай рэспублікі Ніны Фёдаравы Младзінскай — вучаніцы А. Я. Ваганавай, — жанчыны дзівоўнай прыгажосці, вялікай эрудыцыі і вытанчанага дасціпнасці. У старшых класах мы набывалі акцёрскія навыкі. Бо ў тэатры патрэбна не проста танцаваць, а яшчэ і ўмець выбудаваць драматычную лінію таго альбо іншага вобраза...

ні. Так у яе танцы ўзнік сінтэз аўтарскага і індывідуальнага, строга прадуманага і эмацыянальна разняволенага. У канчатковым выніку артыстка ставіць перад сабой найскладаную задачу «дасягнуць таго, каб зала была адзіным духоўным арганізмам». А гэта па сіле толькі зоркам першай велічыні.

У жыцці Інеса простая, стрыманая, бачыць і чуе суразмоўцу, умее ўвайсці ў яго становішча. Яна сімпатызуе людзям з высакароднымі ўчынкам і мэтамі, бо верыць у вышэйшае прызначэнне чалавека. Сама ж яна — чароўная і загадкавая...

— Вядомы мастацтвазнавец В. Ванслаў пісаў, што балет — гэта мастацтва маладосці і прыгажосці. Ці падзяляеце ягоную думку? Якое месца займае моладзь у балетнай трупе ДАТБ Беларусі?

— Так, па-першае, пераважная большасць балетных персанажаў маладыя і прыгожыя. Па-другое, наша прафесія вымагае такіх фізічных сіл, якія магчымы толькі да пэўнага ўзросту. Хоць... мастацтва балета шматграннае. З узростам, з ростам майстарства перад акцёрам могуць узнікнуць зусім іншыя задачы — пластычныя, акцёрскія, мастацкія. Адбудзецца пераход у іншую якасць. Успомнім, што Галіна Уланова набыла сусветную славу пасля 45-ці!.. Тая ж Майя Плісецкая танцуе да гэтага часу! Якое месца ў трупе займае моладзь? Хто хоча, той імкнецца, хто даказвае — той танцуе! Сярод моладзі такіх шмат, ды і трупа наша ва ўзроставах адносінах маладая.

— І спектаклі, якія ідуць на вашай сцэне, даюць моладзі магчымасць для ўсебаковага раскрыцця?

— У нашым тэатры дыхтоўны класічны і сучасны рэпертуар. Апошнім часам класіцы адводзіцца асаблівае месца. Пастаўлены ўсе тры балеты Чайкоўскага: «Лебядзінае возера», «Спячая красуня», «Шчаўкунчык». Два першыя ідуць у класічнай пастаноўцы, «Шчаўкунчык» — у пастаноўцы В. М. Елізар'ева. Карыстаюцца поспехам балеты Адана: «Жызэль» і «Карсар». А яшчэ — балеты Мінкуса «Дон Кіхот» і «Цені» (фрагмент з балета «Баядэрка»), а таксама спектаклі «Шпагніянна», «Сільфіда», «Па дэ катр», «Прывал кавалерыі». Гэта даволі шмат. І думка, быццам бы класічнаму танцу ў нас надаецца мала ўвагі, — памылковая. Лічу, што ў нас цікавы сучасны рэпертуар: «Спартак» Хачатурана, «Стварэнне свету» Пятрова, «Рамза і Джульета» Пракоф'ева, «Балеро» Равеля, «Карміна Бурана» Орфа, «Вясна свяшчэнная» Стравінскага, «Ціль Уленшпінгеля» Глебава, «Кармэн-сюіта» Бізэ—Шчадрына. Матэрыялу для работы ха-

пае! І матэрыял гэты складаны, разнастайны, па сутнасці невычэрпны.

На жаль, на сённяшні дзень у рэпертуары нашага тэатра застаецца адзін балет беларускага аўтара. Гэта «Ціль Уленшпінгеля» Яўгена Глебава, ды і той ідзе досыць рэдка. Увогуле ў Беларускай оперы і балета ў нядаўнім мінулым паказваліся «Альпійская балада» Я. Глебава (паходле апавесці Васіля Быкава), «Крылы памяці» У. Кандрусевіча, «Курган» Я. Глебава. Але адзін за другім гэтыя балеты сышлі са сцэны. Відаць, таму, што з'явіліся новыя спектаклі, больш цікавыя і больш прывабныя для глядача.

— І што з гэтага рэпертуару давалася танцаваць вам? Наогул, як складвалася ваша артыстычная кар'ера?

— Мая творчая біяграфія складалася паступова. Спачатку я была прынята ў трупу як артыстка кардэбалета (гэта абавязковая ўмова для ўсіх выпускнікоў вучылішча, якіх пакідаюць у тэатры). Потым па меры таго, як назіпаўшаўся сольны рэпертуар, была пераведзена ў катэгорыю салістаў. І толькі пасля ўсяго гэтага стала адной з вядучых танцоўшчыц тэатра. Цяпер у мяне доволі вялікі рэпертуар як сольны, так і вядучых партый. Самыя любімыя спектаклі — гэта, відаць, тыя, якія ўдаюцца. Праўда, у час працы над ролямі яшчэ не ведаеш, атрымаецца яна ці не. І якой бы яна ні была, аддаеш ёй усе сілы. А як можна не любіць тое, з чым зжыўся, над чым думаў і працаваў? Таму ў час падрыхтоўкі кожнай новай партыі яна на нейкі перыяд робіцца самай любімай і самай дарагой. Я думаю, што толькі ў канцы свайго творчай дзейнасці можна будзе вылучыць найбольш яркія, найбольш удалыя ролі.

— Каго са сваіх партнёраў маглі б адзначыць?

— Адносна доўга маім пастаянным партнёрам быў Аляксандр Куркоў. Скончыўшы Бакинскае харэаграфічнае вучылішча і адпрацаваўшы ў Баку некалькі гадоў, ён прыехаў у

БЕЛАРУСКАЯ ЗЛУЧНАСЦЬ

(Пачатак на стар. 8—9). дзейні. Так, адміністрацыя той эстонскай аўтабазы павяла сябе не лепшым чынам. Даводзіцца толькі выназаць спачуванне старшынні Кохтла-ярвенскай беларускай суполкі Зінаідзе Клызе, якая ад перажыванняў злегла з міраінсультам у лянорню. А вось яе наступніку Уладзіміру Дзежэруну, які нядаўна на старонках «ЛІМА» пісаў пра няўвагу з боку Беларусі да сваіх суродзічаў, і шмат у чым, заўважым, справядліва пісаў, варта было зрабіць элементарнае: папярэдзіць па тэлефоне ці тэлеграмай пра зрыў вандроўні. Як ні кажыце, а яе арганізацыя тут і нам нешта наштае. Дык будзьце ўзаемнаветлівымі і абавязковымі...

У Летуве, відаць, умовы для этнічнага выжывання беларусаў могуць быць лепшымі. Галоўнае, што цяперашнія ўлады на чале з Ландсбергісам прыходзяць да ўсведамлення і прызнання, што беларусы тут не нейкія прышэльцы, а спрадвечныя насельнікі Віленскага іраю, яго карэнныя жыхары. Праўда, папярэднія камуністычныя ўлады зрабілі ўсё магчымае, каб беларус не пачуваўся беларусам на сваёй зямлі, не меў тут свайго школы, друму, іншых праяў нацыянальнай самасвядомасці. Спытайце ў звычайнага чалавека, хто ён, і часцей за ўсё пачуеце адказ: «Тутэйшы. Але ў пашпарце запісаны паліякам».

І ўсё ж беларусы пачынаюць ажываць. Засведчылі гэта і Дні беларускай культуры, прымеркаваныя да гістарычнай даты — угоднай абвешчання Беларускай Народнай Рэспублікі. Зала нацыянальнага драматычнага тэатра ў Вільні, дзе давалі свой на сённяшні час лепшы спектакль купалаўцы — п'есу «Тутэйшыя», — была напоўнена пад завязку.

З поспехам прайшлі таксама выступленні хору «Унія».

З Мінска на ўрачыстасці былі запрошаны Старшыня Вярхоўнага Савета Станіслаў Шушчэвіч, старшыня парламенцкай камісіі па сувязях з замежжам Пятро Садоўскі, прадстаўнікі згуртавання «Бацькаўшчына».

Як паведамлялася ў друку, адбылася ўрачыста абстаўленая прэзентацыя гродзенскага аддзялення згуртавання белару-

саў свету «Бацькаўшчына» — культурна-асветнага фонду «Бацькаўшчына» і газеты «Пагоня». Як вядома, на пачатку нашага стагоддзя ў гэтым старажытным беларускім горадзе выдавалася некалькі беларускіх перыядычных выданняў, але потым добрыя «прычэлі» беларускага народа паспрыялі таму, каб беларускае слова было выкарчавана трыма і надоўга. Дык які будзе лёс адноўленай «Пагоні»? Будзе, безумоўна, залезаць ад лёсу згуртавання «Бацькаўшчына» ўвогуле.

Апрача Гродна, рэгіянальныя цэнтры згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына» на Беларусі існуюць у Гомелі, Віцебску, Наваполацку, Брэсце, ствараюцца ў Наваградку, Лёнах, Радзівішчах, іншых беларускіх гарадах і мястэчках...

Згуртаванне «Бацькаўшчына»

арганізавала дзве мастацкія выставы ў Нямеччыне — у Берліне і Дзетмольдзе. Выстаўлены жывапіс, графіка, кераміка як прафесійных, так і самадзейных, пераважна маладых, мастакоў. З найбольш вядомых — Раіса Сіплевіч, Сымон Свістунювіч, народныя майстры Аляксей Грэйс і Сымон Саўрэці. Частка вырукі ад прададзеных твораў ахвяравана на карысць дапамогі ахвярам Чарнобыля.

Паездка ў Нямеччыну была таксама снарыстана для наведвання акадэміка сусветнай Акадэміі Астранаўтыкі, наваградца Барыса Кіта, які жыве цяпер у Франкфурце-на-Майне. Да гэтага, як вядома па нашых публікацыях, ялася з ім антыўнай пераліска і тэлефонныя перамовы. Барыс Уладзіміравіч (імянавіта так, без слова сладар, лічыць ён, трэба згодна з беларускай традыцыйнай звяртацца

ЦІ АДКРЫЕЦА ТАЯМНІЦА?

Набліжаюцца дзве даты. Знамянальная — 110-я гадавіна з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Янкі Купалы, і памятная — 50-годдзе трагічнай гібелі нацыянальнага генія. Звернемся да сумнапамятнай...

У адпаведнасці з Законам аб статусе народнага дэпутата ў Рэспубліцы Беларусі колькі месяцаў назад дэпутат звярнуўся да Генеральнага пракурора Рэспублікі з прапановай узбудзіць крымінальную справу па факце гібелі ў Маскве ў 1942 годзе народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. Не выключана, што смерць паэта звязана з палітычнымі злычынствамі альбо злачынствамі, накіраванымі супраць чалавечнасці, якія не могуць «падпадаць» пад тэрмін даўнасці. Акрамя таго, бясспрэчна, цывільзаванае грамадства мае права патрабаваць канкрэтных дзеянняў ад праваахоўных органаў і тады, калі «маўчыць» закон, але «гаворыць» сумленне — не дзеля суда, а дзеля пакаяння.

Трэба адзначыць, што пракуратура Рэспублікі прыняла дзейныя захады з мэтай высветліць абставіны гібелі паэта і адшукаць у маскоўскіх спецхранах адпаведныя дакументы. Да «справы» далучана копія «Спецсообщения», якое на другі дзень пасля гібелі паэта было накіравана Сталіну і Молатаву. Падрыхтаваны азначаны дакумент у нетрах НКУС, пад ім стаіць подпіс начальніка 3 Упраўлення НКУС СССР Гарлінскага, хаця, як высвятляецца, следства пачала весці (калі?) ваенная пракуратура Масквы, якая, здавалася б, і павінна была прадаставіць аператыўную інфармацыю Старшыні Дзяржаўнага Камітэта Абароны, «правадыру і сябру народаў»...

Звернемся да тэксту «Спецсообщения»: «28 июня в 22 часа 30 минут в гостинице «Москва» упал в лестничную клетку

и разбился на смерть поэт Белоруссии Луцкевич Иван Доминикович (тут і далей арфаграфія і пунктуацыя арыгінала. — Я. Ц.), 1882 года рождения, литературный псевдоним Янка Купала.

Предварительным выяснением обстановки падения никаких данных, свидетельствующих о насильственной смерти или самоубийстве, не установлено.

Происшествию предшествовали следующие обстоятельства...

Адначасова дакладны час гібелі паэта, 22 гадзіны 30 хвілін, удакладнім, што каля 21 гадзіны ён «быў прыгласен (кім? Чаму гэтак не надаецца значэння? — пытанні мае. — Я. Ц.) в комнату № 1034 (10 этаж этой же гостиницы) к проживающему там председателю Союза советских писателей Белоруссии Лынькову, где присутствовали там же писатель Крапива, редактор газеты «Красноармейская правда» Миронов, сотрудник этой же газеты Харланов и зав. отделом редакции «Известия» Войтинская...» Звернем увагу на тое, што паэт пакінуў памяшканне прыкладна ў 22 гадзіны 10 хвілін. Да гібелі заставалася 20 хвілін, прычым пакой, дзе жыў Янка Купала, быў на 9 паверсе. Што магло затрымаць паэта ў бязлюдным, калі верыць матэрыялам НКУС, калідоры?

«Момент и обстоятельства падения Луцкевича никто не видел. Можно предполагать, что он упал с 9-го этажа, так как, начиная с 7 этажа в лестничной клетке обнаружены отдельные капли крови», — канстатуе адказны работнік ведамства Берыі. І далей паведамляе: «Других данных, связанных с происшествием, не обнаружено». Дадамо, спаслаўшыся на публікацыю ў рэспубліканскім друку, чамусьці «не

обнаружено» і чаравіка паэта, які быў знойдзены на 9 паверсе. Дарэчы, важна выявіць, ці быў чаравік са шнурком, як і іншыя абставіны трагедыі.

Трэба ведаць праўду, якая б яна ні была, таму, схіліўшы голалу ў знак глыбокай пашаны да памяці вялікага паэта, паспрабуем, не выкладаючы ніякіх версій, паразважаць. Каб пашкодзіць вены альбо артэрыі, мала атрымаць «слізгаючы» ўдар з вышыні 2—5 метраў аб вертыкальную паверхню. Значыць, кроў на лесвічных маршах магла аказацца ў выніку пашкоджання капіляраў. Аднак капілярны кровацёк пачынаецца праз 0,3—0,5 секунды пасля ранення. Больш верагодна, што раненне — да моцнай крыві — было нанесена або атрымана да моманту падзення ў лесвічны пралёт.

Следства ў далёкім 1942 годзе вялося па загадзе ваеннага пракурора Масквы. Мае сэнс паразважаць над наступным. НКУС і Берыя, які на той час меў падставы асабіста непрыязна ставіцца да Янкі Купалы, былі самадзатковай сілай, і маглі вырашаць лёсы людзей нават з высокім становішчам у грамадстве. З другога боку, якія меў падставы ваенны пракурор Масквы па сваім пачыне брацца весці следства па факце гібелі цывільнага чалавека, калі ў той жа час «справы» займаліся вышэйшыя чыны НКУС? Мала верагодна, што ў часы Берыі такое магло мець месца. Можна меркаваць, што хтосьці з самых верхніх эшалонаў улады, непадкантрольных НКУС, даручыў ваеннаму пракурору Масквы весці следства. У такім выпадку, калі будучы знойдзены ў архівах яго матэрыялы, то праясніць яны могуць вельмі многае.

Як бачым, няма пакуль падстаў «сустрэць» угодкі смерці вялікага паэта пэўнымі звесткамі пра абставіны яго гібелі.

Аднак, каб паскорыць іх высвятленне, Савету Міністраў, Пракуратуры і КДБ рэспублікі неабходна прыняць сумеснае рашэнне аб стварэнні змешанай рабочай групы па расследаванні абставін гібелі Янкі Купалы ў складзе кампетэнтных работнікаў пракуратуры, КДБ, а таксама вопытных вучоных-архівістаў і даследчыкаў-філолагаў. Акрамя гэтага, трэба атрымаць дазвол на неабмежаваны доступ да дзяржаўных архіваў у Маскве, а таксама іншых неабходных для вядзення следства матэрыялаў.

Нельга не выказаць слоў удзячнасці кіраўніцтву і іншым работнікам пракуратуры рэспублікі за распачатую работу па пошуку дакументаў і зборы звестак пра абставіны гібелі сьляннага паэта нашай Бацькаўшчыны. Аднак магчымасці апарату пракуратуры абмежаваныя, у яго складзе няма спецыялістаў архіўнай справы, знаўцаў гісторыка-літаратурных падзей 30—40-х гадоў, без ведання якіх цяжка будзе сабраць і сістэматызаваць неабходныя звесткі. Хацелася б звярнуцца да ўсіх, хто можа падаляцца канкрэтнымі звесткамі ў гэтай высакароднай справе, прадставіць у адпаведныя дзяржаўныя органы вядомыя ім факты і меркаванні.

Нацыянальна-культурнае адраджэнне і ўмацаванне дзяржаўнасці Беларусі звязана з высвятленнем «цёмных» плям гісторыі Бацькаўшчыны, адной з якіх з'яўляецца гісторыя трагічнай гібелі паэта-мысліцеля, які на пачатку стагоддзя заклікаў беларусаў «людзьмі звацца», які ў далёкім 1919 годзе абгрунтаваў неабходнасць аднаўлення незалежнай беларускай дзяржавы. Той, якую мы ствараем сёння без яго, але ў значнай ступені дзякуючы яму: «Гэруновым голасам будзем гаварыць з суседзямі сваімі, бліскавічнымі літарамі будзем упісваць сваю гісторыю ў векавечную кнігу народаў...»

Я. ЦУМАРАЎ,
народны дэпутат Рэспублікі Беларусі, член Камісіі Вярхоўнага Савета па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны.

Алесь БІБІЦКІ

ДУША

О, як спустошана душа,
Майго народа «светлай эрай».
Стаім прад будучыняй

шэрай —
О, як спустошана душа.
А нам бы жыць святою верай,
Адзіствам вечным спарыша.
О, як спустошана душа
Майго народа «светлай эрай».

ДАБРАДЗЕЯ

Не затухай, прашу, надзея, —
Усё ліхое праміне.
Свяці, як сонца, для мяне —
Не затухай, прашу надзея.
Надыдзе час — і ў старане
Расправіць крылы Дабрадзeya.
Не затухай, прашу, надзея, —
Усё ліхое праміне.
Пінскі раён, вёска Плошчавя.

Уладзімір РУДЗІНСКІ

ЦІ ТО?..

Без апазіцыі і без альтэрнатывы! —
Ну-у!.. Так і дурань можа «кіраваць»...
Ды толькі вось не можа існаваць,
Не мае аніякай перспектывы
Такі уклад, такі грамадскі лад —
Бо ён не ўперад цягне, а назад,
Бы непасільны груз угору конь голіваў.
Бо як бы конь той ні стараўся і ні паяўся —
Не дапамогуць пуга і авёс...
...Вось так і нас чырвоны конік вёз,
Які на паўдарозе надарваўся:
Ці то цяжар грувасты ўжо такі!..
Ці шлях наверх, у ямінах, цяжкі!..
Ці то мо вознік неразумны нам дастаўся!..
Ці то!..
г. Вабруйск.

Пятрусь ЖАУНЯРОВІЧ

ПАКАЯННЕ

Зямля мая! Я на калені стаў,
Як самы страшны на Зямлі злачынец.
Стрываю нават мукі я Хрыста
За здэкі з храма роднага дзядзінца.
За ўвесь народ, мало, даруй ты мне,
Што не ўсвядоміў — час для пакаяння.
Я на сябе прыму увесь твой гней
За «чыстых» ад калыскі да сканання.
Бо ўсіх за ўсё віна перад табой:
За глухасць, слепату і без'языкасць,
І што душу зрабілі мы рабой
Ды дазвалялі ў яе пальцам тыцкаць.
Прабач ты мне, зямля, калі ў ўсіх
Не хопіць мужнасці сказаць пра гэта.
Няхай хоць я адчую ў гэты міг:
Мая душа тваім цяплом сарэта.
г. Мінск.

Іван ЛАГВІНОВІЧ

Паспяшаўся на радзіму,
На зямлю «свабодную».
Аказалася — адзін я
Помню мову родную.
Русізацыі глальнай
Прабачаю вынікі:
Нігілізм нацыянальны
І барозы вынішчыць.

Бяднее, дэградуецца радзіма:
А схамануцца — духу не стае.
І песні, што прыходзяць з Украіны —
Пра вербы ў канцы грэблі,
чарамшыну —
Мы выдаём за крэўныя свае.
г. Паставы.

ХРАМ—ЗАПАВЕДНІК ЦІ ДОМ МАЛІТВЫ?

Каму ўсё ж такі належыць Полацкая Сафія? Каб вырашыць гэтае пытанне, трэба спачатку згадзіцца, што Полацкая Сафія — гэта не іншае, што, як былі храм. Дзеяцца, з гэтым згодны ўсе. Але вось бядзе: выхаваны савецкай сістэмай чалавек не ведае, што такое храм і якое яго прызначэнне. У гэтым я яшчэ раз пераканаўся, прачытаўшы нататкі Святланы Берасцень з музычнага фестывалю ў Полацку. Сумнае ўражанне зрабіў на мяне і адкрыты ліст работнікаў Полацкага гісторыка-культурнага запаведніка. Толькі ў савецкіх культработнікаў, добра загартаваных у барацьбе з рэлігіяй, можа быць такое неразуменне сутнасці храма, такая варожасць да той Царквы, якая на працягу цэлага тысячагоддзя была найвялікшым духоўным скарбам беларускага народа, якая дала нам нашых святых — Кірылу Тураўскага, Ефрасінню Полацкую, Афанасія Брэсцкага, Сафію Слуцкую, Марціна Тураўскага, Гаўрыіла Беластоцкага, Іуліанію Альшанскую, трох віленскіх пакутнікаў і іншых.

Храм... Каб усвядоміць сабе значэнне гэтага слова, нам, хрысціянам, трэба звярнуцца да Бібліі — кнігі, якую прыз-

наюць за Свяшчэннае Пісанне ўсе хрысціянскія канфесіі свету і якая стала падмуркам культуры і маралі ўсіх еўрапейскіх народаў. Ідэя храма выразна раскрываецца ў Бібліі ў трэцяй кнізе Царстваў, дзе гаворка ідзе пра пабудову храма мудрым ізраільскім царом Саламонам. У час асвячэння храма цар маліўся да Бога: «Хай будуць вочы Твае адкрытыя на храм гэты дзень і ноч, та гэтае месца, пра якое Ты сказаў: Маё імя будзе там; пачуй малітву, якую будзе маліцца раб Твой на месцы гэтым... Пры ўсякай малітве, пры ўсякім прашанні, што будзе ад якога-кольвек чалавека ва ўсім народзе Тваім Ізраіля, калі яны адчуюць бедства ў сэрцы сваім і працягнуць рукі свае да храма гэтага — Ты пачуй з неба, з месца прабывання Твайго, і памілуй... Калі і іншапляменнік... прыйдзе з зямлі далёкай дзеля імя Твайго... пачуй з неба, з месца прабывання Твайго, і зрабі ўсё, аб чым будзе ўсклікаць да Цябе іншапляменнік, каб усе народы зямлі зналі імя Тваё... каб ведалі, што імем Тваім называецца храм гэты, які я збудавалі». Свяшчэннае Пісанне ясна ўказвае, што храм — гэта святое месца і яго прызначэнне адзі-

нае: быць месцам для богаслужэнняў. Біблія называе храм домам Господнім і домам малітвы. Перачытайма ўважліва, старонку за старонкай, усе семдзесят сем біблейскіх кніг — і мы пераканамся, што ўсякае іншае выкарыстанне храма несумяшчальнае з самім паняццем «храм». Выразы нахштальт «храм музыкі» або «храм культуры» — гэта алегарызмы, якія з'яўляюцца плёнам чыста савецкага, нехрысціянскага спосабу мыслення. Калі ў храме спыняецца богаслужэнне і ён ператвараецца ў спартыўную або канцэртную залу, у склад, сталовую або магазін, то гэтым самым з ім адбываецца акт, які ва ўсіх культурных народаў называецца апаганьваннем святых. Хто і дзе чуў, каб, скажам, у Англіі, Францыі, Польшчы, Злучаных Штатах хаця ў адным храме было скасавана богаслужэнне і зроблена канцэртная зала? Канцэрты могуць гучаць у храме, але толькі тая музыка, якая не супярэчыць духоўнай традыцыі той канфесіі, якой належыць храм, і з дазволу царкоўных улад, якія павінны быць законнымі ўладальнікамі храмаў.

Калі мы, беларусы, хочам быць культурнай еўрапейскай нацыяй, то беларускаму ўраду

трэба неадкладна вярнуць усе храмы вернікам адпаведных канфесій, а для канцэртнай залаў і карцінных галерэй прызначаць будынкі, не звязаныя з рэлігіяй. Што датычыць Полацкай Сафіі, то мы мусім прызнаць, што пакуль што, на жаль, гэта апаганены храм, апаганеная беларуская святыня. Словы гэтыя — не абразы. Так ва ўсіх хрысціянскіх канфесіях называюцца храмы, у якіх скасавана богаслужэнне. Я ні ў якім разе не супраць той музыкі, якая гучыць у Сафіі. Мне самому пашчасціла быць там на канцэрце духоўнай музыкі, я слухаў яе з асалодай і замілаваннем, але разам з тым балела душа, што гучыць яна ў апаганеным храме. Полацкая Сафія была пабудавана нашымі праваслаўнымі продкамі для адной-адзінай мэты — быць месцам праваслаўных богаслужэнняў — і доўгія стагоддзі належала Праваслаўнай Царкве, пакуль не была адабрана і апаганена — спачатку, у XVII стагоддзі, на нейкі час уніятамі, а потым, у XX стагоддзі — бальшавікамі. Урад Беларускай дзяржавы павінен аднавіць гістарычную справядлівасць і зноў зрабіць Полацкую Сафію беларускай праваслаўнай святыняй. Хай і на Беларусі здзейсяцца словы Божыя, запісаныя ў Евангеллі паводле Марка: «Дом Мой домам малітвы называецца для ўсіх народаў».

Протаіерэй Сяргій ГАРДУН,
кандыдат богаслоўя.
в. Жыровічы.

ЛІТКУР'ЕР

Каханне — вечнае пачуццё

Выдавецтва «Молодая гвардия» выпусціла трохтомнік «Гімн каханню», у якім сабраны творы прадстаўнікоў нацыянальных літаратурных Саюзаў Савецкага Саюза пра каханне. У іх ліку — вершы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Пятруся Броўкі, Пятра Глебі, Максіма Танка, Сяргея Законнікава, Галіны Каржанеўскай, Уладзіміра Някляева, Мінолы Федзюковіч і іншых беларускіх аўтараў.

Д. ЕРАМЯН.

Пушкін з магіляўчанамі

Пяты раз у Магілёве прайшло Пушкінскае свята. У скверы каля Пушкінскага праспекта сабралася шмат прыхільнікаў творчасці вялікага паэта. Пра жыццё і творчасць А. Пушкіна расказалі сакратар абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі І. Аношкін і супрацоўніца Музея дэкабрыстаў М. Тарасова. Пераклады вершаў паэта на беларускую мову прачытаў В. Карпачанка. Члены літаб'яд-

нання «Прыдняпроў» В. Вераб'ева, Э. Мядзведзкі, Л. Марцэль, М. Механікаў выступілі са сваімі вершамі. Вечарам свята прадоўжылася ў Музеі дэкабрыстаў, дзе быў пастаўлены пазычаны спектакль па творах А. Пушкіна «Я жыць хочу, щоб мысліць і страдаць». Працавала выстаўка — вынік конкурсу дзіцячага малюнка на сюжэты паэта.

А. НОВІК.

МУЗЫКА

Больш чым Ліга Нацый...

У зале Брэсцкага музычнага вучылішча адбыўся канцэрт старадаўняй музыкі з удзелам камернага аркестра і салістаў абласной філармоніі, а таксама госці з Мінска, лаўрэата Міжрэспубліканскага і Рэспубліканскага конкурсаў габалісткі Вікторыя Татур, Гучалі даволі папулярныя творы А. Вівальды, Д. Пэргалезі, Г. Гендэля і забытая ўжо музыка Г. Тэлемана й А. Кальдара. У зале было наля 80 жадаючых далучыцца да вялікай скарбніцы музычнай культуры. Балюча за тых, хто не за-

хацеў зрабіць свята для сваёй душы, адчуць магучую станоўчую энергетыку класічнай музыкі. Канцэрт гэты зноў пацвердзіў веру ў тое, што сапраўднае мастацтва можа злучыць змучаных ад бяспладнага пошуку людзей больш чым, напрыклад, Ліга Нацый, бо ў імкненні да спасціжэння прыгажосці людзі пачынаюць разумець адно аднаго, у іх працягаецца дабрыня і спагаднасць.

У. ЯШЧУК.

г. Брэст.

Трэвар Форд плюс «Няміга»

Мінскім аматарам духавой музыкі можна пазаздросціць: адбылася новая адметная падзея — выступленне ў канцэртнай зале філармоніі Трэвара Джорджа Форда. Імя гэтага кампазітара і дырыжора з Нарвегіі вядомае сярод выканаўцаў — духавою ва ўсім свеце. Дзяцінства яго прайшло ў Оксфардзе, дзе з пяцігадовага ўзросту будучы музыкант авалодаў фартэпіяна, а ў 12 прылучыўся да скрыпкі. Сур'ёзная музычная падрыхтоўка дазволіла Т. Форду пасляхова асвоіць гэтую на службе ў Каралеўскім марскім аркестры, якому ён дадаў 17 гадоў, у тым ліку і як кіраўнік. Жаніцца ўнесла пэўныя змены ў творчую біяграфію — Т. Форд пасляўся ў Нарвегію, дзе яго прызначылі інспектарам Нацыянальнай духавой федэрацыі. Апроч таго, яму давялося весці курсы навучання нарвежскіх дырыжораў духавых аркестраў, узначальваць журы разнастайных конкурсаў, рыхтаваць тэатральныя працы, ажыццяўляць кампазітарскія задумкі...

Усе творы Т. Форда, уключаныя ў праграму, слухачы сустралі цёпла і са шчырай цікавасцю. Можна з упэўненасцю сказаць, што творчая садружнасць «Форд плюс «Няміга» удалася. Як кампазітар наш госць меў давялося весці курсы навучання нарвежскіх дырыжораў духавых аркестраў, узначальваць журы разнастайных конкурсаў, рыхтаваць тэатральныя працы, ажыццяўляць кампазітарскія задумкі...

Наш Дзяржаўны аркестр духавых інструментаў «Няміга» (мастаці кіраўнік А. Берын), маючы выдатную выканаўчую форму, быў цалкам падрыхтаваны да выступлення з такім знакамітым мастра. «Ваш аркестр пераўзышоў усе мае спадзяванні, — адзначыў

А. КАРАЦЕЕУ, дацэнт кафедры духавой музыкі МІКА. Фота А. ВАЙНШТЭЙНА.

А заўтра — Сальеры

Н. а. Беларусі Я. ПЯТРОУ ў ролі дона Базілія («Севільскі цырульнік»).

20 гадоў на опернай сцэне... За гэтыя невялікія творчы перыяд народны артыст Беларусі Яраслаў Пятроў выканаў выдатны партыі: Барыс Гадуноў, кароль Філіп, Мефістофель, дон Базілія, Іван Сусанін... У ягоным рэпертуары і партыі з опер беларускіх кампазітараў: Найміт («Сіва легенда» Д. Смольскага),

ВЫСТАУКІ

Плён супрацоўніцтва

Выраз гэты, як быццам, з нядаўніх застоўных часоў, калі мы так шмат з рознай нагоды гаварылі пра плён, а на самай справе на ўсё... Ды ў дадзеным выпадку, думаецца, без гэтага спалучэння ніяк не абыйсціся. І на самай справе — плён відэавочны. Два гады назад па ўзгадненні міністэрстваў культуры Беларусі і Польшчы пачаліся ў сувязі з 200-годдзем з дня нараджэння Адама Міцкевіча разстаўраўныя работы ў старадаўнім Наваградку, у прыватнасці — у мясцовым касцёле. І вось першыя вынікі гэтай карпальнай работы. У Дзяржаўным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася экспазіцыя работ, якім па сутнасці вернула другое жыццё. Гэта абноўленыя іконы, абразы, партрэт Кшыштофа Хадкевіча...

БЕЛАРУСКАЕ ЗАМЕЖКА

З «блізкага» Кліўленда

І сапраўды, дзякуючы часопісу «Полацк Кліўленд» для нас стаў блізім, хоць і знаходзіцца за тысячы кіламетраў ад Беларусі.

У другім нумары часопіса — разнастайная падборка «З жыцця эмігрантаў». Публікуецца працяг артыкула К. Мерляна «Беларусы ў Аргенціне». М. Сяднёў у нататцы «Пра адно паходжанне» разважае аб тым, якую, на яго думку, шоду беларускай літаратуры нанёс метад сацыялістычнага рэалізму. С. Белая збірае ўспаміны, тых хто вучыўся ў Вільні ў Беларускай гімназіі, Віленскім універсітэце, каб выдаць асобна кніжку. Прапануюцца згадкі А. Шукелойца, які цяпер жыве ў ЗША («Сустрачы з Віленскім Мазэстра»). Публікацыя прымеркавана да 100-годдзя з дня нараджэння Р. Шырмы. «Эмблема на шыцы герба «Пагоня» — працяг даследавання М. Белямука; 3 газеты

«Бацькаўшчына» перадрукавана слова пра Васіля Захарку, з дня нараджэння якога споўнілася 115 гадоў. Дарэчы, на другой старонцы вокладкі змешчаны яго партрэт, выкананы М. Рыжым, а на першай — пашпарт, выдадзены ўрадам БНР. На чацвёртай старонцы вокладкі — паштоўка «Змагары за незалежнасць Бацькаўшчыны», выпушчаная эміграцыяй у Нямеччыне ў 1948 годзе.

Друкуюцца артыкулы «Распад імперыі і беларуская незалежнасць» Р. Завістовіча, «Ліквідацыя БНР не была манеўрам» А. Цвікевіча, «Яны змагаліся за Беларусь» В. Супруна, «Не адзін Гаўрыла ў Полацку» У. Содала, «Да пытання этнічнай прыналежнасці старажытных літваў» П. Урбана, падборка інфармацыі з адраджэнскага жыцця Беларусі, прадстаўлена А. Старадарожскім, і іншыя матэрыялы.

ТЭАТР

Зладзейства ў стылі «РЭП»

Няма свабодных месцаў у Мазырскім тэатры-студыі «Верасень» на дзіцячых спектаклях па п'есе маладога драматурга Ігара Сідарука «Прыгоды Люстрыны, або Ваша несусветнае зладзейства!». Квітніны сад, у якім жывуць добрая дзяўчынка Люстрынка, садоўнік Дабрасей і верны сабакан Маргын, напаткала бяда: злая Бабка-Пачварка вырашыла яго знішчыць і заслаа сюды злыдню — Злюку-Заналюку і Бяку-Вяхвалюку. Сад засыхае, Мартына бяруць у палон, а Люстрынка трапляе да злыдню... Ці не пра Беларусь гэта п'еса і яе жыхароў, чый сад апанаваў чароўная перамага зло, і злыдні ўрэшце пакаюцца сад... У спектаклі шмат песень і музыкі, якую напісала маладая кампазітарка Людміла Ісупава. Увогуле, гэтая работа — адна з першых спробаў (маецца на ўвазе сучасны перыяд) стварыць мюзікл для дзяцей. Мяркуючы па рэакцыі дзіцячых аўдыторыяў, па тым, як шчыра перажываюць і ледзь самі не гатовыя ўдзельнічаць у дэяніі дзеці, — спроба удала. Пастаўку здзейсніў рэжысёр Мікола Трухан, які да гэтага паставіў кэжу І. Сідарука на сцэне свайго тэатра-студыі «Дзе—Я?» у Мінску.

І. Х.

І імкненні ведаць

Самі аўтары, напэўна, не ўзяліся б вызначыць жанр відэавішча, якое прапанаваў сваім сталым наведнікам Мінска тэатра-студыя кінааукцыя: «Дзіла з Віфлеэму», кампазіцыю (?) М. Пінігіна паводле евангелічных тэкстаў

(паводле Мацвея), батлейкавых (уласна — Віфлеэкае губерні) ды прыпавесцяў з песнямі ў выкананні Г. Мархель у ролі... батлейніцы? антычнага хору? таўмача? перад батлейкавай скрыпкай (нібы знаёмай да драбін, але

перадусім — аўтарскай, прыналежнай да мастака В. Рачкоўскага). Т. Мархель выконвае народныя песні, а таксама распявае пра народзіны Хрыстова, раз-пораз перапыняючы спеўна-апавадальную плынь удакладненнямі наступнага «кавалка» дзеяння: «Жніво», напрыклад, альбо «Вяселле», «Радзіны»... (Свайго роду намаганне далучыць жыццёпісу Хрыстова адвечную плынь чалавечага існавання). Па ўсім відвішча вымагае не назірання, але сузірвання, — на яго настройвае музычна-гукавая плынь, якую ўтварае знаны музыка У. Пузыня з сынам Алесем.

ДРУК

Вучыцеся, дзеткі!

У рэдакцыі часопіса «Вожык» падумалі-паразважалі і прыйшлі да высновы, што добра будзе, калі і яны папракуюць на карысць выхавання падрастаючага пакалення. Сказана — зроблена, і вось ужо ў якасці дадатку да часопіса з'явілася кніжка Уладзіміра Мацвеевіча «Азбука ў малюнках». Цікавая, займальная і... патрэбная сёння, калі мы нарэшце паварочваемся да сваёй роднай мовы.

«Пралеска», № 4

Яшчэ крон і... «Пралеска», як кажуць, увойдзе ў графік. Толькі што прыйшоў да чытачоў чарговы, пакуль што — красавіцкі нумар. З чароўна-абстрактнай падсветкай ліст галоўнага рэдактара А. Сачанкі «Чорная быль», артыкул П. Васючанкі «Радыеантыўнасць — у нашых лёсах», фотарэпартаж М. Будчаніна «Злітуйся, Божа!», нарэспандэнцыя Л. Зізікі «Надзейныя сябры і партнёры».

У «Гасцёўні «Пралескі» — паэт П. Прануза. Сло-

Асобы музыкаў настолькі адметныя, што час ад часу «захопліваюць» літэратуру ў спектаклі (што рэжысёр не прадугледзеў), а евангелічна-батлейкавая плынь на вачох ператвараецца ў ілюстрацыйную... Дзіўная думка ўзнікае падчас глядзення-сузірвання: батлейка, што распаўсюджвала біблейскія ідэі (запаведы) ды пераконвала ў хрысціянскія дабрачыннасці, што пэўным чынам выходзіла гледачоў (тыя міжволі мусілі занатоўваць сюжэты, сцэны, герояў, тэатр рэспіт), сёння — тэатр для дасведчаных.

Ж. Л.

«Беларуская думка», № 5

Раздзел «Духовны свет» як заўсёды змястоўны. Пра наш супрачлівы час, пра месца ў ім інтэлігенцыі, пра выкананне Закона аб мовах і, зразумела, пра ўласную творчасць разважае Б. Сачанка ў інтэрв'ю «Народ беспамылкова разбірацца, хто ёсць хто». «Інтэлігентнасць — у веданні роднай мовы» — дацэнт кафедры паліталогіі, сацыялогіі і права, кандыдат філасофскіх навук І. Катляр падводзіць вынікі апытання па тэме «Дзяржаўная мова Рэспублікі Беларусь у сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў школы», праведзе-

ва пра яго і яго жонку гаворыць Л. Забалоцкая. «Дашкольнае выхаванне: трэба выжыць» — шчырыя адказы міністра адукацыі В. Гайсінна на простыя і няпростыя пытанні, пастаўленыя жыццём.

«Азбукоўнік і лічылка» дапамогуць тым, хто вывучае літару «З» і лічбу «8». Пра сутнасць Жывой Этнікі працягла гаворку В. Чаркашына. Перадмі, як навучыць старэйшых дашкольнікаў беларускай мове, дае Н. Старынінская.

нага ў Брэсцкім педагогічным інстытуце імя А. С. Пушкіна. «Азонавая дзірна ў грамадскай думцы» — развагі дэкана факультэта журналістыкі Белдзяржуніверсітэта А. Слукі.

Працягваюцца публікацыі ў раздзеле «Вузлы айчынай гісторыі: альтэрнатыўны погляд». На гэты раз навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АНБ А. Іоў разказвае пра Турава-Пінскае княства. «Хто ён, сапраўды інтэлігент? У пэўнай ступені на гэта адказвае нарыс У. Ганчарова «Яшчэ не вечар...»

АНОНС

Не забудзьцеся ўключыць тэлевізар!

Завяршыўся 2-гі рэспубліканскі тэлеконкурс маладых выканаўцаў беларускай папулярнай песні. На працягу некалькіх вечараў вядучы яго канцэртаў Т. Сокава і Д. Косцін, А. Спірыдовіч і А. Вавілаў знаёмілі гледачоў з юнымі удзельнікамі гэтага эстраднага саборніцтва, якіх было крыху больш за 20 чалавек. На другі тур прайшлі васьмёра. Паводле конкурсных умоў выконваўся толькі беларускі нацыянальны эстрадны рэпертуар, і гэта наклала адказнасць не толькі на юных спявакоў, а і на твораў. Спрантыкаваныя музыканты з Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам М. Фінберга (з ім і выступалі канкурсанты) — У. Ткачэнка, І. Паліто-

да, Б. Бернштэйн, А. Шпінёў — зрабілі адпаведныя аранжыроўкі ўжо вядомых песень, а маладыя кампазітары напісалі шэраг новых твораў. Прынамсі, прагучалі песенныя навінкі Д. Даўгалёва, В. Сажына, П. Яромнікі, З. Яўтуховіча... А вынікі? Журы на чале з Б. Бахціяравым трымае іх у сакрэце: такая ўмова спонсара конкурсу, наваполацкага «Паліміра». Але не хвалюцца, пасля выступлення юных лаўрэатаў у Наваполацку гала-канцэрт з іх удзелам (і ўдзелам гасцей) пройдзе ў тэлеэфэры. Сачыце за праграмай перадач! 26 чэрвеня БТ паўтарае II тур конкурсу, а назаўтра вы зможаце, нарэшце, пазнаёміцца з чацвёртай яго лідэраў.

Н. К.

НАШ КАЛЯНДАР

290 гадоў з дня нараджэння М. К. Радзівіла Рыбаныкі, дзяржаўнага дзячча, заснавальніка Нясвіжскай друкарні (споўнілася 13 чэрвеня).

125 гадоў з дня нараджэння Мітрафана Доўнар-Запольскага, беларускага гісторыка, этнографіа і фалькларыста (споўнілася 14 чэрвеня).

85 гадоў з дня нараджэння Янкі Зазекі

(спаўняецца 24 чэрвеня). Выдаў некалькі кніг для дзяцей, прозы, нарысаў. Даследаваў беларускую народную творчасць.

80 гадоў з дня нараджэння Пятра Бітэля (споўнілася 19 чэрвеня). Паэт, перакладчык, аўтар крэзнаўчых нарысаў.

80 гадоў з дня нараджэння Сяргея Астрэйні, беларускага паэта, ахвяры сталінізму.

Нашчадкі Шавэна

(Пачатак на стар. 2—3).

выхопліваюцца і абсалютызуюцца тыя палажэнні і прынцыпы, якія так ці інакш «працуюць» на дзесячэнне агульнай мэты — вярнуць Расію «дамоў», да яе чыстых сельскіх вытокаў, да выпрабаваных форм дзяржаўнасці і рэлігіі. Для адных гэта азначае зварот у царскую, дапятроўскую ці дакамуністычную Русь, для другіх — у больш блізкую і знаёмую дахрушчоўскую альбо дэрабарудавачную Краіну Саветаў.

Па сутнасці, нічога блagoга ў такіх пажаданнях не было б, калі б пад Руссю «патрыёты» разумелі, скажам, тэрыторыю, якая цяпер і носіць адвядзеную афіцыйную назву «Расійская Федэрацыя — Расія». Бяда, аднак, у тым, што яны, прама і адкрыта ігнаруючы снежаньскія пагадненні і новую геапалітычную сітуацыю, гавораць аб Вялікай Расіі ад Буга да Курылаў, ад Ямала і да Кушкі. Гэта фактычна азначае новы перадел граніц, прызначаных ад імя сваіх народаў Вяроўнімі Саветамі ўсіх рэспублік, Арганізацыяй Аб'яднаных Нацый і практычна ўсёй сусветнай супольнасцю.

«Там, дзе жывуць расіяне, — ёсць расійская зямля» — такі прынцып абароны тэрытарыяльнага адзіства Расіі прапанаваў рускі эмігрант з Парыжа Э. Лімонаў, які сам сябе не без гонару называе расійскім нацыяналістам. А для паскарэння працэсу ўзнаўлення былой імперыі ён патрабуе арганізаваць барацьбу за аўтаномію рэгіёнаў, населеных расійскім народам, альбо поўны выхад з-пад юрысдыкцыі «варожых этнасаў». Мабыць, тое ж самае меў на ўвазе і відэа-прэзідэнт Расійскай Федэрацыі А. Руцкой, які амаль пагенеральску загадаў лідэрам нацыянал-кар'ерызму (гэта значыць, кіраўнікам незалежных дзяржаў. — С. Д.) «зарубіць сабе на носе, што Расія не аддасць ні пядзі зямлі, а падчас свайго няпростага візіту ў Малдову фактычна прызнаў «незалежнасць» абвешчанай прыднястроўскай сепаратыстамі рэспублікі.

А які вэрхал учыніла так званая агрэсіўна-непаслухмяная большасць удзельнікаў апошняга з'езда народных дэпутатаў Расіі, каб не дапусціць канстытуцыйнага прызначэння новых рэалій, захаваць у Асноўным законе адкінутае жыццё палажэнне аб існаванні СССР і ўваходжанні ў яго склад Расійскай Федэрацыі? Каб любой цаной адраджаць былую імперыю і ўсе яе каланізатарскія структуры, неадкладна адабраць ад незалежнай Украіны Крым, «падараваны» ёй былым савецкім кіраўніцтвам у гонар 300-годдзя добраахвотнага ўз'яднання з Расіяй. Каб не столькі абараніць правы сваіх грамадзян у Прыднястроўі, колькі аддзяліць яго ад суверэннай Малдовы (зразумела, трымаючы ў моцнай вуздэчцы Чэчню і Татарстан).

Усё гэта вельмі нагадвае «філасофію» таго напалеонаўскага салдата Шавэна, які быў занадта заўзятым прыхільнікам захопніцкай палітыкі свайго імператара і ад прозвішча якога паходзіць само паняцце «шавінізм». З той толькі розніцай, што ў аснове вялікарасійскага шавінізму ляжыць «тэорыя» аб дзяржаўнай велічы і сусветным месіянстве рускага народа, аб яго некалькі асаблівай дужоўнай і выключна кансалідуючай ролі. Нават у саміх паняцці «русскія», згодна з гэтай канцэпцыяй, утрымліваюцца ідэя саборнасці, збірання ўсіх нацый і народаў у адно дзяржаўнае адзіства, трываласць якога заўсёды вызначалі аўтарытарная ўлада і праваслаўе як вышэйшая духоўная іспастасць у параўнанні з «заземленым каталіцызмам» і рэфарматарскімі «сурагатамі» хрысціянства.

Даць прастор рускай ідэі сёння, на думку аўтараў часопіса «Наш сучасны», значыць выклікаць цэнтраімклівыя сілы, адрынуць чужую і варожую сістэму заходніх каштоўнасцей, якая падмяняе нацыянальную самабытнасць і асабліваці розных супольнасцей. Важна пры гэтым, на іх думку, улічваць прагрэсіўны ўплыў заходняга шавінізму на ўклад рускага жыцця, пераконаўчым доказам якога можа стаць, на іх думку, наступны ланцужок змяняльных падзей у летанісе Расіі: «крась жывоўствуючая — смута — раскол — рэформы Пятра I — царстваванне Паўла I — дзекабрысты — рэвалюцыйны тэрарызм — тры рэвалюцыі».

Такая ідэяна-тэрэтычная аснова неверагодна ўзросшая актыўнасці прыхільнікаў саборна-дзяржаўнага патрыятызму і наваўленых месій, якія хочучь «ашчаслівіць» людзей сваімі байкамі аб «народнай манархіі» і «народным сацыялізмам», а па сутнасці — прадоўжыць і замацаваць сваё неабмежаванае панаванне ў грамадстве, не дапусціць ні малейшых зрухаў у напрамку дэмакратыі, нацыянальнай і эканамічнай свабоды, культурнага прагрэсу. Адсюль і такія метады барацьбы, як запалохванне, ультыматумы, крайні нацыяналізм і антысэмітызм, усюсюны і прамыя пагрозы грамадзянскай вайны, што асабліва голасна прагучалі на Усеармейскім афіцёрскім сходзе, Кангрэсе грамадзянскіх і патрыятычных сіл Расіі і падполным з'ездзе народных дэпутатаў былога СССР у падмаскоўным саўгасе «Воранав».

Небяспека

сучаснага «западно-руссизма»

«западно-руссизма»

Атрымаўшы такі магутны «метадалагічны» зарад ад сваіх духоўных настаўнікаў з Масквы, акрыялі і прыкметна ажывіліся нашы дэмакратычныя змагары за вялікую маці-Расію, за родны і мілы іх сэрцу «Союз нерушымый республик свободных». Яны таксама ўнеслі карэктывы ў сваю стратэгію і тактыку, правалі перагрупоўку сваіх шэрагаў, вывелі, што называецца, з падполля ачуняўшых ад жнівёнскага і снежаньскага шоку фундаменталістаў. І зраўмеўшы, што беларускі народ ўжо добраахвотна не адмовіцца ад заваяванай свабоды, узлялі на ўзбярэжжы тыя ж сілавыя прыёмы ўздзеяння, тыя ж дэмагагічныя лозунгі і ўстаноўкі.

Што ж гэта за людзі, так запалоханыя вялікай геапалітыкай і рашуча не прызнаючыя новы статус сваёй Радзімы як незалежнай дзяржавы? Ці здольныя яны аказаць колькі-небудзь прыкметны ўплыў на натуральнае цячэнне нашага жыцця-быцця? Якія клопаты апаноўваюць іх у гэты пераломны для рэспублікі дні?

Каб адказаць на пастаўленыя пытанні, варта прыгадаць хаця б некаторыя ўрокі так званай «западно-русскай школы» і яе прадстаўнікоў, што вялі такую жорсткую барацьбу супраць беларускага вызваленчага руху ў канцы мінулага — пачатку гэтага стагоддзя. Галоўным у гэтай барацьбе быў аргумент аб вялікай магутнай Расіі, а яе ідэалагічным афармленнем — «западно-руссизм», альбо тая плынь у гісторыі грамадска-палітычнай думкі, якая лічыла, што Беларусь не з'яўляецца краінай з асобнай нацыянальнай культурай і таму не мае права на самастойнае культурнае і палітычнае развіццё, і што яна, як «Заходняя Расія», непадзельна звязаная з цэлым — «адзінай вялікай Расіяй», а беларусы, як адно са славянскіх плямён, арганічна ўваходзяць у склад «адзінага рускага народа», у гэтым сэнсе «западно-руссизм», як своеасаблівае праяўленне вяліка-

дзяржаўнай формы рускай ідэі, процістаўляў сябе плыні нацыянальна-беларускай і заўсёды вызначалі адпаведнымі русіфікатарскімі тэндэнцыямі ў стасунку да Беларусі. З'яўляючыся свайго роду антытэтэй паланізатарскім тэндэнцыям, ён змагаўся супраць іх зноў жа ў інтарэсах не Беларусі, а Вялікай Расіі.

Зыходныя ідэалагічныя ўстаноўкі і мэты вызначалі канкрэтныя формы і метады барацьбы з беларускім вызваленчым рухам, якая вялася тады па ўсіх кірунках і ва ўсіх момантах жыцця: у прэсе, у грамадскіх арганізацыях, у школе, у сям'і. У сваёй кнізе «Западно-руссизм»: Нарысы з гісторыі грамадскай думкі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в.» (Мінск, 1929) Аляксандр Цвікевіч падкрэсліваў, што «западно-руссизм» карыстаў у гэтай барацьбе ўсе сродкі, якія былі ў яго загадзя: з царкоўнага амбону, з прафесарскай катэдры, праз паліцыю і суд, праз безліч афіцыйных выданняў, праз «брацкія лісткі» і школьныя падручнікі, — усюды ішла прапаганда таго, што беларускі нацыянальны рух — «польская інтрыга», выдумка ворагаў Расіі, што ідэя адраджэння беларускай культуры ёсць плод цёмнага розуму, які хоча загнаць Беларусь у проціму непісьменнасці і адсталасці. У выніку такога жорсткага процістаяння былі раздушаны беларускія палітычныя партыі, культурна-асветніцкія і кааператыўныя арганізацыі, забаронены «Наша Ніва», іншыя выданні.

І нават пасля лютаўскай рэвалюцыі 1917 года і той бурны, якая пранеслася за ёю ў Расіі і ў рэшце рэшт растрэсла самадзяржаўную імперыю, дала магчымасць і Беларусі нароўні з іншымі народамі самастойна вырашаць асноўныя пытанні свайго існавання, ідэалогія «западно-руссизма» была галоўнай перашкодай у справе нацыянальна-культурнага адраджэння. Сведчаннем гэтага стала нежаданне Чаровага расійскага ўрада А. Керанскага пайсці насустрач сціплым патрабаванням беларусаў аб забеспячэнні права на палітычнае самакіраванне, нацыянальную культуру. Далейшыя зносіны з гэтым урадам, а пазней і з большавіцкім Саўнаркомам, як зазначыў Цвікевіч у другой сваёй рабоце «Беларусь: Палітычны нарыс» (Берлін, 1919), «канчаткова пераканалі ўсіх, што калі раней беларускаму адраджэнню даводзілася мець справу з расійскім самадзяржаўем, то цяпер даводзіцца мець справу з вялікарускай вялікадзяржаўем, якое аказалася значна мацней, чым было меркаваць, і якім аказаліся прасякнуты ўсе без выключэння расійскія палітыкі, не выключачы і самых левых».

Прачыны, проста скажам, словы наконт прасякнутасці левых палітыкаў ідэяй нацыянальнага шавінізму. Сапраўды, хіба не вялікарускай вялікадзяржаўем патыхае ад таго перападоху, які ахапіў пасля ўтварэння СНД частку траўкінскай Дэмакратычнай партыі, хрысціянскіх дэмакратаў на чале з Аксучычам? Хіба не аб настальгіі па СССР сведчыць і той факт, што раптам замаўчалі тыя маскоўскія пэты і пісьменнікі, якія ў час хрушчоўскай адлігі так моцна ўзвысілі свой голас супраць таталітарызму і дасюль з'яўляліся для нас узорам барацьбы за нацыянальнае і агульначалавечыя ідэалы?

І хоць цяперашнія «западно-русы» яшчэ не аб'ядналіся, як раней, у магутную палітычную партыю, а іх парадзі і рэкамендацыі не прымаюцца да неадкладнага выканання ўрадам, нельга недаацэньваць і маштабы дзейнасці гэтых людзей, і выкарыстоўваемыя імі прыёмы ўздзеяння на грамадскую думку, на пэўную частку нашых суайчыннікаў. Сваю

«ідэалагічную падкормку» ў агульную чашу нацыянальнага Адраджэння яны спрабуюць падкінуць і праз вышэйшыя органы ўлады, мясцовыя Саветы і выканкомы, праз шматлікія таварыствы, саюзы і рухі, праз сродкі масавай інфармацыі, навукальныя ўстановы, школы і курсы, навуковыя канферэнцыі, сімпозіумы і калектывы.

Дастаткова перагартыць старонкі стэнаграм або справаздач аб пасяджэннях Вяроўніа Савета Беларусі, каб пераканацца: ніякага іншага існавання, іншага быцця, як у адной упражы з Расіяй і ўсімі саюзнымі рэспублікамі, народы якіх не менш за нас імкнуліся выравацца з абдымкаў усяціснага Цэнтра, дэпутаты-саюзнікі і антырыначнікі проста не бачылі. Ды і па сённяшні дзень, аб'яднаўшыся ў новыя парламенцкія фракцыі, яны пад выгледам «абароны» інтарэсаў людзей працы па сутнасці тармозяць прыняцце законаў і рашэнняў, якія стваралі б неабходныя знешнія і ўнутраныя ўмовы для рэалізацыі дэклараванага суверэнітэту рэспублікі, яе самастойнага існавання як раўнапраўнага члена еўрапейскай і сусветнай супольнасці, дэмакратычнай нацыянальнай дзяржавы.

Нацыянальны нігілізм, прыхільнасць да вялікадзяржаўнай ідэі і непрыняцце фактычна ўсіх афіцыйных высілак на шляху нацыянальна-палітычнага і культурнага адраджэння — характэрныя рысы не толькі шмат якіх абыякаўцаў, што страцілі пачуццё нацыянальнай годнасці ў надзеяных ланцугах сталінізму, але і тых, хто прэтэндуе на ролю нейкіх правадыроў і ідэйных пастыраў «пакрыўджанага» народа. Яны працягваюць ганьбіць нават нашы святыя нацыянальныя сімвалы — бел-чырвона-белы сцяг і герб «Пагоня», пад якімі развіваўся і развіваецца беларускі адраджэнскі рух, патрабуюць рэфэрэндуму аб мэтазгоднасці іх выкарыстання, стварылі нейкі тэямнічы камітэт «Беларусы супраць «Пагоні».

Вялікую трыогу выклікае той факт, што сярод «расійскападданных беларускіх патрыётаў» аказалася нямала прадстаўнікоў інтэлігенцыі. Канечне, дзесяцігоддзі жыцця ў дэнацыяналізаваных умовах не маглі не адбіцца на ўспрыманні ёю асноватворных каштоўнасцей свайго народа. Але, як падкрэсліваў Максім Багдановіч у сваім артыкуле «Беларусы», народная інтэлігенцыя ў свой час з'явілася асновай беларускага руху, замацавала дэмакратычнае аблічча яго ідэалогіі. «Абараняючы інтарэсы свайго народу, — пісаў ён, — і кладучы ў аснову гэтай дзейнасці наяўнасць самастойнай беларускай нацыянальнасці і беларускай культуры, беларуская інтэлігенцыя ніколі не ўпадала ў шавінізм, не імкнулася да прымянення праваў суседніх нацыянальнасцей на ўсю паўнату самастойнага развіцця».

У сувязі з гэтым нельга не сказаць некалькі слоў аб тых дыскусіях, якія вядуцца апошнім часам вакол нацыянальных інтарэсаў Беларусі ў сэнсе яе геапалітычнага становішча, тэрытарыяльнага рассялення беларусаў. Зразумела, нам трэба добра ведаць, што было і што адбываецца «па той» і «па гэты» бок «крэсаў», як дзялілі жыццёвую прастору Сталін з Гітлерам і Молатаў з Рыбентрапам. Але галоўнае, каб гэта не суправаджалася прыніжэннем годнасці іншых народаў, тым больш іх запалохваннем сэрбахарвацкім варыянтам у выпадку няўважлівых адносін да нашых суайчыннікаў за мяжой альбо — яшчэ горш — патрабаваннямі неадкладнага звароту тых ці іншых тэрыторый, што вельмі нагадвае той самы шавінізм толькі са сваёй нацыянальнай афарбоўкай.

І тут дарэчы было б параіць удзельнікам такіх дыскусій прыслушацца да голасу Васіля Быкава: ніякіх тэрытарыяльных прэтэнзій да суседзяў, ніякіх памежных спрэчак, бо ўсё гэ-

та працуе не на нашу галоўную ідэю, а разбурае яе.

Такім чынам, масавае праяўленне шавінізму, канфронтацыйнай псіхалогіі з'яўляецца небяспечным само па сабе, якімі б матывамі — эканамічнымі, сацыяльнымі, нацыянальнымі — яго ні абгрунтавалася. Але не меншую занепакоенасць выклікае і тое, калі на аб'ектыўных цяжкасцях і незадаволенасці людзей спрабуюць спекуляваць не проста прыхільнікі аднаўлення дзяржаўнасці (хай то ў форме былой федэрацыі саюзных рэспублік ці былой імперыі), а людзі, усур'ёз запалоханыя тым, каб паміж Беларуссю і Расіяй зніклі ўсялякія межы і адрозненні, людзі, якім вельмі да спадобы абвешчаны яшчэ Аляксандрам III прынцып «Расія існуе толькі для рускіх», якія настойліва імкнуцца надаць свайму руху арганізаваны пачатак, стварыць нейкія структуры і ячэйкі, прыцягнуць у свае шэрагі маладых, не прайшоўшых выпрабавання жыццём людзей.

Месіянскае прызначэнне славянскай ідэі

Вядома, што і ў гэтай справе беларускія прыхільнікі рускай ідэі не вылучаюцца якойсьці арыгінальнасцю ці творчымі пошукамі. Тут таксама назіраецца прамая пераемнасць са сваімі гістарычнымі папярэднікамі, выкарыстанне вопыту сучасных расійскіх манархістаў, славянафілаў і антысэмітаў.

Як вядома, тэрэтычным падмуркам таго ж «западно-руссизма» была тэорыя аб асаблівай «абранасці» Расіі, як носьбіта ўсёраўноўчай ідэі славянства. Альбо, кажучы інакш, перанесены на расійскі грунт ідэя Гегеля аб «абранасці» нямецкай нацыі. Што прынесла спроба рэалізацыі гэтай ідэі, зведалі на сабе дзесяткі мільёнаў ахвяр фашысцкай агрэсіі, у тым ліку і самі немцы. У дэвалюцыйнай Расіі тэорыя «абранасці» кіраваўся ў сваёй дзейнасці па бязлітасным вынішчэнні «крамолы» і арганізацыі ўрайскай праграмы чарнасоценны «Саюз рускага народа», у праграме якога ясна і адзначна запісана, што рускай народнасці, якая стварыла вялікую і магутную дзяржаву, належыць першыну стварае значэнне ў дзяржаўным жыцці і ў дзяржаўным будаўніцтве, што Саюз не робіць розніцы паміж велікаросамі, беларусамі і маларосамі. Ну, а ад большавіцкага разумення «абранасці» дагэтуль крываточачы рапы на цэле і рускага і ўсіх іншых народаў былога СССР і былога сацыялістычнага лагера.

Прымаючы па сутнасці ўсе тэрэтычныя пастулаты славянства, сучасныя прыхільнікі гэтай ідэі «дапоўнілі» іх некаторымі сацыялістычнымі дамінантамі дзяржаўнасці (напрыклад, грамадская ўласнасць на сродкі вытворчасці), а галоўнае — паставілі ў цэнтр увагі барацьбу з пагрозай «мондыялізма» — нейкай сусветнай глабальнай ідэалогіі, на аснове якой, маўляў, ажыццяўляецца «сусветная змова» з мэтай стварэння сусветнага ўрада і ў рэшце якой чужоўна ўкладваецца развал СССР. Праз «Політычскі сабеседнік» яны на поўным усур'ёзе папярэджаюць людзей, што «мондыялізм» уяўляе рэальную пагрозу не толькі нацыянальнай самабытнасці Беларусі, але і нашаму выжыванню як народа. На такім фоне ні аб якой сапраўднай незалежнасці рэспублікі, на іх думку, не можа быць і гаворкі, гэта ўсяго толькі капітуляцыя на амерыканскіх умовах, таму асабліва неадарэчымі і смешнымі выглядаюць «нашы дзіцячыя гульні ў суверэнітэт».

Такі падыход знайшоў нагляднае ўвасабленне, скажам, у апублікаванай газетай «Політика. Прогноз» «Дэкларацыі аб стварэнні Усебеларускага Славянскага Сабору. Тут катэгарычна сцвярджаецца,

«САЛАМОНАВА РАШЭННЕ», або Лягчэй дрэва ссекчы...

1. 05. 1992 г. «ЛіМ» надрукаваў гутарку з галоўным рэдактарам часопіса «Родная прырода» Валерыем Дранчуком пад назвай «Прырода — ёмішча духоўнага развіцця народа...» У гутарцы рэдактар дзяліўся творчымі задумамі, разважаў над станам экалагічнай прэсы, экалагічнага выхавання грамадства... Адчувалася, што ў часопіс прыйшоў захоплены, па-сучаснаму думаючы кіраўнік, наватар.

І таму рашэннем чынам нечакана прагучала звестка, што В. Дранчук рашэннем рады заснавальнікаў «РП» вызваліцца ад пасады галоўнага...

Пішучы гэты матэрыял, я, аднак, парушаю асабісты прафесійны прынцып — не ўмешвацца ва ўнутраныя справы (і асабліва канфлікты) калег-журналістаў: наша праца мае настолькі тонкую механіку ўзаемаадносін, што як бы ні імкнуўся быць аб'ектыўным, усё роўна не зможа паказаць які-колечы канфлікт адэкватна — дзеля таго чытачу трэба асабіста ведаць гісторыю калектыву і яго ўнутраную псіхалогію. Але што рабіць, калі, на першы погляд, прафесійны канфлікт перарастае ў вузкі межы і становіцца грамадскай з'явай?

Жанрам разваг я і абмяжоўваю парушэнне таго прынцыпу: усё-такі не лічу маральным (нават дэталёва ведаючы падпільны падзеі, маючы ёмістую папку дакументаў і матэрыялаў, якімі можна аргументаваць шмат якіх сцвярджэнняў) падрабязна выкладаць гісторыю канфлікту ў часопісе «Родная прырода». Хаця, паўтараю, сабраныя матэрыялы дазваляюць зрабіць адмысловае журналісцкае расследаванне, выпісаць у дэталю гісторыю дружбы колішняга галоўнага рэдактара (цяпер — намесніка галоўнага) З. Бяспалага і цяперашняга намесніка старшын Дзяржкамэкалогіі В. Алешкі — куратара часопіса, «кадра» ЦК КПБ, а яшчэ раней — першага сакратара Ілецкага райкома партыі (тут маглі б атрымацца цікавыя старонкі пра «фотасферы», якія арганізуюць для супрацоўнікаў «РП» першы сакратар з Ілецка, — з выпісай-най-закускай і г. д.). Асабліва важная старонка расследавання — канфлікт «РП» з «Політбеседніком» і судовое разбіральніцтва па справе знявагі «Родная прырода» ўласнага фотакарэспандэнта А. Сабалаша (Пешамайскі раённы суд г. Мінска спagnaў з рэдакцыі на карысць апошняга 3 тысячы рублёў і абавязаў апублікаваць аправажэнне публічнай звесткай).

Нават прыведзеныя эпізоды даюць багата падстаў для роздуму; бярэ на сябе смеласць сцвярджаць, што без ведання гэтых аналітычных усялякіх выснов, якія зробіць Камісія Вярхоўнага Савета па галоснасці, сродках масавай інфармацыі і правах чалавека, будучы павярхоўнымі. Мне ж найперш цікавіць прырода сітуацыі, бо зразуменне агульных прычын дапаможа разабрацца ўвогуле са становішчам (прафесійным і прававым) нашага брата-журналіста.

Дык вось, кароткая гісторыя адстаўкі В. Дранчука. 16 мая рада заснавальнікаў часопіса (іх шэсць, у тым ліку два Дзяржкамтэты — па экалогіі і «чэрнобыльскі», БЭС, Белсавет Таварыства аховы прыроды, Белсавет Таварыства палітычных і рыбалоўцаў, Науковы Савет па біясферы АНБ) чатырма галасамі супраць аднаго пастанаўляе вызваліць В. Дранчука ад займаемай пасады ў сувязі з тым, што ён «не перазумеўся з калектывам». Але перад самым галасаваннем рада была вымушана прызнаць, што за год работы В. Дранчука часопіс стаў лепшым па змесце і якасці матэрыялаў, аб чым казалі высновы экспертаў факультэта журналістыкі БДУ і аб чым гаварылася таксама ў афіцыйнай заяве народных дэпутатаў Беларусі А. Вярцінскага, Я. Цумарава, акадэміка АН Беларусі Р. Гарэцкага і іншых. Такім чынам, выданне стала лепшым, але... рэдактар не можа працаваць далей.

Дзе логіка? Пытанне прэвасмернае, бо «РП» хоць і ведамаснае выданне, але фінансуецца дзяржавай, якая даірае Дзяржкамтэты. Творчая праграма В. Дранчука, на мой погляд, была прымальна дзяржаве — ён адстойваў экалагічнае адраджэнне, гуманізацыю часопіса і да т. п., прыцягнуў да аўтарства маладых — экалагаў і гісторыкаў, этнолагаў і біялагаў; у часопісе пачаўся жывы рух, актыўныя пошукі новых форм выдання (у тым можна пераканацца, пагартушы падшыўкі). Але... Наватарства наткнулася на каменную сцяну неразумення і непрымання з боку калектыву, дакладней, часткі старога калектыву, члены якога працягваюць у «РП» шмат гадоў.

Год назад, прызначаючы В. Дранчука на пасаду галоўнага рэдактара, заснавальнікі фактычна выдалі яму карт-бланш на творчае абнаўленне і рэфармы, не даверылі кіраўніцтва ранейшым супрацоўнікам. (З. Бяспалага пасля скандалу з «ПС» падаў заяву на звальненне і яе задаволілі). Аднак (тут ці не самы істотны момант гісторыі) таго ж З. Бяспалага неўзабаве прызначаюць намеснікам рэдактара, застаюцца на пасаде і колішні адказны сакратар...

Для чалавека, знямага з журналісцкай, зразумела, што ў такім выпадку новы кіраўнік ад пачатку становіцца заложнікам калектыву і ўсякае абнаўленне асуджана — прынамсі, абнаўленне звыш нейкай няпісанай нормы. В. Дранчук пайшоў значна далей гэтай нормы — пачаў рабіць выданне агульнарэспубліканскага ўзроўню, пераадоляваць ведамасную абмежаванасць. Значыліся і прыхільнікі новых пошукаў у часопісе.

Відаць, заснавальнікі не чалі такога развіцця падзей (В. Дранчук раней працаваў у прэс-службе Саўміна, па ідэі — апаратчык, а тут раптам «абнаўленне», «пошукі», «злом стэрэатыпаў», нарэшце, прыхільнасць да «нацыянальнага адраджэння»). Вось тады і ўключыўся механізм ліквідацыі «страпцівага» рэдактара. Дзяржкамтэт па экалогіі, якому традыцыйна належыць роля галоўнага заснавальніка выдання, дацягнуў канфлікт да страйку ў рэдакцыі, фактычна даў маўклівую згоду на страйк — каб была падстава ўзяць пытанне аб рэдактары. Каму «Дзяржкамтэт», але маю на ўвазе зусім канкрэтных людзей, бо ва ўсім, што робіцца пад сонцам, як вядома, зацікаўлены канкрэтыя людзі. У дадзеным выпадку адстаўкай В. Дранчука былі зацікаўлены ўжо згаданы мой намеснік старшын камітэта В. Алешка, начальнік аддзела прапаганды камітэта А. Мацясовіч (тансама былі «цэновец»), іншыя члены калегіі камітэта.

Тая зацікаўленасць яскрава кідалася ў вочы на пасяджэнні рады заснавальнікаў, дзе саміх членаў калегіі Камітэта па экалогіі прысутнічала трах не больш, чым заснавальнікаў (дарэчы, і прапанова аб адстаўцы рэдактара падаў не хто-небудзь, а А. Мацясовіч, і за яе галасавалі...). Адчувалася, што ў складанае становішча трапіў сам старшыня Дзяржкамтэта па экалогіі А. Дерафееў, які палічыў слушным арганізаваць разбор канфлікту проста на пасяджэнні, быццам такая адказная справа робіцца на эмоцыях ды яшчэ на аснове неправераных ці нават наўмысна скаржонных фактах.

Галоўны рэдактар часопіса «Чалавек і эканоміка», які выступаў у якасці эксперта Савета Міністраў у гэтай справе, звярнуў увагу заснавальнікаў на аднабаковасць у падрыхтоўцы пытання работнікамі камітэта, засцярог ад валявых рашэнняў. Але прапанова адкласці разгляд пытання да высвятлення юрыдычных момантаў засталася непачутай, патанула ў разбіральніцтва побытавых адносін В. Дранчука і супрацьлеглага боку, які не пагрэбаваў моцнымі выразамі. Ніводны рацыянальны аргумент рэдактара не абмяркоўваўся — увага шанюных заснавальнікаў зацyklілася менавіта на побытавым узроўні канфлікту. Толькі чаму заснавальнікі не задумаліся, завошта адзін бок так пляжыць маральны воблік другога, публікуе ў саўмінаўскай газеце сумніцельныя звесткі наконт прафесійнай і чалавечай добра-сумленнасці галоўнага рэдактара і да т. п.?

Такое «неўспрымання» наводзіць на неспадзяваную думку, што... лёс рэдактара быў вырашаны яшчэ да пасяджэння, і заснавальнікам засталася толькі прагаласаваць.

Такім чынам, да кіраўніцтва выданнем прыйшлі людзі, якія за дзесяцігоддзе працы ў ім фактычна прыўлашчылі часопіс, бо ён ператварыўся ў групавое, амаль прыватнае (не тое што ведамаснае) выданне. Пра законы, якія панавалі ў гэтым асяродку, могуць распавесці тыя, хто не спрацаваўся з «камандай»... Тут я зноў вяртаюся да таго, з чаго пачаў: да неабходнасці дэталёвага расследавання, якое мусіць зрабіць Камісія па галоснасці, сродках масавай інфармацыі і правах чалавека, каб вынесці справядліваю ацэнку падзей. Варты асаблівай увагі і такі момант, як неабароненасць выданняў і рэдактараў ад уплываў непэўнамоцных асоб і групозак (што таксама выявілася ў прыведзенай гісторыі). Па сутнасці, лёс кожнага рэдактара фатальна непрадказальны і ўсе яны, як высвятляецца, могуць апынуцца ў становішчы В. Дранчука, падзяліць яго лёс.

Таму, мне здаецца, абавязак Камісіі па галоснасці — дайсці да ісціны, перагледзець заканадаўства аб сродках масавай інфармацыі, каб засцерагчы калег-журналістаў ад парушэння іх правоў і найперш — права самастойна вырашаць творчыя пытанні. Перадача матэрыялаў у пракуратуру — гэта ўсё-такі ўхіленне ад непасрэднага разгляду пытання (так робіць, дарэчы, яшчэ адна Камісія ВС — па міжнацыянальных зносінах, якая схільна ўсе скаргі грамадзян перасылаць у судовыя органы, замест кампетэнтнага разбору кожнага выпадку). Прававая ацэнка не можа змяніць маральна-прафесійную.

...А «Родная прырода» зведвае нялёгкае жыццё. Прынушы быццам саламонава рашэнне, заснавальнікі тым самым справакавалі «рэакцыю рэакцыі»: звальняецца з працы стыль-рэдактар, у складаным становішчы мастацкі рэдактар... Многія аўтары адклікаюць назад свае матэрыялы. Фактычна гіне новы накірунак, новая канцэпцыя экалагічнага агульнарэспубліканскага часопіса. Было б неашчадна дазволіць такому стацца...

Юрась ЗАЛОСКА,
спецыяльны карэспандэнт
«ЛіМа».

ую канцэпцыю развіцця краіны», сутнасць якой зводзіцца да некалькіх простых ісцін: усё так званыя «незалежныя» рэспублікі будуць ліквідаваны і на іх месцы ўтвораны губерні; усё арганізатары развалу Саюза, за выключэннем Ельцына і Шушкевіча, будуць пасаджаны ў турму (не так даўно па тэлеэкране «Астанкіна» лідэр ЛДП удакладніў, што ніякага выключэння не будзе. — С. Д.); усё палітычныя партыі левай арыентацыі і іх друкаваныя органы будуць забаронены;

Да самага апошняга агнявога рубяжа змагаліся за леныска-сталінскі Саюз лідэры былой Камуністычнай партыі Беларусі. Яшчэ ўчора выступаючы — пад націскам няўмольнага поступу жыцця — за незалежнасць КПБ ад КПСС і падтрымку суверэнітэту рэспублікі, яны сёння (ужо пад назвай ПКБ) адкрыта ствараюць камітэты па адраджэнні той жа партыі, аднаўляюць у ёй сваё членства па закліку Маскоўскага (?) абкома і нават паведамляюць праз рэспубліканскую прэсу аб існаванні Гродзенскага падпольнага абкома і яго кіпучай дзейнасці па падрыхтоўцы да ХХІХ з'езда забароненай КПСС. У свае саюзнікі і партнёры ПКБ выбрала рэгіянальныя аддзяленні «Усесаюзнай» рабоча-сялянскай сацыялістычнай партыі і нанадрэўскай ВКП(б), члены якой на ўстаноўчай канферэнцыі ў Мінску калектывна прапрацоўвалі рэкамендацыі аб рашучым спыненні «контррэвалюцыйнай вахханаліі», нейтралізацыі «самага натуральнага класавага ворага» і пераможным завяршэнні гэтай барацьбы ў ходзе прамога ваеннага супраціўлення.

Партыі камуністаў Беларусі, якая збіраецца дапамагчы працоўным «заваяваць» (каторы ўжо раз!) палітычную і эканамічную ўладу, адводзіцца ключавая роля ў больш шырокім, прэтэндуючым на масавую падтрымку фарміраванні — «Рух за дэмакратыю, сацыяльны прагрэс і справядлівасць» (ДСПС). У сваіх афіцыйных заявах, рэзалюцыях мітынгаў і зваротаў, што друкуюцца ў газеце «Мы і время», удзельнікі гэтага руху з зайдроснай паслядоўнасцю крычаць аб неканстытуцыйнасці СНД, аб тым, што яго стварэннем завяршыўся працяг буржуазна-дэмакратычнага пераварот, а рашэнне «правіцеляў» Расіі, Украіны і Беларусі па спыненні дзеяння Дагавору 1922 года з'яўляецца выкананнем сацыяльнага заказу міжнароднай фінансавай алігархіі па расчлянэнні, эканамічным і палітычным забароненні магутнай дзяржавы, выстаўляюць нейкія ультыматумы нашаму парламенту ў сувязі з ратыфікацыяй ім Пагаднення аб Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Як быццам невядома ім, што ў Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі Беларусь, якая мае сігу канстытуцыйнага закона, ясна і недвухсэнсоўна сказана, што выключна Вярхоўнаму Савету належыць права выступаць ад імя ўсяго народа рэспублікі. Практычныя крокі ДСПС сведчаць аб яго жаданні ажыццявіць свайго роду «контрпераварот, гэта значыць, адраджэнне «адзіны, магутны Савецкі Саюз».

«Патрыятызм», які дапускае адмаўленне павагі і любові да сваёй культуры, мовы, да роднай зямлі дзеля заваявання старых і новых утопіяў аб Вялікай Расіі, Вялікай Савецкай Айчыне, можа прывесці да непажаданай канфрантацыі паміж народамі, да самагубства. Урэшце, важкае слова тут павінен сказаць Закон. У ім дакладна вызначаны адносіны да палітычных партыяў, грамадскіх аб'яднанняў і асоб, якія выступаюць супраць нацыянальнай дзяржаўнасці Рэспублікі Беларусь, маюць на мдзе гвалтоўную змену канстытуцыйнага ладу, прапаведуюць ідэі фашызму, расізму, неярпімасці і варажасці ў міжнацыянальных адносінах.

што нейкія варожыя наднацыянальныя (чытай: сіянісцкія) сілы развязалі этнічны, культурны і фізічны генацыд супраць славянскіх народаў, спрабуюць нанесці рашучы ўдар шляхам падагравання сепаратызму, раз'яднання беларусаў, рускіх і ўкраінцаў — «галоўнай апоры ўсяго славянскага свету», «станавога хрыбта ўнікальнай еўразійскай цывілізацыі». Адсюль, на думку аўтараў, і вынікае месіянская роля Беларусі, Расіі і Украіны, яднанне якіх толькі і зможна забяспечыць «сумеснае дзяржаўнае быццё ўсіх народаў былога Савецкага Саюза». А гэта, пагадзіцеся, той жа самы гегельянскі дух «абранасці», тая ж славянска-імперская ідэя «тэрыторыі Расіі — всяя, Великия, и Малыя, и Белья».

Ды і наогул, амаль усё ствараемыя занавы і існуючыя раней у Беларусі аб'яднанні «славянска-патрыятычнай» накіраванасці па сутнасці з'яўляюцца філіяламі ці аддзяленнямі аналагічных расійскіх альбо міжнародных арганізацый. А па вялікім рахунку, дык іх нават цяжка назваць стабільнымі арганізацыямі, хутчэй — гэта невялікія групы людзей, якія пераносяць на Беларускі грунт метады работы шавіністычных расійскіх рухаў, «сабораў», партыяў. Хоць большасць з іх афіцыйна не зарэгістраваны і амаль нікому невядомы, але шуму, можна сказаць, ствараюць шмат. Чаго варты толькі штотыднёвік «7 дней», праз які рэгулярна афішыруюцца іхнія погляды!

Пры наяўнасці вельмі нязначных адрозненняў, квінтэсэнцыяй задач усіх падобных аб'яднанняў з'яўляецца пабудова адзінай магутнай славянскай дзяржавы, процідзеянне «варожым славянства сілам», стварэнне неабходных геапалітычных умоў і жыццёвай прасторы для ажыццяўлення свайго месіянскага прызначэння.

СВЯТА БОЖАГА ЦЕЛА

Аднаўленне сакраментальнай традыцыі

Сёлета, на 18 чэрвеня, на дзевяты тыдзень пасля Вялікадня прыпадае вялікае свята вернікаў-хрысціян каталіцкай канфесіі — Свята Божага Цела, устаноўленага ў гонар і хвалу Збавіцеля. Падзея гэта на Беларусі здаўна вылівалася ў вялікае яднанне людзей усіх узростаў і маёмасных груп і нават канфесій ва ўрачыстых багаслужбах і працэсіях, што ў цёплыя летнія дні доўжыліся з раніцы да вечара. Беларускі патэ Уладзіслаў Сыракомля, апісваючы гэтае ўрачыстае свята, распавёў да драбніц яго характэрна, калі, напрыклад, дзяўчынкі ў белых сукенках цудоўна выконваюць на радасць бацькам ролю анёлкаў, а шляхта, сяляне, што з'язджануцца з вёсак і маёнткаў у горад, разам з прыбранымі гараджанамі расквечваюць шэсце сваімі старасвецкімі і старажытнымі народнымі строямі.

Гэтыя традыцыі былі гвалтоўна перапынены пасля рэвалюцыі. Але на ўсё ёсць сведкі і памятливыя людзі! Прыгадаць, уявіць, як выглядала гэтае свята ў апошні раз перад самым пачаткам першай сусветнай вайны ў Менску, нам дапамог адзін са старэйшых жыхароў горада Станіслаў Антонавіч Шунейка. Ён прымаў удзел у памятнай яму ўрачыстасці, калі быў вучнем пачатковых класаў адной з менскіх школ.

«Перадусім трэба сказаць, — пачаў сваю гутарку Станіслаў Антонавіч, — што наш колішні Менск быў вельмі дагледжаны, надзвычай утульны і зялёны горад. Нават у самым цэнтры ля камянічак былі вялікія сады і агароды. Тое, што тады было цэнтрам, адносіцца да левабярэжжа Свіслачы. Гэта быў Верхні горад, злучаны магістралью Губернатарскай вуліцы з перпендыкулярнай ёй вуліцай Захар'еўскай (зараз праспект Ф. Скарыны), якая вяла да чыгуначнага вакзала. Я вучыўся ў школе дабрачыннасці, што знаходзілася на Феліцыянаўскай вуліцы (зараз Камсамольская). Разам са мной тут займаліся дзеці простых менчукоў: кухарак, дворнікаў, пакаёвак і іншага працоўнага людзі, якія імкнуліся даць дзецям адукацыю, а сродкаў на больш прэстыжныя навучальныя ўстановы не хапала. Разам з намі вучыліся і сіроты, для якіх меўся пры школе інтэрнат. Адсюль і назва школы, якую фундавалі багатыя і міласэрныя гараджане, культурныя арганізацыі. Кожнай раніцай, ідучы на заняткі, я не мог не здзіўляцца выглядам менскіх вуліц. Зараз часам трапіць у рукі альбом з выявамі дагледжаных нямецкіх гарадоў — скрозь кветкі, чысціна, утульнасць. Такім менавіта быў і наш Менск. Зірнеш на яснае ранішняе неба — дажджу, падобна, не было, а ўсе шыбы ў вокнах, вулічны брук, ходнікі, мury блішчаць, вымытыя чыстай вадою. Не ленаваліся завіхацца менчукі, каб навесці вакол сябе чысціню і лад. Тады і працаваць і чуцца непараўнальна лягчэй і культурней.

Наша школа, дзе пераважна вучыліся дзеці з каталіцкіх сем'яў, брала самы чыны ўдзел у свяце, якое пачыналася а 9 гадзіне раніцы ў Катэдральным касцёле. Сюды сыходзіліся вернікі з усіх іншых менскіх парафій: Залатагорскай, Новага касцёла Сымона і Алены. Пачыналася ўрачыстае спяванне Евангелля Мацея. Потым на пляцы перад касцёлам фарміравалася працэсія, якая пад бесперапынныя бомы звонаў усіх касцёлаў, пад пералівы звончэкаў у руках удзельнікаў, пад спевы гімна «Твой гонар і слава» ішла вуліцамі. Парадак быў надз-

вычайны. Сам губернатар без галаўнога ўбору выходзіў на балкон свайго дома, што знаходзіўся побач з Катэдрай (зараз там Музычная школа), і маўкліва ўшаноўваў грамаду вернікаў і святароў. Уся менская паліцыя па яго загадзе сачыла за арганізацыяй свята. Ходнікі вуліц перад праходжаннем працэсіі былі пустыя. Не дазвалялася выходзіць на вуліцу ў гэты момант ды яшчэ ў брылі, картузе ці капелюшы. Паабпал праезджай часткі стаялі праз пэўную дыстанцыю паліцэйскія ў чорных мундзірах, белых капелюшах з залаченымі пагонамі і шнуромі, у белых пальчатках. Перакрыжаванні вуліц вартавалі конныя казакі з пікамі і шаблямі ў ножнах. Гэта каб ніхто не мог праскочыць з якой тарантайкай ці возам, пакуль не пройдучы людзі з рэлігійнай атрыбутыкай і спевамі. Арганізаванасць і зладжанасць толькі спрыялі атмасферы агульнай урачыстасці, да якой былі ўсе кожны па-сваёму падключаны. Асабліва шчасціла жыхарам вуліц, па якіх праходзіла працэсія. На балконы дамоў па народнай традыцыі вывешваліся тканяныя дываны і поцілкі, выстаўляліся вазоны з кветкамі. А галоўнае, з вокнаў, балконаў, адусюль пазіралі шчырыя святочныя твары, дзе-нідзе і пра-чула сяза блісне, падхопіцца гімн...

Працэсія ўжо рушыла па Губернатарскай, каб потым звярнуць па Захар'еўскай да Новага касцёла, дзе будзе спявацца Евангелле ад Маркі. Наперадзе нясуць вялікі крыж і дзве харугвы са святымі выявамі. За імі пачынаецца і доўжыцца метраў трыста так званая «Белая працэсія». Назва яе такая прасветлена таму, што яе ствараюць дзяўчынкі ва ўсім белым — у спаднічках, панчошках, хустачках, пальчатках, абутку. Яны нясуць харугвы, на насілачках — пераносныя алтарыкі, харугваў — вельмі шмат, самых розных цэхаў, арганізацый. Нават кожны клас у школе меў сваю харугву для гэтага свята. Яны былі вельмі лёгкія, дзяўчынка-школьніца без напружання трымала яе за дрэўка. Хлопчыкі ў «Белай працэсіі» неслі вялікія кашы, напоўненыя палявымі кветкамі. Дзяўчынкі з маленькімі кошычкі пад ногі святароў з сімвалам Божага Цела. Зараз нават і ўявіць цяжка, каб зусім маленькія дзеткі так арганізавана і зладжана ўдзельнічалі разам з дарослымі ў хрысціянскім рытуале.

Роля хлапчукоў была крыху іншая. Яны былі апранутыя ў чорныя гарнітуры і цёмныя кашулькі з павязкай на руцэ. Ішлі адзін за адным абпал дзяўчынак, трымаючы ў руках запаленыя свечкі. Настаўніцы сачылі, каб свечасова замяніць загаслую, спляўленую свечку на новую, бо гэтая хлапчукавая свяшчэнная варта доўжылася гадзінамі.

За белай працэсіяй ішлі святары. Пад балдахінам ішлі ксяндзы, яны пад рукі падтрымлівалі самага старэйшага, які нёс галоўны атрыбут свята — Дараносіцу — залачонае ўкрыжаванне з адыходзячымі праменьнямі, у цэнтры якога знаходзіўся зухарыстычны хлеб — Цела Езуса. У тое памятнае для мяне свята Дараносіцу нёс ксёндз-пратат Вітаўт Чачот. Я чуў, што ён асвятціў у 1910 годзе і Новы касцёл. Вельмі паважаны і адданы сваёй вышэйшай справе святар. Побач з ім крочылі ксяндзы Міхалькевіч, Шчэрба, Усас і іншыя ў вялікай грамадзе, але не памятаю ні твараў іх, ні прозвішчаў. Святары былі мясцовыя, беларусы, блізкія да людзей у сваіх чужых адносінах, нястомныя працаўнікі, пастары душ хрысціянскіх.

Услед за святарамі, узяўшыся за рукі і пеючы малітвы, ішла суполка Жывога ружанца. Гэтыя трыццаць мужчын стрымлівалі ўсю астатнюю грамаду, што крочыла, далучалася да шэсця, каб не збіцца з патрэбнага рытму, каб заднія не націскалі на перадніх. Як магніт, прыцягвала гэтая спеўная працэсія менчукоў. Моладзь, старэйшыя, не толькі гараджане, але і вясцоўцы з наваколля, католікі і хрысціяне іншых канфесій любілі згуртавацца разам і прайсціся да розных святых мясцін па вуліцах Менска. Усе чуліся па-асабліваму шчасліва, духоўна ачышчаныя. Хіба ж такое забудзецца з часам?

Пасля Чырвонага касцёла, як яго зараз называюць, у тым жа парадку крочылі назад па Захар'еўскай да Свіслачы, пераходзілі шырокі драўляны мост. На другім беразе быў пагорак, на якім стаяў высокі (недзе метраў 7—8) крыж. Тут адбывалася трэцяя дзея свята ў гонар Евангелля Лукі. Стаялі лаўкі для старэйшых, каб стомленыя маглі адпачыць. Пераносны алтар ля Крыжа быў аздоблены ўсімі колерамі зямнога характэрна гэта велічны знак пакуты і перамогі Езуса. Ля ракі, у жывапісным месцы, імша набывала нейкія новыя фарбы радасці і працэсіі. З новым уздымам вернікі рухаліся далей, на Залатую горку, дзе адбываліся цацвёртыя спевы — Евангелля Іаана. Побач з касцёлам Святой Тройцы тады быў вялікі каталіцкі цэнтар, і пасля імшы тут рабілі пералінак. Хто ішоў дагледзець магілкі, хто — падсілкавацца. Сяляне прывозілі сюды салодкія пачастункі. Можна было выпіць квасу, розных напояў. Ніхто ў гэты дзень нават і не думаў пра гарэлку. Зрэшты, паліцыя сачыла, каб ніхто з карчмароў не ўсчаў тут патаемна свой алкагольны гандаль. Штрафы былі такія, што мала з'яўлялася рызыкантаў. І хто тады мог уявіць, што наш горад можа чакаць усеагульнае савецкае п'янства падчас свята Дзякаваць Богу, што мінаюць страшэнныя ліхалецці, і можна спадзявацца на пэўнае аднаўленне колішняга характэрна.

А ўрачыстасць працягваецца. Ізноў выстрайваецца працэсія і вяртаецца тым самым маршрутам да Катэдры. Там правіцца Сума — завяршальная імша. Адбывалася яна ў 16 гадзін, а потым вернікі, кожны са сваёй грамадой, збіраліся ў парафіяльныя працэсіі і разыходзіліся па сваіх касцёлах, каб там у малітве і прычашчэнні завяршыць свята.

І калі аднаўляць гэтае свята, нельга забываць усяго таго добрага, карыснага, што яно мела, трэба памятаць той вялікі шматгадовы вопыт, без якога ці ж магчыма жыць па-людску?..»

Дзякуючы актыўным пошукам сяброў Беларускай Каталіцкай грамады, удалося знайсці ў двухмільённым Менску сведку былога з добрай памяццю і запісаць яго ўспаміны. Сёлета Свята Божага Цела адбудзецца 21 чэрвеня, бо яно заўсёды пераносіцца з будзённага дня на нядзелю, каб у ім мелі магчыма больш прыняць удзел як мага больш людзей. Пачатак а 9 гадзіне ля Кальварыйскага касцёла. Потым працэсія рушыць па вул. Апанскага, праспекце Машэрава, Варшавні да Касцёла Тройцакага. Пасля спявання Евангелля — шэсце па праспекце Ф. Скарыны да Кафедральнага касцёла. Шэсце і спевы па-беларуску забяспечваюцца на гэтым маршруце беларускамоўныя католікі. Пасля Кафедральнага песні на беларускай і польскай мове. Апошняя імша — на плошчы Незалежнасці таксама на дзвюх мовах. Будзе правіць к. Свёнтэк.

Хай у святочнай грамадзе сыдуцца ўсе, хто імкнецца да адраджэння духоўнасці, хто шануе традыцыі нашага народа. Хрысціянскае свята, чыстае і натхнёнае, можа аб'яднаць і кансалідаваць усіх, хто прагне добра, шчасця і спакою на нашай зямлі.

Са слоў С. ШУНЕЙКІ
запісаў Францішак НЕМАНЕЦ.

Марцін КОУЗКІ

ДОЛЯ ПРАУДЫ

Размова з энанамістам. «Былая наша сістэма гаспадарання эфектыўная толькі ў рэжыме аварыі». — «Дык, можа, узяцца за іх ліквідацыю?» — «І стварыць у рэспубліцы катастрофічную сітуацыю? Бо без аўралаў і штурмаўшчыны не цягне наша савецкая машына».

— Сацыялістычны рэалізм — метаф плены. У мяне кожны раз герой падобны да сябе больш за арыгінал, — сказаў мастак, закончыўшы сацыя партрэт У. І. Леніна.

У Мінску праспект Дзяржынскага нечакана робіць пятлю. Аб'язджаем, тлумачыць вадзіцель, «малую зямлю». Тут выперся пярэдок нейкі армейскі складок, армейцы не адступаюцца, і праспект пацёк убок. Ды гэты што, ва Уруччы цэлы жылы раён на палгон насунуўся, і нічога — грывіць палгон. У Бабруйску «малая зямля» горад гняць спавяла, залежыць вялікі горад ад ваеннага гарадка. Як паралелі і мерыдыяны, аперазалі Беларусь паркані, і трыгова сціскае грудзі, ці гаспадары мы, людзі, на гэтай сваёй зямлі?

— Я не асуджаю ўсіх, што ўкарацілі міні-спадніцы. — казалі бабна Аўдоця, — адно толькі тых, што зрабілі гэта без падстаў.

Усё яшчэ лічыцца падзвігам жыццё падбегаю. Можа, праўда ёсць нейкі шанец атрымаць у вечнасці аванс, не аспрэчваю. Але бегаюць у маладыя гады, а доўжыць старэчыя — не вельмі цікавы баланс. Даў бы мне лішніх дзён пан Бог, каб яшчэ я пачырнак мог, я б тады ў яго пабегаў, пад сабой не пачуўшы ног.

На думку эсперантыстаў, усе родныя мовы — чужыя, акрамя інтэрнацыянальнай.

Мінск застаўся без плошчы парадаў. Быццам нехта ўкіраў эстраду, дзе ў фэсты пад шлох сцяжкоў мы віталі кіраўнікоў. Ды ці ўсё? Бо на пляцы парадаў вырастае палац парадаў з лобным месцам на бруку апаленым, дзе стаяў манумент Сталіна. Тая плошча ілжэгістарычна да гэтай пары «Кастрычніцкая», тленны дух большавіцкай ментальнасці ў пампэзнай яе манументальнасці.

Казка пра перамену месца. Памяніліся месцамі абкам і выканкам, хоць кадры былі аднолькавыя, што тут, што там. Толькі раней абкам даваў давол выканкаму, а цяпер выканкам мусіць дазволіць абкам. Дык гэта ж казка!

— Якія цудоўныя неба, зямля, машына ў блакітнай прасторы... — А хто цябе выцягнуў з гэзі.— Я! — каўтануў жабу жораў.

Паводле Ленграна: прычоску мела — залатое руно, сабаліныя бровы, лебядзіную шыю, грудзі ў яе былі, як два галубкі, ногі — як у галелі. А нашэчя грацыя, а змяіная талія. Развіталіся з паўгода назад — нашто мне дома заасад?

Чалавек здольны на ўсё. Але не кожны можа.

Заснавальнікі:

САЮЗ ПІСЬМЕНІКАУ БЕЛАРУСІ
І МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах
Друкарня «Беларускі Дом друку».

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61; намеснік галоўнага рэдактара — 33-25-25; адказны сакратар — 33-19-85; аддзел публіцыстыкі: Міхась ЗАМСКІ — 33-19-65; аддзел пісьмаў і грамадскай думкі: Людміла КРУШЫНСКАЯ, Марыя ГІЛЕВІЧ — 33-19-85; аддзел літаратурнага жыцця: Алякс. МАРЦІНОВІЧ — 33-24-62; аддзел крытыкі і бібліяграфіі: Галіна КАРЖАНЕУСКАЯ — 33-22-04; аддзел літаратуры: Юрась СВІРКА — 33-22-04; аддзел музыкі: Святлана БЕРАСЦЕНЬ — 33-21-53; аддзел тэатра, кіно і тэлебачання: Жана ЛАШКЕВІЧ — 33-21-53; аддзел выяўленчага мастацтва і аховы помнікаў: Пётра ВАСІЛЕУСКІ — 33-24-62; аддзел навін: Віталь ТАРАС — 33-19-65, Юрась ЗАЛОСКА — 33-22-04; аддзел мастацкага афармлення: Уладзімір ТАБУШАУ — 33-44-04; фотанарэспандэнт Уладзімір ПАНАДА — 33-24-62; бухгалтэрыя — 26-86-40.

Пры перададзеным прасьба спасылка на «ЛІМ». Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з думкамі і меркаваннямі аўтараў публікацый.

Нумар падпісаны ў друку 18.06.92 у 18.10.

Галоўны рэдактар Мікола ГІЛЬ.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Алякс. АСПІНЕНКА, Анатоль БУТЭВІЧ, Анатоль ВЯРЦІНСКА, Андрэй ГАНЧАРОВ [нам. галоўнага рэдактара], Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Лілія ДАВІДОВІЧ, Міхась ДРЫНЕУСКІ, Алякс. ЖУК, Галіна КАРЖАНЕУСКАЯ, Ігар ЛУЧАНОВ, Уладзімір НЯКЛЯЕУ, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Юрась СВІРКА, Рычард СМОЛЬСКІ, Уладзімір СТАЛЬМАШОНАК, Віктар ТУРАУ.

Адказны сакратар Барыс ПЯТРОВІЧ.

Індэкс 63856
Тыраж 18068

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12